

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

**PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES
DEPARTMENT OF ECONOMIC & REGIONAL DEVELOPMENT**

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης (ΜΔΕ), με τίτλο

**«ΕΦΗΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ»
(APPLIED ECONOMICS AND REGIONAL DEVELOPMENT)**

Κατεύθυνση «ΑΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ»

**Ειδίκευση «ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ»**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Ο θεσμός των αναπτυξιακών κινήτρων
ως μέσο της περιφερειακής πολιτικής στην Ελλάδα:
χωρική και κλαδική ανάλυση των ιδιωτικών επενδύσεων που
εντάχθηκαν στους αναπτυξιακούς νόμους την τελευταία δεκαετία.
Ανάλυση τάσεων και προτάσεις πολιτικής.**

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΣ ΦΟΙΤΗΤΗΣ: ΚΑΝΑΚΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ του ΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΑΜ 0820Μ014**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΙΩΑΝΝΗΣ ΨΥΧΑΡΗΣ

ΑΘΗΝΑ, 2022

Copyright © Ιωάννης Κανακάκης, 2022.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η εργασία είναι προϊόν αποκλειστικά προσωπικής εργασίας και έχει γίνει σαφής αναφορά σε δουλειά τρίτων.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα. Η έγκριση της Διπλωματικής Εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δε δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αντικείμενο της παρούσας διατριβής είναι η επισκόπηση του θεσμού των επενδυτικών / αναπτυξιακών κινήτρων στους αναπτυξιακούς νόμους, όσο και η ανάλυση της αποτελεσματικότητάς τους ως μέσο άσκησης περιφερειακής πολιτικής στην Ελλάδα. Στις δεκαετίες από το 1950 μέχρι σήμερα, τα επενδυτικά κίνητρα εφαρμόστηκαν αδιάκοπα και μετασχηματίστηκαν την περίοδο 1982-2016 λαμβάνοντας την μορφή των αναπτυξιακών νόμων. Η περιφερειακή διάσταση των επιπτώσεων των κινήτρων εξετάζεται ειδικά στην περίπτωση των τριών τελευταίων νόμων με την ανάλυση δεδομένων ένταξης έργων της τελευταίας 11ετίας (2011-2021), λόγω διαθεσιμότητας των στοιχείων για τις πραγματοποιηθείσες υπαγωγές επενδυτικών σχεδίων. Αξιολογείται τόσο το χωροταξικό πρότυπο επενδύσεων το οποίο διαμόρφωσαν, όσο και η διάρθρωση των επενδυτικών σχεδίων ανά τομέα παραγωγής και κλάδο. Στη συνέχεια μελετάται η απόκριση της αγοράς στα μέχρι τώρα μοντέλα εφαρμογής του κινήτρου. Οι επενδύσεις αναλύονται ως προς την κλαδική και την χωρική τους διάσταση, την απασχόληση που προέβλεπαν να δημιουργήσουν και την σχέση ενίσχυσης και συνολικής επένδυσης. Βάσει των ευρημάτων διακρίνονται τάσεις, παρατίθενται συμπεράσματα για την αποτελεσματικότητα εφαρμογής του συστήματος κινήτρων ως προς την επίτευξη στόχων περιφερειακής ανάπτυξης και διατυπώνονται προτάσεις πολιτικής. Διαπιστώνεται ότι η αύξηση της διαθεσιμότητας κινήτρων για επενδύσεις δεν οδηγεί αυτομάτως σε ισοδύναμη αύξηση επενδύσεων ούτε τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και οι ενισχύσεις από μόνες τους δεν αποτελούν επαρκές κίνητρο για όλες τις περιφέρειες και κλάδους της οικονομίας.

Λέξεις – κλειδιά

Αναπτυξιακά κίνητρα, Κρατικές ενισχύσεις, Αναπτυξιακά Προγράμματα, Δημόσιες Πολιτικές, Ιδιωτικές Επενδύσεις, Αναπτυξιακός Νόμος, Κίνητρα, Επιχορηγήσεις, Καθεστώτα ενίσχυσης, Περιφερειακή Ανάπτυξη, Επενδυτικό περιβάλλον.

ABSTRACT

The subject of the present thesis is the review of the investment incentives in development laws, as well as the analysis of their effectiveness as a mean of regional policy in Greece. Investment incentives have been a common practice for decades from 1950 until today and were transformed in the period 1982-2016 taking the form of development laws. The regional dimension of the investment effects is examined especially in the case of the last three laws with the analysis of project data of the previous 11 years (2011-2021). Both the geographic disbursement of investments that they formed, as well as the structure of the investment plans by production sector are assessed. The market response to the incentive proposals so far is also analyzed. The investments are examined in terms of their sectoral and spatial dimension, the employment they envisaged to create and the relationship between aid and total investment. Based on the findings, certain trends are identified, conclusions are drawn on the incentive system effectiveness in achieving regional development goals and policy proposals are formulated. After analysis, it becomes clear that increasing the availability of incentives does not automatically lead to a balanced increase in investment, nor the creation of new jobs and the aid alone is not a sufficient incentive for developing all regions and sectors of the economy.

Keywords

Development Incentives, State Aid, Development Programs, Public Policies, Private Investment, Development Law, Incentives, Grants, Aid Schemes, Regional Development, Investment Environment.

*Η παρούσα εργασία αφιερώνεται στα παιδιά
μου Γιώργο και Αριάδνη.*

*Θερμές ευχαριστίες στον Δάσκαλο μου
Καθηγητή κ. Ψυχάρη, που με έμαθε να
κατανοώ το αναπτυξιακό φαινόμενο στην
ολότητα του και στους καθηγητές Β. Αυδίκο
και Δ. Ιεραπετρίτη για την βοήθεια και τις
παρατηρήσεις τους.*

Πίνακας περιεχομένων

Περιεχόμενα

Πίνακας συντομογραφιών	6
Ευρετήριο Εικόνων	7
Ευρετήριο Πινάκων	7
Ευρετήριο Διαγραμμάτων	8
ΠΡΟΛΟΓΟΣ / ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
Δομή εργασίας.....	9
ΕΝΟΤΗΤΑ 1. Σκοπός και σημαντικότητα.....	10
ΕΝΟΤΗΤΑ 2. Επισκόπηση της βιβλιογραφίας.....	13
Κεφάλαιο 2.1. Επισκόπηση βιβλιογραφίας για το κίνητρο	13
2.1.1. Η χρήση του κινήτρου ως μέσου περιφερειακής ανάπτυξης	13
2.1.2. Ο σχεδιασμός του κινήτρου	19
2.1.3. Η ευαλωτότητα του κινήτρου	21
Κεφάλαιο 2.2. Επισκόπηση της βιβλιογραφίας για τους αναπτυξιακούς νόμους	23
2.2.1. Κεντρικός και Περιφερειακός Μηχανισμός Εφαρμογής	26
2.2.2. Η περιφερειακή διάσταση στους αναπτυξιακούς νόμους	29
2.2.3. Διαπιστώσεις από την επισκόπηση της βιβλιογραφίας:	30
ΕΝΟΤΗΤΑ 3. Μέθοδος και εργαλεία	31
Κεφάλαιο 3.1. Μεθοδολογία	31
Κεφάλαιο 3.2. Στοιχεία Δείγματος.....	33
Κεφάλαιο 3.3. Παραδοχές.....	34
ΕΝΟΤΗΤΑ 4. Ευρήματα.....	35
Κεφάλαιο 4.1. Χωρική Διάσταση	35
4.1.1. Οι Περιφέρειες ως προορισμός και ως προέλευση επενδυτικών κεφαλαίων	35
4.1.2. Οι Περιφέρειες ως δέκτες δημιουργούμενων και διατηρούμενων θέσεων εργασίας ..	52
Κεφάλαιο 4.2. Κλαδική Διάσταση	64
4.2.1. Θέσεις εργασίας ανά κλάδο	74
4.2.2. Μέγεθος επιχείρησης	79
ΕΝΟΤΗΤΑ 5. Συζήτηση	91
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΚΑΙ ΠΗΓΕΣ (REFERENCES).....	97

Πίνακας συντομογραφιών

ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΚΕΣ	Αμοιβαία Κεφάλαια Επιχειρηματικών Συμμετοχών
ΑΠΕ	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΓΑΚ	Γενικός Απαλλακτικός Κανονισμός
ΓΓΕΤ	Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας
ΔΚΕ	Διεθνής Καταμερισμός Εργασίας
ΔΝΤ	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΛΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική Αρχή
ΕΣΠΑ	Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης
ΕΤΕ	Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων
ΕΤΕΑΝ	Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΙΟΒΕ	Ινστιτούτο Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών
ΚΠΑ	Καθαρή Παρούσα Αξία
ΜΜΕ	Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις
ΝΔ	Νομοθετικό Διάταγμα
ΟΝΕ	Οικονομική Νομισματική Ένωση
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΠΔΕ	Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων
ΠΣΚΕ	Πληροφοριακό Σύστημα Κρατικών Ενισχύσεων
ΣΔΕ	Σύστημα Διαχείρισης Ελέγχου
ΤΠΕ	Τεχνολογία Πληροφοριών και Επικοινωνίας
ΤτΕ	Τράπεζα της Ελλάδος
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως
ΧΠΕ	Χάρτης Περιφερειακών Ενισχύσεων
ECB	European Central Bank
E.V.C.A.	European Private Equity and Venture Capital Association
PEs	Private Equities
ΣΕΒ	Σύνδεσμος Ελλήνων Βιομηχάνων
VCs	Venture Capitals

Ευρετήριο Εικόνων

Εικόνα 1: Διάγραμμα λογικής κινήτρου	11
Εικόνα 2: Σύνθετος Δείκτης ανάπτυξης Περιφερειών	18
Εικόνα 3: Διαδικασία υπαγωγής επενδύσεων σε αναπτυξιακό νόμο	24
Εικόνα 4: Εκτύπωση εισαγωγικής οθόνης ΠΣΚΕ.....	27
Εικόνα 5: Κατανομή επενδεδυμένου κεφαλαίου ανά περιφέρεια (χρήση λογισμικού GIS).....	39
Εικόνα 6: Κατανομή νέων θέσεων εργασίας ανά περιφέρεια (χρήση GIS).....	55
Εικόνα 7: Οδηγός χρήσης του ορισμού των ΜΜΕ.....	79

Ευρετήριο Πινάκων

Πίνακας 1: Ποσοτικά στοιχεία ενισχύσεων αναπτυξιακών νόμων	25
Πίνακας 2: Κατανομή αριθμού επενδύσεων ανά Περιφέρεια.....	35
Πίνακας 3: Κατανομή ύψους επενδύσεων ανά Περιφέρεια	37
Πίνακας 4: Κατανομή ενίσχυσης ανά περιφέρεια.....	40
Πίνακας 5: Κατανομή ιδίων κεφαλαίων ανά περιφέρεια	42
Πίνακας 6: Κατανομή εξωτερική χρηματοδότησης ανά περιφέρεια	44
Πίνακας 7: Σχέση ενίσχυσης -επενδεδυμένου κεφαλαίου ανά περιφέρεια.....	46
Πίνακας 8: Σχέση ιδίων κεφαλαίων - επενδεδυμένου κεφαλαίου ανά περιφέρεια	48
Πίνακας 9: Σχέση εξωτερικής χρηματοδότησης - επενδεδυμένου κεφαλαίου ανά περιφέρεια	50
Πίνακας 10: Πλήθος επενδυτικών σχεδίων και θέσεων εργασίας	52
Πίνακας 11: Κατανομή νέων θέσεων εργασίας ανά περιφέρεια.....	53
Πίνακας 12: Σχέση ενισχυόμενου κόστους επενδύσεων ανά νέα θέση εργασίας ανά περιφέρεια	56
Πίνακας 13: Σχέση ενίσχυσης επενδύσεων ανά νέα θέση εργασίας ανά περιφέρεια	58
Πίνακας 14: Σχέση ενίσχυσης επενδύσεων ανά υφιστάμενη θέση εργασίας ανά περιφέρεια	60
Πίνακας 15: Κατανομή μορφών επενδυτικών κινήτρων ανά περιφέρεια	62
Πίνακας 16: Κατανομή αριθμού επενδύσεων ανά κλάδο	64
Πίνακας 17: Κατανομή ύψους επενδύσεων ανά κλάδο	66
Πίνακας 18: Κατανομή ενίσχυσης επενδύσεων ανά κλάδο	67
Πίνακας 19: Κατανομή ιδίων κεφαλαίων επενδύσεων ανά κλάδο	69
Πίνακας 20: Κατανομή εξωτερική χρηματοδότησης επενδύσεων ανά κλάδο.....	70
Πίνακας 21: Χρηματοδοτική κάλυψη επενδύσεων ανά κλάδο	72
Πίνακας 22: Κατανομή νέων θέσεων εργασίας ανά κλάδο	74
Πίνακας 23: Σχέση ενισχυόμενου κόστους επενδύσεων ανά νέα θέση εργασίας ανά κλάδο	75
Πίνακας 24: Σχέση ενίσχυσης επενδύσεων ανά νέα θέση εργασίας ανά κλάδο	77
Πίνακας 25: Σχέση ενίσχυσης επενδύσεων ανά υφιστάμενη θέση εργασίας ανά κλάδο.....	78
Πίνακας 26: Κατανομή αριθμού επενδύσεων ανά μέγεθος επιχείρησης	80
Πίνακας 27: Κατανομή ύψους επενδύσεων ανά μέγεθος επιχείρησης	82
Πίνακας 28: Κατανομή ενίσχυσης ανά μέγεθος επιχείρησης	83
Πίνακας 29: Κατανομή ιδίων κεφαλαίων ανά μέγεθος επιχείρησης.....	84
Πίνακας 30: Κατανομή εξωτερικής χρηματοδότησης ανά μέγεθος επιχείρησης	85
Πίνακας 31: Χρηματοδοτική κάλυψη επενδύσεων ανά μέγεθος επιχείρησης	86
Πίνακας 32: Νέες θέσεις εργασίας ανά μέγεθος επιχείρησης.....	87
Πίνακας 33: Σχέση ενίσχυσης επενδύσεων ανά νέα θέση εργασίας ανά μέγεθος επιχείρησης	88

Ευρετήριο Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1: Διαχρονική Εξέλιξη δαπανών ΠΔΕ 2010-2020	10
Διάγραμμα 2: Ρυθμός μεγέθυνσης ΑΕΠ.....	15
Διάγραμμα 3: Ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου 2007-2020	16
Διάγραμμα 4: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ, κίνδυνος φτώχειας και ανεργία ανά Περιφέρεια (2018)	17
Διάγραμμα 5:Στάδια συλλογής, εξαγωγής και επεξεργασίας των δεδομένων.....	33
Διάγραμμα 6: Αριθμός υπαχθεισών επενδύσεων ανά Περιφέρεια ως ποσοστό επί του συνόλου	36
Διάγραμμα 7: Υπαχθείσες επενδύσεις ανά Περιφέρεια ως ποσοστό επί του συνολικού προϋπολογισμού.....	38
Διάγραμμα 8: Κατανομή ενίσχυσης ανά περιφέρεια	41
Διάγραμμα 9: Κατανομή ιδίων κεφαλαίων ανά περιφέρεια	43
Διάγραμμα 10: Κατανομή εξωτερική χρηματοδότησης ανά περιφέρεια.....	45
Διάγραμμα 11: Σχέση ενίσχυσης -επενδεδυμένου κεφαλαίου ανά περιφέρεια	47
Διάγραμμα 12: Σχέση ιδίων κεφαλαίων - επενδεδυμένου κεφαλαίου ανά περιφέρεια.....	49
Διάγραμμα 13: Σχέση εξωτερικής χρηματοδότησης - επενδεδυμένου κεφαλαίου ανά περιφέρεια	51
Διάγραμμα 14: Κατανομή νέων θέσεων εργασίας ανά περιφέρεια	54
Διάγραμμα 15: Σχέση ενισχυόμενου κόστους επενδύσεων ανά νέα θέση εργασίας ανά περιφέρεια.....	57
Διάγραμμα 16: Σχέση ενίσχυσης επενδύσεων ανά νέα θέση εργασίας ανά περιφέρεια	59
Διάγραμμα 17: Σχέση ενίσχυσης επενδύσεων ανά υφιστάμενη θέση εργασίας ανά περιφέρεια.....	61
Διάγραμμα 18: Κατανομή μορφών επενδυτικών κινήτρων ανά περιφέρεια.....	63
Διάγραμμα 19: Κατανομή του αριθμού επενδύσεων ανά κλάδο	64
Διάγραμμα 20: Κατανομή ύψους επενδύσεων ανά κλάδο	66
Διάγραμμα 21: Κατανομή ενίσχυσης επενδύσεων ανά κλάδο.....	68
Διάγραμμα 22: Κατανομή ιδίων κεφαλαίων επενδύσεων ανά κλάδο.....	69
Διάγραμμα 23: Κατανομή εξωτερική χρηματοδότησης επενδύσεων ανά κλάδο	71
Διάγραμμα 24: Χρηματοδοτική κάλυψη επενδύσεων ανά κλάδο.....	72
Διάγραμμα 25: Κατανομή νέων θέσεων εργασίας ανά κλάδο	74
Διάγραμμα 26: Δείκτης ενισχυόμενου κόστους επενδύσεων ανά νέα θέση εργασίας ανά κλάδο	76
Διάγραμμα 27: Δείκτης ενίσχυσης επενδύσεων ανά νέα θέση εργασίας ανά κλάδο	77
Διάγραμμα 28: Δείκτης ενίσχυσης επενδύσεων ανά υφιστάμενη θέση εργασίας ανά κλάδο.....	78
Διάγραμμα 29: Κατανομή αριθμού επενδύσεων ανά μέγεθος επιχείρησης.....	80
Διάγραμμα 30: Ποσοστιαία κατανομή αριθμού επενδύσεων ανά περιφέρεια και μέγεθος επιχείρησης.....	81
Διάγραμμα 31: Κατανομή ύψους επενδύσεων ανά μέγεθος επιχείρησης.....	82
Διάγραμμα 32: Κατανομή ενίσχυσης ανά μέγεθος επιχείρησης.....	83
Διάγραμμα 33: Κατανομή ιδίων κεφαλαίων ανά μέγεθος επιχείρησης	84
Διάγραμμα 34: Κατανομή εξωτερικής χρηματοδότησης ανά μέγεθος επιχείρησης	85
Διάγραμμα 35: Χρηματοδοτική κάλυψη επενδύσεων ανά μέγεθος επιχείρησης.....	86
Διάγραμμα 36: Κατανομή νέων θέσεων εργασίας ανά μέγεθος επιχείρησης.....	87
Διάγραμμα 37: Σχέση ενίσχυσης επενδύσεων ανά νέα θέση εργασίας ανά μέγεθος επιχείρησης.....	89
Διάγραμμα 38: Κατανομή μορφών επενδυτικών κινήτρων ανά μέγεθος επιχείρησης	89
Διάγραμμα 39: Κατανομή μορφών επενδυτικών κινήτρων ανά κλάδο	90

ΠΡΟΛΟΓΟΣ / ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Δομή εργασίας

Στην παρούσα εργασία εξετάζεται ο θεσμός των επενδυτικών κινήτρων, όπως αυτά εμφανίζονται στους αναπτυξιακούς νόμους. Μετά από παρουσίαση της ιστορικής εξέλιξης τους, η μελέτη εστιάζει στην τελευταία 10ετία αντλώντας δεδομένα εντάξεων επενδύσεων σε όλους τους ενεργούς στην περίοδο αυτή αναπτυξιακούς νόμους. Εξετάζονται οι πρώιμες εκροές των αναπτυξιακών νόμων, επιχειρώντας προβλέψεις για την αποτελεσματικότητα τους ως προς την επίτευξη στόχων περιφερειακής πολιτικής, την δυνατότητα βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, την ισόρροπη ανάπτυξη, καθώς και για την περιφερειακή σύγκλιση, τον εκσυγχρονισμό της και την αναδιάρθρωση των παραγωγικών δομών και την αύξηση της απασχόλησης.

Η εργασία δομείται σε πέντε Ενότητες (I έως V), ως εξής:

ΕΝΟΤΗΤΑ 1: Σκοπός και σημαντικότητα

Στην ενότητα αυτή, παρουσιάζεται ο σκοπός της διπλωματικής εργασίας και εξηγείται πώς συνεισφέρει στην αύξηση της θεωρητικής ή/και πρακτικής γνώσης που υπάρχει στο συγκεκριμένο πεδίο.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2: Επισκόπηση της βιβλιογραφίας

Στην ενότητα αυτή, παρουσιάζεται και αξιολογείται κριτικά η υφιστάμενη γνώση που άπτεται του αντικειμένου των κινήτρων ιδιωτικών επενδύσεων και των αναπτυξιακών νόμων. Η ενότητα εξαντλεί με παράθεση άρθρων και ευρημάτων όσα γνωρίζουμε για το ζήτημα τεκμηριώνοντας την αναγκαιότητα διατύπωσης συγκεκριμένων ερευνητικών ερωτημάτων. Χωρίζεται σε δύο κεφάλαια που αφορούν στο κίνητρα αλλά και ειδικότερα στους αναπτυξιακούς νόμους.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3: Μέθοδος και εργαλεία.

Στην ενότητα, περιγράφεται και τεκμηριώνεται η ερευνητική λογική (ερευνητικά ερωτήματα και δείκτες), η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για την συλλογή δεδομένων και την επεξεργασία τους και τέλος - οι παραδοχές που έγιναν κατά την θεώρηση και ανάλυση των δεδομένων.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4: Ευρήματα

Η ενότητα αυτή αφορά στα ευρήματα της εργασίας, όπως προκύπτουν από την ανάλυση των δεδομένων. Χωρίζεται σε δύο κεφάλαια όπου αναλύεται η περιφερειακή και η κλαδική διάσταση.

ΕΝΟΤΗΤΑ 5: Συζήτηση

Η ενότητα αυτή αναδεικνύει τα νέα ευρήματα σε σχέση με την υφιστάμενη γνώση, αλλά και τα συμπεράσματα που προκύπτουν, τάσεις που παρατηρούνται διαχρονικά, καθώς και σχόλια και προτάσεις για την βελτίωση στο μέλλον της χρήσης του κινήτρου ως εργαλείου περιφερειακής ανάπτυξης.

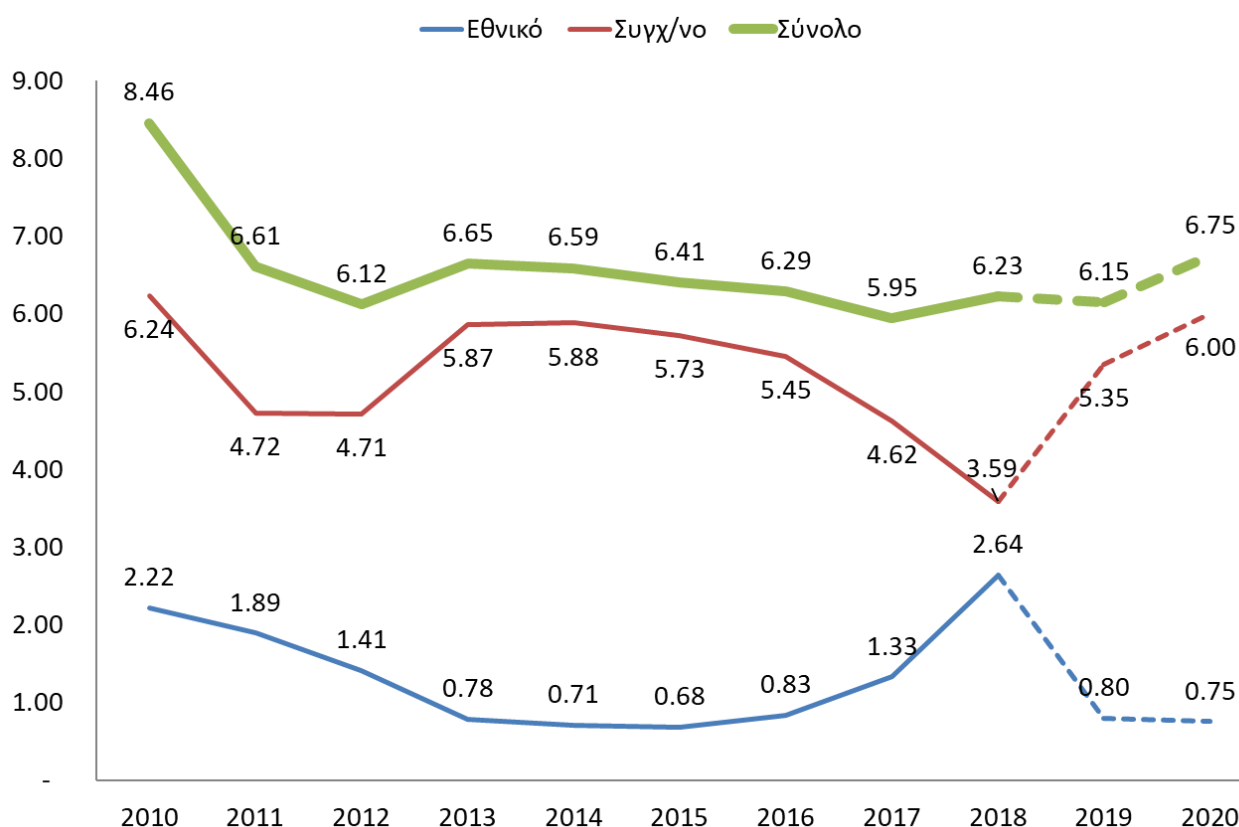
ΕΝΟΤΗΤΑ 1. Σκοπός και σημαντικότητα

Στην ενότητα αυτή, παρουσιάζεται ο σκοπός της διπλωματικής εργασίας και εξηγείται πώς συνεισφέρει στην αύξηση της θεωρητικής ή/και πρακτικής γνώσης που υπάρχει στο συγκεκριμένο πεδίο.

Σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο διεθνές και περιφερειακό οικονομικό περιβάλλον, με βασικό χαρακτηριστικό την παγκοσμιοποίηση και την εξ' αυτού συχνότερη εμφάνιση παγκοσμίων κρίσεων (οικονομικών, υγειονομικών, περιβαλλοντικών), οι υπερεθνικές και εθνικές αρχές αποδίδουν ιδιαίτερη έμφαση στον σχεδιασμό πολιτικών για την άμβλυση των περιφερειακών ανισοτήτων. Οι ελληνικές κυβερνήσεις διανύουν πλέον την 5η δεκαετία ανάπτυξης και εφαρμογής μιας πλούσιας εργαλειοθήκης μέσω άσκησης περιφερειακής πολιτικής, στην οποία οι δημόσιες πολιτικές δημιουργίας κινήτρου για την προσέλκυση επενδύσεων καταλαμβάνει όλο και κεντρικότερη θέση.

Στην Ελλάδα, οι δημόσιοι πόροι για την παροχή κινήτρων εντάσσονται στο Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) και αφορούν κυρίως σε δύο πηγές, το εθνικό σκέλος, που πιστώνεται αποκλειστικά με εθνικά κεφάλαια και το συγχρηματοδοτούμενο σκέλος, όπου εισέρχονται πόροι από ευρωπαϊκά και άλλα διεθνή ταμεία και χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, καθώς και εθνικά κεφάλαια.

Διάγραμμα 1: Διαχρονική Εξέλιξη δαπανών ΠΔΕ 2010-2020

Πηγή: Εγκύκλιος ΠΔΕ, Φεβρουάριος 2020, <https://www.ggde-espa.gov.gr/2020>

Στόχοι των αναπτυξιακών κινήτρων υπήρξαν ενδεικτικά:

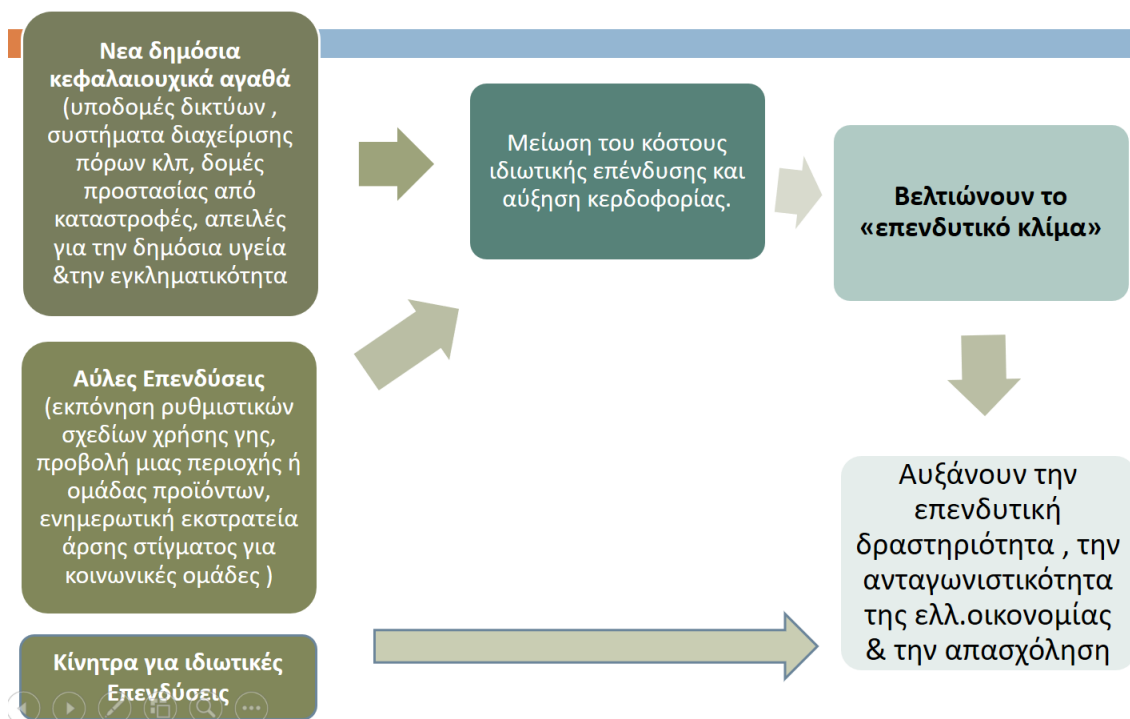
- η μεγέθυνση της οικονομικής δραστηριότητας με την αύξηση του παραγωγικού δυναμικού (νέες δραστηριότητες, επέκταση υφιστάμενων),

- η αύξηση ή η αναβάθμιση της απασχόλησης με την δημιουργία νέων ή ποιοτικότερων θέσεων εργασίας,
- η βελτίωση του περιβαλλοντικού/ενεργειακού αποτυπώματος ή η εξοικονόμηση πόρων με την υιοθέτηση εναλλακτικών μορφών ενέργειας, την ανακύκλωση και την χρήση υψηλής τεχνολογίας,
- η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων της περιφέρειας με την ενθάρρυνση της έρευνας και καινοτομίας και την αξιοποίηση της, την επέκταση σε νέες αγορές, το ηλεκτρονικό εμπόριο και τις συνεργασίες των επιχειρήσεων.

Η έναρξη της νέας προγραμματικής περιόδου 2021-2027, μετά από την πλέον της 10ετούς οικονομικής και ακόλουθης υγειονομικής κρίσης, σηματοδοτεί την ανάγκη για στοχευμένες και ως εκ τούτου αποτελεσματικότερες περιφερειακές πολιτικές με την δημιουργία κινήτρου προσέλκυσης ιδιωτικών επενδύσεων στο πλαίσιο επενδυτικών νόμων.

Σύμφωνα με τους Γ. Πετράκο-Γ. Ψυχάρη (2016) τα κίνητρα, που παρέχονται εις βάρος του κρατικού προϋπολογισμού μέσω των αναπτυξιακών νόμων (αναπτυξιακά κίνητρα), επιδιώκουν την κατεύθυνση των επενδυτικών κεφαλαίων προς τις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές μιας χώρας. Ο θεσμός και η εργαλειοθήκη των αναπτυξιακών κινήτρων, επομένως, αποτελεί μέσο επίτευξης στόχων πολιτικής περιφερειακής ανάπτυξης. Στην μακρά ιστορία της χρήσης αυτού του μέσου, καταγράφονται πλειάδα στόχων που επιδιώχθηκαν πάντα με κοινό παρονομαστή την λογική στην κρατική παρέμβαση (λογική παρέμβασης).

Εικόνα 1: Διάγραμμα λογικής κινήτρου

Πηγή: Α.Κανακάκη, “Αξιολόγηση Επενδύσεων και ΠΔΕ”, Εθνική Σχολή Δημ. Διοίκησης 2021

Σύμφωνα με την λογική αυτή, που εντάσσεται στην γενικότερη λογική των δημοσίων επενδύσεων, εφόσον προκληθεί ευνοϊκή αλλαγή στις συνθήκες, που επικρατούν σε μια περιφέρεια με την μείωση του αρχικού κόστους επένδυσης ή την μείωση της φορολογίας για την ταχύτερη απόσβεση της

επένδυσης ή την διασφάλιση ειδικής μέριμνας για ταχεία διαδικασία εγκρίσεων (βλ. στρατηγικές επενδύσεις), αναμένεται ως αποτέλεσμα η δημιουργία συγκριτικά ευνοϊκότερων συνθηκών για την προσέλκυση επενδυτικού κεφαλαίου σε αυτήν την περιφέρεια και αύξηση της επενδυτικής δραστηριότητας, με θετικές για την περιφέρεια και τον πληθυσμό της επιπτώσεις.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνήσει την παραπάνω υπόθεση και τον βαθμό στον οποίο η λογική παρέμβασης του κινήτρου δύναται να συμβάλλει στη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων. Αυτό επιδιώκεται με την ανάλυση της κλαδικής και χωρικής διάστασης των υπαχθέντων σε αναπτυξιακούς νόμους επενδύσεων στην ελληνική επικράτεια, καθώς και την ανάδειξη των δυνατοτήτων αλλά και των αδυναμιών των πολιτικών δημιουργίας κινήτρου για ιδιωτικές επενδύσεις ως προς την επίτευξη στόχων περιφερειακής πολιτικής.

Μέσω ιστορικής αναδρομής και βιβλιογραφικών αναφορών γίνεται μια προσπάθεια να αναδειχθεί η λογική της παρέμβασης που επιδιώκει η πολιτική ενίσχυσης των ιδιωτικών επενδύσεων στις διάφορες φάσεις της ιστορίας για την αντιμετώπιση μιας σειράς από περιφερειακές ανισότητες. Στην αναδρομή εντοπίζονται επίσης ερευνητικά αποτελέσματα για παράγοντες επηρεασμού, αλλά και τις ευαλωτότητες, που εμφανίζει εγγενώς το “κίνητρο” κατά την εφαρμογή του.

Βεβαίως, η εκτίμηση των επιπτώσεων των επενδυτικών κινήτρων στην ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων και της ελληνικής οικονομίας αποτελεί ένα εξαιρετικά επίπονο έργο, που είναι εφικτό να γίνει σε βάθος και τεκμηριωμένα μόνο σε περιορισμένες διαστάσεις τους. Η δυσκολία έγκειται κυρίως στην έλλειψη επαρκών, αξιόπιστων και προσβάσιμων δεδομένων επί των επιπτώσεων των ενισχύσεων και σε δείκτες ανάπτυξης των επιχειρήσεων, καθώς σε κανέναν από τους προηγούμενους νόμους δεν υπήρξε πρόνοια για συλλογή τέτοιων δεδομένων, με αποτίμηση μεγεθών των επιχειρήσεων πριν και μετά την υπαγωγή σε επενδυτικό νόμο, ώστε να είναι εφικτό να συναχθούν ασφαλή συμπεράσματα.

Επιμέρους μελέτες έχουν αποπειραθεί κατά καιρούς να διερευνήσουν κάποιες από τις επιπτώσεις, με πιο πρόσφατη την «Μελέτη για τη διερεύνηση των επιπτώσεων των αναπτυξιακών νόμων στην ανταγωνιστικότητα των ελληνικών επιχειρήσεων», που ανατέθηκε τον Απρίλιο του 2018 (Γενική Διεύθυνση Ιδιωτικών Επενδύσεων, Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης, 2018).

Χρήσιμες πληροφορίες μπορούν να αντληθούν, ωστόσο, και από τις μελέτες αξιολόγησης των διαφόρων επιχειρησιακών προγραμμάτων και περιφερειακών προγραμμάτων, π.χ. ΕΠΑΝΕΚ, οι οποίες δίνουν την εικόνα της υλοποίησης των στόχων, τις αστοχίες, τα κενά και τις ανάγκες οι οποίες υπάρχουν και θα μπορούσαν να αποτελέσουν χρήσιμα στοιχεία για τον σχεδιασμό του νέου αναπτυξιακού νόμου.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2. Επισκόπηση της βιβλιογραφίας

Στην ενότητα αυτή, παρουσιάζεται και αξιολογείται κριτικά η υφιστάμενη γνώση που άπτεται του αντικειμένου των κινήτρων ιδιωτικών επενδύσεων και των αναπτυξιακών νόμων. Η ενότητα εξαντλεί με παράθεση άρθρων και ευρημάτων όσα γνωρίζουμε για το ζήτημα τεκμηριώνοντας την αναγκαιότητα διατύπωσης συγκεκριμένων ερευνητικών ερωτημάτων.

Η βιβλιογραφική ανασκόπηση που ακολουθεί διεξήχθη στο διάστημα 1/12/2021 - 31/01/2022. Σημειώνεται ότι, πέρα από τα δημοσιευμένα επιστημονικά άρθρα, κατά την βιβλιογραφική ανασκόπηση σε ιστοσελίδες εφαρμόστηκε το εργαλείο αξιολόγησης ιστοσελίδων του Πανεπιστημίου του New Mexico.

Κεφάλαιο 2.1. Επισκόπηση βιβλιογραφίας για το κίνητρο

2.1.1. Η χρήση του κινήτρου ως μέσου περιφερειακής ανάπτυξης

Τα επενδυτικά ή αναπτυξιακά κίνητρα αποτελούν **μετρήσιμα οικονομικά οφέλη** που παρέχονται από τις κυβερνήσεις για την προσέλκυση επενδύσεων, αναλώνοντας δημόσιους πόρους με μορφή φορολογικών ή μη φορολογικών ενισχύσεων (tax & non-tax incentives). Η χρήση τους αποτελεί γενικευμένη δραστηριότητα σε πολλές χώρες.

Θεσμικά σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης θεωρείται θέσφατο ότι οι ενισχύσεις με την μορφή κινήτρου για ιδιωτικές επενδύσεις μπορούν να παρέχουν θετική ώθηση για οικονομική ανάπτυξη περιφερειών οι οποίες σημειώνουν υστέρηση. Σε πλειάδα θεσμικών κειμένων τονίζεται ότι οι άμεσες κρατικές ενισχύσεις από την άποψη της βασικής τους λειτουργίας ως μέσου περιφερειακής ανάπτυξης αποτελούν σημαντικό εργαλείο για την επίτευξη του πρωταρχικού στόχου της συνοχής. Μετά από εμπειρία πολλών δεκαετιών, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σε ψήφισμα του από το 2006,

- παροτρύνει την Επιτροπή να αυξήσει περισσότερο το ανώτατο όριο της εντάσεως των κρατικών ενισχύσεων για να περιλαμβάνουν περιφερειακή συνιστώσα προς όφελος των φτωχότερων περιφερειών,
- αναγνωρίζει ότι οι ενισχύσεις προς τις περιφέρειες μπορεί να είναι ποικίλης μορφής,
- προτείνει πέραν των επενδυτικών κινήτρων, να υπάρχει η δυνατότητα επιλεκτικής χορήγησης και λειτουργικών ενισχύσεων, λαμβανομένων υπόψη των καθορισμένων πρόσθετων δαπανών και της ευκαιρίας για ίση πρόσβαση στην αγορά, σε περιφέρειες που πλήττονται από σοβαρά και μόνιμα φυσικά ή δημογραφικά μειονεκτήματα, όπως είναι οι περιφέρειες με πολύ χαμηλή πυκνότητα πληθυσμού, περιφέρειες που πλήττονται από απερίθωτη και οι νησιωτικές, διασυννοριακές και ορεινές περιφέρειες

Παραμένει ωστόσο μερικώς ανικανοποίητη η ανάγκη διαχρονικής μελέτης, που να αποτιμά ποιες μορφές κινήτρων φαίνεται να αποβαίνουν περισσότερο προς όφελος της περιφερειακής ανάπτυξης και φέρουν ταυτόχρονα μικρότερο κίνδυνο στρέβλωσης του ανταγωνισμού.

Από το 2012 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκκίνησε διαδικασία αναθεώρησης των κανόνων κρατικών ενισχύσεων, αναγνωρίζοντας μετά από εκτενή διαβούλευση, πως ο τρόπος που μέχρι σήμερα προσφέρονταν οι κρατικές ενισχύσεις δεν ήταν πλέον αποτελεσματικός και σε μεγάλο βαθμό δεν

μπορούσε να εξυπηρετήσει στόχους μείωσης ανισοτήτων στις περιφέρειες της Ευρώπης.

Σε έκθεση που εξέδωσε πρόσφατα (2020) εξηγεί ότι αν και το εγκατεστημένο σύστημα ελέγχου και κανόνων παροχής κινήτρου ικανοποιεί τον στόχο του (fit for purpose), πρέπει να γίνουν κάποιες προσαρμογές στους κανονισμούς και τις κατευθύνσεις με τις οποίες τα Κράτη-Μέλη θα σχεδιάζουν και διαθέτουν καθεστώτα κινήτρου, λαμβάνοντας υπόψη και τις νέες ευρωπαϊκές στρατηγικές επιλογές (European Green Deal, Industry 4.0, Data Strategy 2030 κλπ).

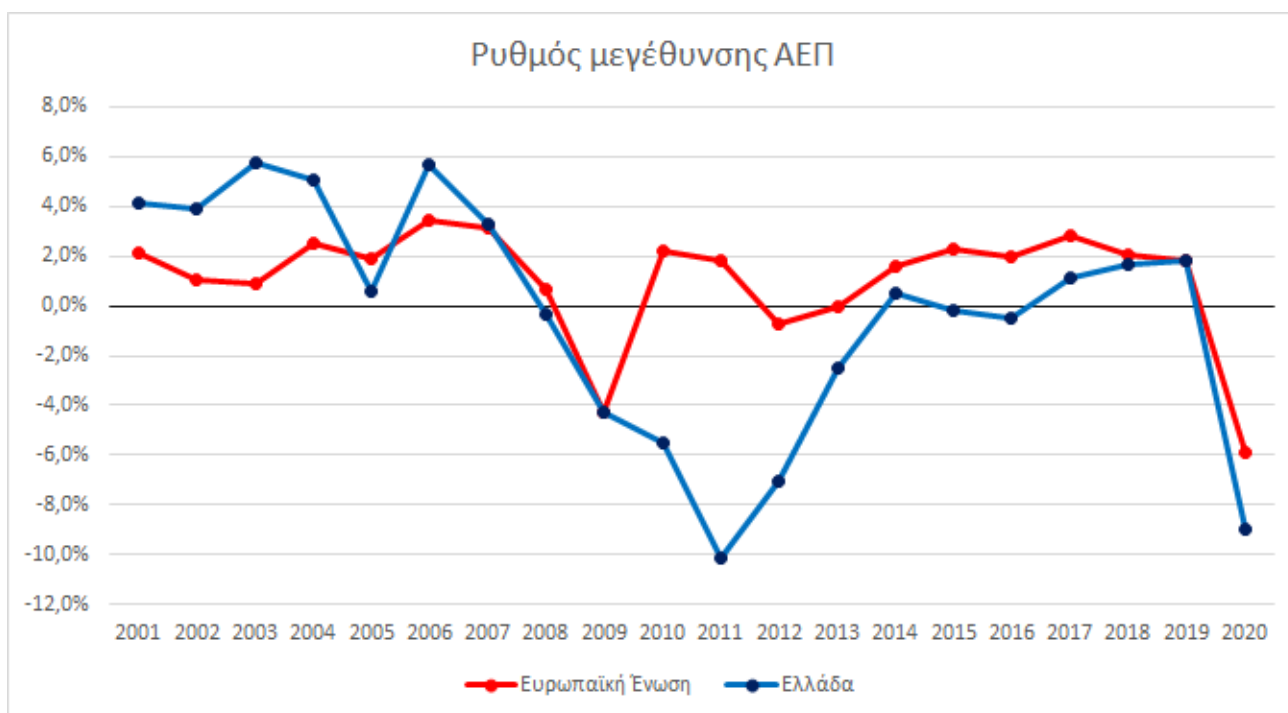
Όπως αναδεικνύει έκθεση των ΕΕ & ΟΟΣΑ (2019), οι κυβερνήσεις στη περιοχή της Μεσογείου, όπως στις περισσότερες αναπτυσσόμενες και αναδύμενες οικονομίες, χρησιμοποιούν ευρέως **φορολογικά και οικονομικά κίνητρα** για να προσελκύσουν ιδιωτικές επενδύσεις και να τις κατευθύνουν σε συγκεκριμένους τομείς, δραστηριότητες και τοποθεσίες. Για πολλές κυβερνήσεις διαπιστώνεται μάλιστα ότι θεωρούν πως είναι απλούστερο και πιο άμεσο να παρέχουν κίνητρα παρά να διορθώσουν ελλείψεις στο γενικότερο επενδυτικό πλαίσιο. Έτσι, φορολογικά και οικονομικά κίνητρα περιγράφονται αναλυτικά στους εθνικούς φορολογικούς κώδικες, στους επενδυτικούς ή αναπτυξιακούς νόμους και σε δημόσια διαθέσιμα έγγραφα που δημοσιεύονται από κρατικούς και ιδιωτικούς φορείς προώθησης επενδύσεων, υπουργεία Οικονομικών και υπερεθνικές οικονομικές ζώνες.

Θα περίμενε κανείς, ένα εργαλείο που εφαρμόζεται αδιάκοπα επί δεκαετίες να έχει αδιαμφισβήτητη αποτελεσματικότητα, ωστόσο στην βιβλιογραφία απαντάται συχνά κριτική για την **ικανότητα του αναπτυξιακού κινήτρου να επιφέρει μεσο- και μακρο-πρόθεσμα θετικές επιπτώσεις στην ανταγωνιστικότητα των περιφερειών.**

Σε μια από τις σπάνιες αναλύσεις επιπτώσεων, την διακλαδική ανάλυση σε εταιρείες της Θράκης, που εξέταζε οικονομικά αποτελέσματα σε μικροοικονομικό επίπεδο με τη χρήση οικονομετρικών μοντέλων, πραγματοποιήθηκε σύγκριση των οικονομικών στοιχείων εταιρειών που έχουν υπαχθεί στον Αναπτυξιακό Νόμο 1892/1990 και υλοποιήθηκαν στην επόμενη δεκαετία, με εταιρείες που δεν έχουν υπαχθεί (Χατζόπουλος Ι, 2016). Τα συμπεράσματα καταδεικνύουν πως αν και ορισμένοι δείκτες των εταιρειών που έχουν υπαχθεί εμφανίζονται βελτιωμένοι, στην πλειοψηφία των δεικτών που εξετάζονται, **δεν παρουσιάζονται στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις ανάμεσα στις δύο ομάδες των εταιρειών, δημιουργώντας αμφιβολίες για την διατηρήσιμη αποτελεσματικότητα των επενδυτικών κινήτρων.** Σημειώνεται ότι η διερεύνηση αυτή απαιτεί βάθος χρόνου (παρέλευση τουλάχιστον δεκαετίας από την έναρξη παραγωγικής λειτουργίας της επένδυσης), καθώς και εύρος οικονομικών δεδομένων και άρα δεν είναι εφικτό να επαναληφθεί στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας.

Στην Ελλάδα, κατά την εκτεταμένη οικονομική κρίση της περιόδου 2009-2016, η χώρα υπέστη πρωτοφανή καθίζηση του ΑΕΠ με μείωση της τάξης του 42% (στοιχεία ΕΛΣΤΑΤ), ποσοστό που παραπέμπει σε πολεμικές περιόδους. Πρόκειται δηλαδή για την μεγαλύτερη μείωση του ΑΕΠ ευρωπαϊκής χώρας εν καιρώ ειρήνης.

Διάγραμμα 2: Ρυθμός μεγέθυνσης ΑΕΠ

Πηγή: Eurostat, 2022

Η οικονομία ανακάμπτει μόλις το 2017, παρουσιάζοντας το 2018 ποσοστό ανάπτυξης 1,9%, η ανεργία μειώνεται στο 17,3% περίπου το 2019 (από 27,5% το 2013 και 19,6% το 2018), για πρώτη φορά μετά το 2012 ο κατώτατος μισθός αυξάνεται το 2019 (κατά 11%), τοποθετώντας την Ελλάδα κοντά στον μέσο όρο των κρατών μελών του ΟΟΣΑ. Παρόλα αυτά, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι μόλις το τρίτο χαμηλότερο μεταξύ των χωρών μελών του ΟΟΣΑ (Χωρική Μελέτη ΟΟΣΑ, 2020).

Επιπρόσθετα στις παραπάνω εξελίξεις, η έξαρση της πανδημίας COVID-19 επιβραδύνει τις προσπάθειες ανάκαμψης της εθνικής οικονομίας. Σύμφωνα με τις οικονομικές εκτιμήσεις του ΟΟΣΑ, για κάθε μείωση κατά 1 ποσοστιαία μονάδα του ΑΕΠ της ευρωζώνης, το ΑΕΠ της Ελλάδας μειώνεται κατά 0,8% περίπου. Βαριά είναι η σκιά της πανδημίας και στο επενδυτικό κλίμα με το 1/6 των επιχειρήσεων της χώρας (16%) να αναθεωρεί προς τα κάτω τα επενδυτικά της σχέδια και μόλις το 3% να αναθεωρεί προς τα πάνω (European Investment Bank, 2021).

Στο παρακάτω σχήμα αποτυπώνονται τα μεγέθη νέων επενδύσεων στην Ελλάδα κατά το διάστημα 2007- 2020, στο οποίο αποτυπώνεται η καθίζηση με την έναρξη της κρίσης. Η στασιμότητα των επενδύσεων για το μεγάλο αυτό διάστημα χαρακτηρίζεται από την ΕΕ “αναπτυξιακή παγίδα”, από την οποία οι Περιφέρειες του ευρωπαϊκού νότου δεν έχουν ακόμα ανακάμψει.

Διάγραμμα 3: Ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου 2007-2020

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2021

Εννοείται ότι η οικονομική κρίση δεν έπληξε κατά τον ίδιο τρόπο όλες τις περιφέρειες της Ελλάδας εντεινώντας τις ανισότητες, κατατάσσοντας την χώρα μας 9η σε περιφερειακές ανισότητες μεταξύ 30 χωρών του ΟΟΣΑ (Χιονής & Ομάδα Μελέτης, 2009, Έκθεση Πισσαρίδη- Σχέδιο Ανάπτυξης για την ελληνική οικονομία -2020, βάσεις δεδομένων του ΟΟΣΑ, <https://data.oecd.org/Greece.htm> και της ΕΛΣΤΑΤ, <http://www.statistics.gr/>). Τα απομακρυσμένα νησιά σημειώνουν τις μεγαλύτερες μειώσεις στην παραγωγικότητα, ενώ στην Αττική και την Κεντρική Μακεδονία βρίσκονται περισσότερες από τις μισές (58%) απολεσθείσες θέσεις εργασίας και η μεγαλύτερη μείωση του ΑΕΠ (στοιχεία ΕΛΣΤΑΤ), κραδασμοί που δημιουργούν μια αρνητικού τύπου “περιφερειακή σύγκλιση” κέντρου και περιφέρειας.

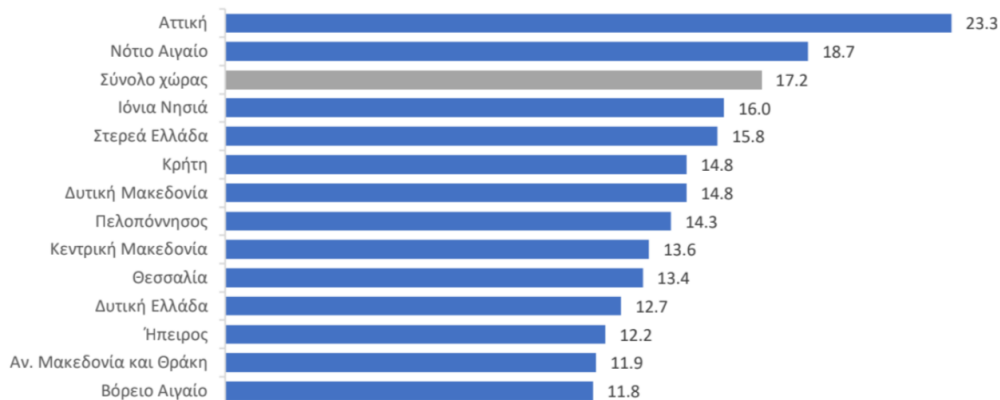
Βεβαίως, οφείλουμε να αναφέρουμε εδώ ότι η αποκλειστική χρήση οικονομικών στοιχείων ως δείκτη ανάπτυξης μιας περιφέρειας έχει από καιρό απορριφθεί και αντίθετα υπάρχει γενική συναίνεση ότι η ανάπτυξη είναι πολυδιάστατο φαινόμενο και άρα η αποτίμηση του απαιτεί χρήση σύνθετων δεικτών για διάφορες εκφάνσεις της ανθρώπινης ζωής (Artelaris P., 2021). Χαρακτηριστικά, η εφαρμογή σύνθετου δείκτη με δεδομένα 2011 παρουσιάζεται στη συνέχεια αναδεικνύοντας υστέρηση ακόμα και σε οικονομικά ευρωστότερες ελληνικές περιφέρειες.

Η Έκθεση Πισσαρίδη (2020) διαπιστώνει ότι το υφιστάμενο αναπτυξιακό υπόδειγμα της χώρας παρουσιάζει ανησυχητικές κοινωνικές και οικονομικές αποκλίσεις μεταξύ των περιφερειών της. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ (2018) στην Ανατολική Μακεδονία – Θράκη (€11,9 χιλ.) και στο Βόρειο Αιγαίο (€11,8 χιλ.) είναι σχεδόν στο μισό του επιπέδου που καταγράφεται στην Αττική (€23,3 χιλ.). Ομοίως, περιφερειακές ανισότητες παρατηρούνται και σε κοινωνικούς δείκτες με το 44,6% του πληθυσμού στην Δυτ. Ελλάδα να απειλείται από φτώχεια, ενώ ακολουθούν η Κρήτη (37,0%), η Δυτική

Μακεδονία (36,7%) και το Νότιο Αιγαίο (35,9%). Αντίστοιχα, στην ανεργία η Δυτ. Ελλάδα πρωταγωνιστεί και πάλι με υπερδιπλάσιο ποσοστό (23,2%) από την γειτονική Πελοπόννησο (11,2%), ενώ σε σύγκριση με τον μέσο όρο της χώρας αυξημένη είναι η ανεργία και στην Κεντρική Μακεδονία (19,4%), τη Στερεά Ελλάδα (18,2%), τη Θεσσαλία (18,1%), την Ανατολική Μακεδονία – Θράκη (16,9%) και το Βόρειο Αιγαίο (16,9%).

Διάγραμμα 4: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ, κίνδυνος φτώχειας και ανεργία ανά Περιφέρεια (2018)

Διάγραμμα 1.19: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ ανά περιφέρεια, τρέχουσες τιμές, € χιλ., 2018

Πηγή: Eurostat, ΕΛΣΤΑΤ

Πηγή: Eurostat

Πηγή: Έκθεση Πισσαρίδη "Σχέδιο Ανάπτυξης για την Ελληνική Οικονομία, σελ. 31 (2020)

Τα πράγματα δεν φαίνονται να έχουν βελτιωθεί από την αρχή της περιόδου αναφοράς της παρούσας μελέτης. Στο διάγραμμα που ακολουθεί αποτυπώνονται τα μεγέθη των περιφερειακών ανισοτήτων, όπως διαμορφώνεται το 2011 βάσει εμπειρικής ανάλυσης σύνθετου δείκτη ανάπτυξης (Artelaris P., 2021).

Εικόνα 2: Σύνθετος Δείκτης ανάπτυξης Περιφερειών

Fig. 1 Regional rankings of CI in quantiles in Greece, NUTS 2, 2011. Source: Authors calculations

Πηγή: Artelaris P., “A development index for the Greek regions”, 2021

Αναφορές του ΟΟΣΑ (2019, 2020) διαπιστώνουν την **ισχυρή εξάρτηση των οικονομιών της ελληνικής περιφέρειας από την οικονομία Αττικής & Κεντρικής Μακεδονίας**, εξάρτηση που δημιουργεί φαύλους κύκλους αποανάπτυξης και υπενθυμίζουν ότι, όπως έχει συμβεί και στο παρελθόν, γρήγορη ανάκαμψη των μητροπολιτικών κέντρων με ανασυγκρότηση του διαρρηγμένου παραγωγικού ιστού μπορεί να “παρασύρει” σε ανάκαμψη τις λοιπές περιφέρειες.

Για την ανασυγκρότηση ο διεθνής οργανισμός προτείνει εκτεταμένες και εντατικές επενδύσεις σε δημόσιες υποδομές και προσφορά κινήτρου για ιδιωτικές επενδύσεις. Ποια χαρακτηριστικά όμως πρέπει να ληφθούν υπόψη για τον σχεδιασμό βέλτιστου δυνατού κινήτρου, που θα φέρει διατηρήσιμα αποτελέσματα;

Την οικονομική κρίση διαδέχθηκαν το 2020 οι περιορισμοί της υγειονομικής κρίσης, που ανάσχεσαν την επενδυτική δυναμική και επέφεραν στις επιχειρήσεις σοβαρές απώλειες. Σε αυτήν την άνευ προηγουμένου αποανάπτυξη, τα Κράτη-Μέλη της ΕΕ ανακατεύθυναν σχεδόν το σύνολο των διαθέσιμων πόρων σε ενίσχυση της ρευστότητας και της απασχόλησης των επιχειρήσεων και λιγότερο σε κίνητρο για νέες επενδύσεις.

Σύμφωνα με μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το 85% των υποθέσεων κρατικής ενίσχυσης, ποσού άνω των 3 τρις. ευρώ, που κοινοποιήθηκαν για έγκριση μέχρι τις 31/12/2020 αφορούσαν σε κάλυψη των ζημιών, που υπέστησαν οι επιχειρήσεις και όχι σε νέες επενδύσεις. Οι ενισχύσεις διατέθηκαν είτε διακλαδικά, είτε σε τομείς - θύματα της κρίσης του COVID-19, δεν διέκριναν χωρικά τις παρεχόμενες ενισχύσεις, ενώ ο μεγαλύτερος αριθμός υποθέσεων αφορούσε ΜΜΕ και σπανιότερα μεγάλες εταιρείες. Το κυρίαρχο είδος κρατικής ενίσχυσης είναι οι μη επιστρεπτές επιχορηγήσεις, αν και σε πολλές περιπτώσεις, όπως και στην χώρα μας, αφορούσαν ένα μείγμα εγγυήσεων και πρωτοβουλίες ανακεφαλαιοποίησης. Η μελέτη του Van Hove J. (2020) διαπιστώνει ότι η γιγάντια διάθεση πόρων θα

έχει σημαντικές συνέπειες για τα δημόσια οικονομικά σε ολόκληρη την ΕΕ (αυξημένα ελλείμματα του δημόσιου, αυξανόμενα ποσοστά δημόσιου χρέους κτλ) θα αποτελέσουν προκλήσεις για πολλά χρόνια, υπενθυμίζοντας ότι ακόμα και σε περιόδους κρίσης, οι παρεχόμενες ενισχύσεις πρέπει να διατίθενται προσεκτικά και να παρακολουθούνται κριτικά.

2.1.2. Ο σχεδιασμός του κινήτρου

Ο σχεδιασμός των παρεχόμενων κινήτρων λαμβάνει υπόψη τόσο την ανάγκη του κεφαλαίου να επενδύσει με τον μικρότερο δυνατόν κίνδυνο - επενδυτικό και λειτουργικό, όσο και την ανάγκη της πολιτείας να πετύχει στόχους πολιτικής μέσω των παρεχόμενων κινήτρων. Έτσι, αποκτά ιδιαίτερο ερευνητικό ενδιαφέρον η μελέτη του τρόπου, που η αβεβαιότητα σε συγκεκριμένο οικονομικό περιβάλλον επιδρά στον τρόπο με τον οποίο σχεδιάζεται το “βέλτιστο” κίνητρο. Πρόσφατα αποτελέσματα των Tsiodra, M. and Chronopoulos (2021), υποδηλώνουν ότι ο βέλτιστος σχεδιασμός του κινήτρου πρέπει να λαμβάνει υπόψη την **αλληλεπίδραση μεταξύ αποστροφής κινδύνου και οικονομικής αβεβαιότητας**, καθώς η φύση αυτής της αλληλεπίδρασης υπό την ουδετερότητα κινδύνου δεν μπορεί να ενσωματωθεί φυσικά σε ένα πλαίσιο αποστροφής κινδύνου. Παρά την επικρατούσα αντίθετη άποψη, τα ευρήματα των ίδιων ερευνητών έδειξαν ότι σε περιβάλλον υψηλής αβεβαιότητας τα υψηλότερα επίπεδα επιχορήγησης δεν απέδωσαν περισσότερες επενδύσεις, αντιθέτως προκάλεσαν καθυστέρηση των επενδύσεων.

Εκτός από το ύψος των προσφερόμενων κινήτρων, σημαντικό είναι **το καθεστώς ή είδος που διατίθεται σε κάθε μείγμα** και η επίδραση που μπορεί να έχει αυτό στην προσέλκυση επενδύσεων. Μελετώντας την επίδραση αυτή ειδικά στην προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων, οι Histosova B. et al (2021) διαπιστώνουν ότι ενώ τα χρηματοοικονομικά κίνητρα (κεφαλαιακή ενίσχυση, επιδότηση δανείων, επιδότηση εργασίας κλπ) έχουν θετική άμεση επίδραση στις εισροές επενδύσεων, στην περίπτωση των δημοσιονομικών κινήτρων (φορολογικές απαλλαγές) η επίδραση αυτή είναι αντιστρόφως ανάλογη - μεγαλύτερα κίνητρα προσελκύουν λιγότερες επενδύσεις από ότι μικρότερα μεγέθη κινήτρων. Η διαπίστωση αυτή δεν έχει επαληθευτεί από άλλους ερευνητές, ούτε έχει μελετηθεί μέχρι σήμερα στην περίπτωση της Ελλάδας.

Στις διαδοχικές περιόδους εφαρμογής της ελληνικής περιφερειακής πολιτικής εντοπίζουμε διαρκή χρήση του κινήτρου για την επίτευξη αναπτυξιακών αποτελεσμάτων, απαντώντας διάφορους συνδυασμούς και εντάσεις διαφορετικών μορφών ή καθεστώτων κινήτρου. Αυτό είναι αναμενόμενο για δύο λόγους. Αφενός το περιφερειακό πρόβλημα στην χώρα μας δεν ήταν στατικό, αλλά έλαβε διαφορετικές μορφές σε συνάρτηση με την οικονομική συγκυρία, τις εξωτερικές απειλές και ευκαιρίες και τις φάσεις που διέρχεται η χώρα. Προκειμένου να αντιμετωπίσει τις περιφερειακές ανισότητες κάθε εποχής, η εκάστοτε περιφερειακή πολιτική προσάρμοζε το μείγμα των παρεχόμενων κινήτρων, κατανέμοντας τους διαθέσιμους κάθε φορά πόρους. Αφετέρου, η περιφερειακή πολιτική αποτελεί εκροή των βασικών επιλογών και προτεραιοτήτων της εκάστοτε κυβέρνησης και της περιφερειακής κοινής γνώμης (Κόνσολας, 1997). Επομένως, ο τρόπος κατανομής των πόρων για παροχή κινήτρων προς τις επιχειρήσεις δεν μπορεί να μείνει ανεπηρέαστος από τις πολιτικές εξελίξεις στην χώρα.

Ο χρηστικός ορισμός των ενισχύσεων που παρέχονται με το καθεστώς των “**περιφερειακών ενισχύσεων**” είναι ότι αφορούν σε κρατικές ενισχύσεις που χορηγούνται για να προωθήσουν την οικονομική ανάπτυξη συγκεκριμένων μειονεκτικών περιοχών και έχουν σαν στόχο να μειώσουν τις περιφερειακές ανισότητες μέσα στην ΕΕ και να προωθήσουν την οικονομική και κοινωνική συνοχή της (www.espa.gr). Οι Περιφερειακές Ενισχύσεις διέπονται από τις Κατευθυντήριες Γραμμές Περιφερειακών Ενισχύσεων (ΚΓΠΕ) της ΕΕ, οι οποίες αποτελούν τη βάση διαμόρφωσης του εθνικού Χάρτη Περιφερειακών Ενισχύσεων για κάθε Κράτος - Μέλος (Κ-Μ) της ΕΕ.

Σύμφωνα με τους Πετράκος και Ψυχάρης (2004), κατά την διαμόρφωση της εκάστοτε κατανομής του εισοδήματος για την επίτευξη αναπτυξιακών στόχων εξετάζονται δύο βασικά κριτήρια:

- το κριτήριο της ισότητας, που αφορά στην δίκαιη και ομοιόμορφη χωρικά κατανομή και

- το κριτήριο της αποτελεσματικότητας, που αφορά στην βέλτιστη κατανομή για την επίτευξη του μέγιστου εφικτού αποτελέσματος συνολικά για τους διαθέσιμους πόρους.

Εύλογο είναι ότι τα δύο κριτήρια δεν εναρμονίζονται σε πολλές περιπτώσεις, όπως για παράδειγμα ισχύει όταν πόροι κατευθύνονται σε αδύναμες περιφέρειες, όπου είναι βέβαιο ότι θα υπάρξει χαμηλότερη απόδοση, συγκριτικά με άλλες εναλλακτικές - τις περιφέρειες με ψηλό αναπτυξιακό δυναμικό (equity versus efficiency). Εννοείται ότι το ίδιο μπορεί να ισχύσει και αντίστροφα, όταν η υπερσυγκέντρωση κινήτρου σε κάποιες περιφέρειες υψηλής απόδοσης στερεί πόρους από τις φτωχές περιφέρειες.

Στην πράξη συνεπώς, αναζητούνται διαρκώς τρόποι σχεδιασμού του κινήτρου, συνδυάζοντας ταυτόχρονα τόσο **την οικονομική ανάπτυξη σε εθνικό επίπεδο (με βασικό κριτήριο την αποτελεσματικότητα), όσο και την περιφερειακή ανάπτυξη (βασικό κριτήριο η ισότητα).**

Ωστόσο, όπως εύστοχα παρατηρούν οι συγγραφείς (Πετράκος και Ψυχάρης, 2004), τα δύο κριτήρια δεν βρίσκονται κατ' ανάγκη σε ανταγωνιστική σχέση, αντιθέτως, υπό ορισμένες συνθήκες, μπορούν να λειτουργήσουν συμπληρωματικά. Οι συγγραφείς δίνουν ως παράδειγμα τη περίπτωση μείωσης ανισοτήτων κέντρου-περιφέρειας ως προς την ανεργία, που ακολούθως συμβάλλει στην αξιοποίηση αδρανών παραγωγικών πόρων σε κάποιες περιοχές και στην αύξηση του προϊόντος, υποστηρίζοντας μάλιστα ότι αυτή η εξισορρόπηση μπορεί να συμβεί χωρίς να αυξηθεί το μέσο κόστος παραγωγής λόγω υπερβάλλουσας ζήτησης στις αγορές εργασίας και γης των περιοχών με υψηλά ποσοστά απασχόλησης.

Πέραν του εσωτερικού σχεδιασμού του για τον τρόπο κατανομής των πόρων, σύμφωνα με τον James S. (2013), **η αποτελεσματικότητα οποιουδήποτε σχήματος κινήτρου φαίνεται να επηρεάζεται ισχυρά από την ποιότητα διακυβέρνησης και την ικανότητα των θεσμών στην περιοχή αναφοράς.** Σε διακρατική ανάλυση, που διενήργησε, παρατήρησε ότι στις επιτυχημένες περιπτώσεις, οι κυβερνήσεις συνήθως επιλέγουν να συνδυάζουν για την ανάπτυξη κίνητρα με ταυτόχρονες μεταρρυθμίσεις, χρησιμοποιώντας τις επιχορηγήσεις σε συνδυασμό προσεγγίσεων, συμπεριλαμβανομένων μακροοικονομικών πολιτικών, μέτρων βελτίωσης του επενδυτικού κλίματος και αλλαγών σε τομεακές πολιτικές.

Στην ίδια κατεύθυνση συνηγορούν οι διαπιστώσεις των Williams, N., & Vorley, T. (2015), που μελετώντας την ελληνική οικονομία σε κρίση, καταλήγουν ότι οι αλλαγές στους θεσμούς, η αποδυνάμωση των θεσμών, έχει επιφέρει περιορισμό της επιχειρηματικής δραστηριότητας και υποστηρίζουν ότι αυτό θα επηρεάσει αρνητικά την ικανότητα της Ελλάδας να βγει από την κρίση και να ανακτήσει την ανταγωνιστικότητα μακροπρόθεσμα. Συνδυασμό κινήτρων με ταυτόχρονες μεταρρυθμίσεις για την βελτίωση του επενδυτικού κλίματος συστήνει και εμπειρογνωμοσύνη του ΟΟΣΑ για όλες τις οικονομίες της Μεσογείου (2019).

Σε ότι αφορά την διάχυση του όποιου θετικού αναπτυξιακού αποτελέσματος, έχει διαπιστωθεί ότι η ελκυστικότητα μιας συγκεκριμένης περιφέρειας/περιοχής είναι ανάλογη του βαθμού ανάπτυξης της (Aggelakis, A. και Takis, E., 2007: 74, Χατζόπουλος Ι. 2016). Με άλλα λόγια **όσο λιγότερο αναπτυγμένη είναι, τόσο περισσότερα εμπόδια αντιμετωπίζει η επένδυση** εξαιτίας της έλλειψης τεχνογνωσίας, θεσμικού πλαισίου, υποδομών αλλά και εξαιτίας ισχυρών εγκατεστημένων τοπικών συμφερόντων. Εξετάζοντας μάλιστα έναν σύνθετο δείκτη ευημερίας και ανάπτυξης για τις ελληνικές περιφέρειες, οι Πετράκος και Ψυχάρης (2003, σελ.637), διαπιστώνουν τη σαφή και έντονη κυριαρχία της Αθήνας όχι μόνο σε επίπεδο πληθυσμού, αλλά και σε επίπεδο ευημερίας και ανάπτυξης. Επίσης, την υπεροχή του νότιου, του ανατολικού και του νησιωτικού τμήματος της χώρας (με βάση τον ΠΑΘΕ) έναντι του βόρειου και του δυτικού τμήματος. Στην συνέχεια της εργασίας θα διερευνηθεί αν η κατανομή των υπαχθέντων την τελευταία 10ετία επενδυτικών σχεδίων εξακολουθούν να επαληθεύουν την διαπίστωση αυτή.

2.1.3. Η ευαλωτότητα του κινήτρου

Όπως επισημαίνουν όμως οι Γ. Πετράκος-Γ. Ψυχάρης (2016) η αποτελεσματικότητα του κινήτρου στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και την προώθηση μιας διαδικασίας ανάπτυξης έχει αμφισβητηθεί αρκετές φορές. Σύμφωνα με τους δυο αυτούς συγγραφείς, ανασχετική επίδραση στην δημιουργία αποτελεσμάτων ασκούν συχνότερα:

- οι επιδόσεις του μηχανισμού διαχείρισης του κινήτρου κυρίως κατά την φάση της διαδικασίας έγκρισης και της διαδικασίας καταβολής της ενίσχυσης, που λειτουργεί ανασχετικά στην προσέλκυση ενδιαφέροντος των επενδυτών. Πολύ συχνά στην βιβλιογραφία, οι διαδικασίες αυτές μάλιστα χαρακτηρίζονται ως “χρονοβόρες”, “περιττές” και “γραφειοκρατικές”.
- η διαφθορά, που εκδηλώνεται είτε ως απάτη των ενισχυόμενων επενδυτών είτε ως διαφθορά των στελεχών του κρατικού μηχανισμού, που μειώνει την αποδοτικότητα των επενδυμένων δημοσίων πόρων, αλλά και πλήττει το κύρος του κινήτρου και την ελκυστικότητα του προς ποιοτικές επενδύσεις, κλείνοντας έτσι έναν φαύλο κύκλο.

Το αναπτυξιακό κίνητρο δομείται ως συμφωνία μεταξύ του δημοσίου τομέα, που παρέχει το κίνητρο και τον ιδιώτη επενδυτή που, υλοποιεί την επένδυση. Όπως και σε κάθε διμερή συμφωνία, μέρος μόνο των εκατέρωθεν υποχρεώσεων μπορεί να καταγράφεται ρητά και να ελέγχεται. Η Πολιτεία μπορεί να επιλέξει ποιο επενδυτικό σχέδιο θα ενισχύσει ορίζοντας κάποια στοιχεία που θα αποτελούν υποχρεωτικά ή βαθμολογούμενα κριτήρια, όμως δεν δύναται να σχεδιάζει εξ’ ολοκλήρου την επένδυση, σημαντικό μέρος της οποίας επαφίεται στην επιχειρηματική ικανότητα του επενδυτή.

Αυτή η εξάρτηση του εργαλείου από την επιχειρηματική ικανότητα του επενδυτή αποτελεί για τους Γ. Πετράκο-Γ. Ψυχάρη άλλο ένα ευάλωτο στοιχείο του κινήτρου, που εξηγεί μεταξύ άλλων και την πλειάδα μη βιώσιμων παραγωγικών μονάδων, που δημιουργήθηκαν με το δέλεαρ του κινήτρου σε περιμετρικές περιοχές με περιορισμένη πρόσβαση π.χ. σε πρώτες ύλες, αγορές, εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό κλπ, που τις καθιστά μη ανταγωνιστικές μακροπρόθεσμα. Οι ίδιοι συγγραφείς σημειώνουν ότι η συχνή χρήση της ενίσχυσης κεφαλαίου ως καθεστώσ ενίσχυσης, επίσης κάνει ευάλωτο το κίνητρο σε επιλογές του κεφαλαίου, ισχυριζόμενοι ότι όταν επιλέγονται τεχνολογίες εντάσεως κεφαλαίου δεν δημιουργούνται κατ’ ανάγκη θέσεις εργασίας, ενίοτε μάλιστα χάνονται, ακόμα και όταν η παραγωγικότητα και η κερδοφορία αυξάνουν.

Σύμφωνα με την βιβλιογραφία, τα αναπτυξιακά κίνητρα δύναται να ενισχύουν την ανταγωνιστικότητα μιας περιφέρειας, υπό προϋποθέσεις, χωρίς όμως να επιφέρουν και αύξηση της απασχόλησης (Πετράκος & Ψυχάρης Γ., 2016). Δεδομένου ότι η αύξηση της απασχόλησης και η συγκράτηση των πληθυσμών είναι το κύριο ζητούμενο στην άσκηση περιφερειακής πολιτικής, η διαπίστωση αυτή έχει κρίσιμο χαρακτήρα. Είναι, συνεπώς, ενδιαφέρον να διερευνηθεί στην παρούσα εργασία σε τι βαθμό ο παραπάνω ισχυρισμός επαληθεύεται στην περίπτωση των υπαγωγών στους αναπτυξιακούς νόμους της τελευταίας δεκαετίας.

Τέλος, το γενικότερο πολιτικό και θεσμικό πλαίσιο χορήγησης των πόρων για την ενίσχυση των επενδύσεων καθορίζει σημαντικά την κατεύθυνση και ταχύτητα με την οποία τα κίνητρα επιδρούν στις περιφερειακές ανισότητες. Όπως καταδεικνύει και το άρθρο των Ανδίκος V & Chardas A. (2016), η στροφή που σημειώνει η πολιτική συνοχής της ΕΕ το 2014 με την θεματική συγκέντρωση των στόχων, την υιοθέτηση νέας λογικής αποθεματικού επίδοσης και την επιβολή αιρεσιμοτήτων, μάλλον **οξύνει παρά εξαλείφει τις περιφερειακές ανισότητες**. Χαρακτηριστικά, οι συγγραφείς τονίζουν ότι η αυστηρή εφαρμογή των παραπάνω με ενιαία αντιμετώπιση όλων των περιφερειών, δεν λαμβάνει καθόλου υπόψη τα διαφορετικά αναπτυξιακά επίπεδα, τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες σε κάθε

περιφέρεια, με αποτέλεσμα να ευνοούνται οι αναπτυγμένες έναντι αυτών που υστερούν. Ειδικά σε περιοχές με οικονομική ύφεση, οι ενισχύσεις που θα μπορούσαν υπό άλλους όρους και πλαίσιο πολιτικής να συμβάλουν στην ανάκαμψη, εφαρμόστηκαν υπό πολιτικό και θεσμικό πλαίσιο με ισχνά βραχυ-μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα στην περιφερειακή οικονομία. Κατ' αναλογία συμπεραίνεται ότι, σε κάθε πολιτική κινήτρου, τα αναπτυξιακά αποτελέσματα μιας περιφέρειας δεν εξαρτώνται τόσο από την ποσότητα όσο από την ευελιξία στον σχεδιασμό και την προσαρμογή στις τοπικές ανάγκες και απαιτήσεις.

Κεφάλαιο 2.2. Επισκόπηση της βιβλιογραφίας για τους αναπτυξιακούς νόμους

Ο επενδυτικός/αναπτυξιακός νόμος, αποτελεί διαχρονικά για την ελληνική πολιτεία το κυριότερο αναπτυξιακό χρηματοδοτικό εργαλείο της ιδιωτικής οικονομίας. Το περιεχόμενο κάθε νόμου αντικατοπτρίζει τη φιλοσοφία και το στίγμα των πολιτικών προτεραιοτήτων και της οικονομικής αντίληψης για το παραγωγικό μοντέλο της χώρας, της εκάστοτε κυβέρνησης, αν και η γενική βασική επιδίωξη όλων των επενδυτικών νόμων μέχρι σήμερα αποτελεί κυρίως η ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας με την δημιουργία καινοτόμων, εξωστρεφών, δυναμικών επιχειρήσεων και η αύξηση της απασχόλησης με έμφαση στο εκπαιδευμένο ανθρώπινο δυναμικό, η αύξηση της προστιθέμενης αξίας, των συνεργασιών, του μέσου μεγέθους των επιχειρήσεων και τέλος η συνολική επανεκβιομηχάνιση της χώρας (στόχος και της ΕΕ στη στρατηγική 2020).

Αναπτυξιακοί νόμοι για την ενίσχυση ιδιωτικών επενδύσεων ψηφίζονται στην χώρα τα τελευταία σχεδόν εβδομήντα χρόνια. Κάθε νεότερος νόμος καταργεί ή τροποποιεί τον προηγούμενο, προωθώντας νέους στόχους και προτεραιότητες, αφού συνήθως συνέπιπτε με σημαντική πολιτική αλλαγή στην χώρα. Ωστόσο, σε όλο αυτό το διάστημα η οικονομία και οι αρχές υποδέχονται κάθε νέο αναπτυξιακό νόμο ως εργαλείο μεγάλης πολιτικής και δημοσιονομικής βαρύτητας, καθώς όχι μόνο ενισχύουν άμεσα άνω του 10% των μεγάλων ιδιωτικών επενδύσεων και έμμεσα - το 30% εξ' αυτών, αλλά και διότι ο νόμος λειτουργεί τροχοδεικτικά για την κατεύθυνση που η κυβέρνηση επιδιώκει για την οικονομία (Λαμπριανίδης Λ., 2021).

Ιστορικά, θέσπιση κινήτρων για την προσέλκυση ξένων επενδύσεων και την ενίσχυση του επενδυτικού κλίματος απαντάμε από το Ν.Δ. 2687/53. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '60 ψηφίστηκε ο ν.4171/61, που αποσκοπούσε στην υποβοήθηση της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας μέσα από μια σειρά κινήτρων για την πραγματοποίηση μεγάλων επενδύσεων κυρίως στην περιφέρεια. Αργότερα, το Ν.Δ. 1312/72 εισήγαγε μέτρα με περιφερειακή διάσταση, ενώ η μεταπολίτευση με τον ν.289/76 παρείχε ειδικά κίνητρα για την ανάπτυξη των παραμεθόριων περιοχών της Θράκης και των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου και με τον ν.849/78 κίνητρα για την ενίσχυση της οικονομικής και περιφερειακής ανάπτυξης με διαίρεση της επικράτειας σε πέντε ζώνες περιοχών.

Αρκετοί μελετητές θεωρούν σταθμό για τον στόχο της περιφερειακής ανάπτυξης τον νόμο 1116/81, αφού εισήγαγε εκτενές σύστημα κινήτρου (Καλογήρου Ν., Καραγιάννη Στ., Λαμπριανίδης Λ., 1989). Η ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ το 1981, δημιούργησε αναγκαιότητα για εναρμόνιση με τους κανόνες της Κοινότητας και προκάλεσε αρκετά γρήγορα την ψήφιση νέου αναπτυξιακού ν.1262/82.

Ο ν.1890 του 1990 θεωρείται ο πρώτος επενδυτικός ή αναπτυξιακός νόμος της χώρας, που καταργήθηκε από τον διευρυμένο σε στόχους και κανόνες ν.2601/1998. Ο δεύτερος ενεργοποίησε ένα καινούριο σύστημα επενδύσεων, που στόχευε ευκρινέστερα στην βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας της περιφέρειας.

Η κυβερνητική αλλαγή τον Μάρτιο του 2004 έφερε σε λίγους μήνες τον νέο αναπτυξιακό νόμο 3299/2004, ο οποίος άλλαξε το πλαίσιο ενισχύσεων. Νέες προκλήσεις, όπως η αύξηση της απασχόλησης, η προώθηση της τεχνολογικής αλλαγής, η προστασία του περιβάλλοντος και η εξοικονόμηση της ενέργειας μείωσαν το φάσμα των ενισχυόμενων δραστηριοτήτων, ενώ επέτρεψε την ενίσχυση σε αλλαγή δραστηριότητας στις υφιστάμενες επιχειρήσεις. Άλλο ένα χαρακτηριστικό του νόμου ήταν η απλούστευση των διαδικασιών.

Ο επόμενος αναπτυξιακός ν.3908/2011, που εκδόθηκε μεσούσης της οικονομικής κρίσης, έστρεψε τους λιγοστούς διαθέσιμους πόρους όπως αναμενόταν στη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων, τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, την περιφερειακή συνοχή και την εξωστρέφεια. Σύμφωνα με κοινοτικά κείμενα αξιολογήσεων και εκθέσεων, κομβικές καινοτομίες του νόμου ήταν η θεσμοθέτηση του Εθνικού Πιστοποιημένου Μητρώου Αξιολογητών και Ελεγκτών (ΕΜΠΑ και ΕΜΠΕ), καθώς και χρονικό όριο 6 μηνών για την ολοκλήρωση της διαδικασίας από την προκήρυξη μέχρι την έγκριση του επενδυτικού σχεδίου, την οποία ψηφιοποίησε, για πρώτη φορά εξ' ολοκλήρου,

με την δημιουργία κεντρικού ηλεκτρονικού υποθέματος/πλατφόρμας για όλες τις ενισχυόμενες επενδύσεις (Πληροφοριακό Σύστημα Κρατικών Ενισχύσεων, ΠΣΚΕ).

Παρότι ο ν.3908/2011 συστήθηκε στην αγορά με τρία φιλόδοξα καθεστάτα ενισχύσεων και πρωμοδότηση των καινοτόμων επενδύσεων που σέβονται το περιβάλλον και εξοικονομούν ενέργεια (βαθμολογούμενες δαπάνες), δεν βρήκε την αναμενόμενη ανταπόκριση από την αγορά. Οι περίπλοκες διαδικασίες παρακολούθησης και ελέγχου, σε συνδυασμό με το γενικότερο αρνητικό επενδυτικό κλίμα στην χώρα προσέλκυσε πολύ λιγότερες επενδυτικές προτάσεις σε σχέση με τον προηγούμενο νόμο.

Εικόνα 3: Διαδικασία υπαγωγής επενδύσεων σε αναπτυξιακό νόμο

Πηγή: Σημειώσεις σεμιναρίου “Αναπτυξιακός Νόμος”, ΕΚΔΔΑ-ΙΝΕΠ, 2021

Αναμενόμενο ήταν η κυβερνητική αλλαγή του 2015 να φέρει καινούργιο αναπτυξιακό νόμο, τον ν.4399/2016 με τον φιλόδοξο στόχο της “διαμόρφωσης εθνικής ταυτότητας για τη εξασφάλιση καλύτερης θέσης της χώρας στο διεθνή καταμερισμό εργασίας” (Αιτιολογική Έκθεση ν.4399/2016). Με το επιχείρημα ότι οι πολιτικές των κυβερνήσεων στο προηγούμενο χρονικό διάστημα (2010-14) ωφέλησαν κατά το μάλλον συγκεκριμένους μεγάλους επιχειρηματικούς ομίλους και δεν αντιμετώπισαν τις περιφερειακές ανισότητες, οι συντάκτες του τότε νομοσχεδίου έστρεψαν την λογική του κινήτρου σε εντελώς νέα κατεύθυνση - επενδύσεις στη βιομηχανία, βοήθεια για μικρές επιχειρήσεις, ενισχύσεις για αύξηση της απασχόλησης και τη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων κ.ά., εισάγοντας μέτρα διαφάνειας και αποδοτικότητας σε όλο τον κύκλο διαχείρισης του κινήτρου. Εισήχθησαν νέα επενδυτικά καθεστάτα, ενώ τέθηκαν όρια και προθεσμίες, που επιδίωκαν την καλύτερη διάχυση των πόρων σε όλες τις Περιφέρειες (Λαμπριανίδης Λ., 2022).

Η ενεργοποίηση του νέου πλαισίου με την έκδοση των προβλεπόμενων αποφάσεων και των προκηρύξεων/προσκλήσεων για την υποδοχή προτάσεων καθυστέρησε για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα. Στον πίνακα, που ακολουθεί αποτυπώνεται η εικόνα των ενταγμένων επενδύσεων μέχρι την έκδοση του ν.4399/2016.

Πίνακας 1: Ποσοτικά στοιχεία ενισχύσεων αναπτυξιακών νόμων

	N. 2601/1998	N.3299/2004	N. 3908/2011
Αριθμός επενδυτικών σχεδίων	3.116	10.459	1.276
Ύψος επενδύσεων (εκ. €)	3.590,16	22.464,74	6.021,77
Ενισχύσεις (εκ. €)	1.114,75	9.573,74	1.991,04
Μέσο μέγεθος ενίσχυσης (€)	357.750	915.359	1.560.375
Νέες θέσεις εργασίας	29.242	39.669	6.167
Μέσο μέγεθος επένδυσης (εκ. €)	1.152,17	2.147,89	4.719,25
Ενισχύσεις ως ποσοστό επενδύσεων	31,05%	42,62%	33,06%
Μέση ενίσχυση ανά θέση εργασίας (€)	38.121	241.341	322.854
Μέση επενδυτική δαπάνη ανά θέση εργασίας (€)	122.774	566.305	976.450
Μέσος αριθμός νέων θέσεων εργασίας ανά επένδυση	9,4	3,8	4,8

Πηγή: Αιτιολογική έκθεση ν.4399/2016 (Α' 117)

Στους αναπτυξιακούς-επενδυτικούς νόμους (ν. 2601/1998, 3299/2004 και 3908/2011) μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2016 εντάχθηκαν επενδύσεις συνολικού ύψους €32 δις, οι οποίες καλύπτουν το 13,2% του συνολικού σχηματισμού ακαθάριστου πάγιου κεφαλαίου του ιδιωτικού τομέα (εκτός κατοικίας) στην Ελλάδα. Το συνολικό ύψος της κρατικής ενίσχυσης των ενταχθέντων επενδυτικών σχεδίων ανήλθε σε €12,5 δις (Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων, 2016 και 2018).

Το 2021 η κυβέρνηση, μετά από εκτενή αξιολόγηση και διαβούλευση άσκησε δριμυία κριτική κυρίως στην αναποτελεσματικότητα του μηχανισμού των εν ισχύ αναπτυξιακών νόμων. Λαμβάνοντας υπόψη μελέτες αποδοτικότητας (ΜΟΔ-ΓΔΙΕ-ΤΕΕ, 2020), τα κείμενα στρατηγικής για την περίοδο 2021+ και τις συστάσεις Εμπειρογνωμοσύνων και Εκθέσεων Διεθνών Οργανισμών (Σχέδιο Ανάπτυξης για την Ελληνική Οικονομία (έκθεση Επιτροπής Πισσαρίδη), Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (Ελλάδα 2.0), ο Νέος Χάρτης Περιφερειακών Ενισχύσεων, οι στόχοι του ΕΣΠΑ 2021-2027, Συστάσεις ΟΟΣΑ), επεξεργάστηκε νέο σχέδιο αναπτυξιακού / επενδυτικού νόμου, που εισήχθη για ψήφιση στην Βουλή τον Ιανουάριο του 2022. Το νομοσχέδιο επιχειρεί την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης του επενδυτικού κοινού προς την Διοίκηση με την εγκαθίδρυση νέου κανονιστικού πλαισίου, με έμφαση στην απλοποίηση και επιτάχυνση των διοικητικών διαδικασιών (Αιτιολογική Έκθεση νομοσχεδίου “Ελλάδα ισχυρή ανάπτυξη, 2021). Ρητά χαρακτηρίζει τις διατάξεις “φιλικές προς τους επενδυτές” και επιδιώκει “συνολικά τη διεύρυνση της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας” ενώ δεν αναφέρεται στους στόχους η μείωση περιφερειακών ανισοτήτων. Βασίζεται σε συγκεκριμένους πυλώνες, που αφορούν στον ψηφιακό και πράσινο μετασχηματισμό των επιχειρήσεων, τη δημιουργία οικονομιών κλίμακας, τη στήριξη της εισαγωγής νέων τεχνολογιών της «Βιομηχανίας 4.0», της ρομποτικής και της τεχνητής νοημοσύνης.

Βασικό στοιχείο του νέου νόμου είναι:

- Θεσπίζονται 13 καθεστώτα χορήγησης κρατικών ενισχύσεων με θεματική στόχευση, αντί μιας οριζόντιας διάστασης. Μεταξύ αυτών - ειδικό καθεστώς δίκαιης αναπτυξιακής μετάβασης με αυξημένες ενισχύσεις για τις επενδύσεις, που θα γίνουν σε περιοχές απολιγνιτοποίησης και απο-ανθρακοποίησης.
- Διευρύνεται το φάσμα των ενισχυόμενων κλάδων και οι ενισχυόμενες επενδύσεις μπορούν να ανήκουν σε όλους τους τομείς της οικονομίας
- Καθιερώνεται χρονικά σταθερός κύκλος προκηρύξεων των καθεστώτων, διευκολύνοντας με τον τρόπο αυτό τον επιχειρηματικό προγραμματισμό και μέγιστο διάστημα για την αξιολόγηση και έλεγχο των σχεδίων, μεταξύ άλλων και με την κεντρική διαχείριση επενδύσεων άνω του 1 εκατ. ευρώ και την ανάθεση του σχετικού έργου σε ιδιώτες ορκωτούς ελεγκτές.

Για κάποιες από τις καινοφανείς ρυθμίσεις του νόμου ήδη καταγράφονται επικρίσεις από την ακαδημαϊκή και επιχειρηματική κοινότητα. Οι επικρίσεις αφορούν τόσο σε ανεπάρκειες σε δομικά στοιχεία και κρίσιμες λειτουργικές αδυναμίες, αλλά και στην έλλειψη σύνδεσης των διατάξεων με οποιαδήποτε μέριμνα για μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων και για αύξηση της απασχόλησης (Λ. Λαμπριανίδης, 2021). Χαρακτηριστικά σημειώνεται ότι για πρώτη φορά από το 1998, στον τίτλο του νέου νομοσχεδίου “Ελλάδα - ισχυρή ανάπτυξη” απουσιάζει πλήρως ο όρος “περιφερειακή ανάπτυξη”.

2.2.1. Κεντρικός και Περιφερειακός Μηχανισμός Εφαρμογής

Οι αναπτυξιακοί νόμοι μέχρι το 2016 πραγματεύονταν αποσπασματικά τα ζητήματα του μηχανισμού εφαρμογής. Σε κάθε νόμο ορίζονταν φορείς υποδοχής των προτάσεων, στους οποίους ανατίθεντο το σύνολο των αρμοδιοτήτων και λειτουργιών διαχείρισης του κινήτρου. Σημειώνεται ότι ο μηχανισμός αποτελείται από “κεντρικά” διαχειριζόμενα συστήματα (ΠΣΚΕ, e-PDE, ΟΠΣ), μητρώα ελεγκτών και αξιολογητών και επιτελικές αρμοδιότητες συγκεντρωμένες σε κεντρικές υπηρεσίες του Υπουργείου Ανάπτυξης & Επενδύσεων (Γενική Διεύθυνση Ιδιωτικών Επενδύσεων) και περιφερειακά διαχειριζόμενες λειτουργίες εφαρμογής στις διοικητικές Περιφέρειες της χώρας (Διευθύνσεις Ανάπτυξης των Περιφερειών).

Οι επιδόσεις διαχείρισης, αν και έχουν επιμετρηθεί και επικριθεί για καθυστερήσεις, μεγάλο ποσοστό σφαλμάτων και χαμηλή ποιότητα υπηρεσιών, δεν έχουν μελετηθεί διακριτά, για τις επιδόσεις που έχουν αφενός οι κεντρικοί φορείς (Υπουργεία, ΟΑΕΔ κλπ) και αφετέρου οι περιφερειακές υπηρεσίες (Δ/νσεις Αναπτυξιακών Νόμων των Περιφερειών). Υφίστατο ωστόσο ισχυρή πολιτική πίεση για την βελτίωση του μηχανισμού εφαρμογής.

Κατά την περίοδο εκπόνησης της παρούσας εργασίας, συστημική προσέγγιση για την απλοποίηση του γενικότερου πλαισίου υποδοχής των επενδύσεων απαντάται μόνο στον πιο πρόσφατο και σε ισχύ αναπτυξιακό νόμο, που είναι ο ν.4635/2019 με τίτλο «Επενδύω στην Ελλάδα». Ο νόμος θέτει ρητά τον στόχο της προσέλκυσης στρατηγικών επενδύσεων με παροχή κινήτρων, επέκταση των επιχειρηματικών πάρκων, απλούστευση των διαδικασιών αδειοδότησης και των δημοσίων συμβάσεων, διατάξεις για ταχύτερη έγκριση των επενδυτικών σχεδίων και δημιουργία ενιαίου ψηφιακού χάρτη. Το αίτημα της μείωσης του διοικητικού βάρους ικανοποιείται στο άρθρο 45 του νόμου, με το οποίο θεσπίζεται Εθνικό Πρόγραμμα Απλούστευσης Διαδικασιών (ΕΠΑΔ). Το ΕΠΑΔ αποτελεί ακόμα ένα βήμα σε μια μακρόχρονη πορεία εκσυγχρονισμού του θεσμικού πλαισίου και του διοικητικού μηχανισμού που δημιουργεί προβλέψιμο, διαφανές και φιλικό στην επιχειρηματικότητα περιβάλλον. Ωστόσο, ούτε αυτή η πρωτοβουλία λαμβάνει υπόψη την περιφερειακή διάσταση, θέτοντας για το σύνολο της χώρας τους ίδιους στόχους και προτεραιότητες.

Με την πίεση της πανδημίας, τα επόμενα χρόνια δημιουργήθηκαν κρίσιμες υποδομές ψηφιακού μετασχηματισμού, που διευκολύνουν τις επιχειρήσεις στην συμμετοχή τους στις προσκλήσεις κινήτρου. Σύμφωνα με τις επίσημες ιστοσελίδες των αρμόδιων φορέων (www.gov.gr/services) δημιουργήθηκαν ηλεκτρονικές υπηρεσίες για την σύσταση εταιρείας, γνωστοποίηση λειτουργίας (notify business) αντί αδειοδότησης, ηλεκτρονικός φάκελος επιχείρησης, ηλεκτρονική πρόσβαση σε χρηματοδοτικά εργαλεία, ψηφιοποίηση και δημοσιότητα των στοιχείων του ΓΕΜΗ, ηλεκτρονική τιμολόγηση, ενιαίο πιστοποιητικό δικαστικής φερεγγυότητας και ψηφιακή παραλαβή δικαστικών αποφάσεων, ωστόσο υπάρχουν ακόμα αρκετές εκκρεμότητες.

Σύμφωνα με τον νομικό τύπο, τα κωλύματα που αντιμετωπίζει ένας υποψήφιος επενδυτής στην Ελλάδα είναι η αναποτελεσματική δημόσια διοίκηση, η πολυνομία, η ασάφεια του καθεστώτος ακινήτων (ασαφείς χρήσεις γης, μη ολοκληρωμένο κτηματολόγιο κτλ), η αργή και άρα αναποτελεσματική απονομή δικαιοσύνης (Τσότσου Α., 2021). Ενδιαφέρον είναι ότι τις ίδιες παθογένειες του επενδυτικού κλίματος στην Ελλάδα επισημαίνει και δημοσίευση των Kokkinou A. & Psycharis I. από το 2004, με την οποία εξηγεί την αποτυχία των πολιτικών προσέλκυσης επενδύσεων που άσκησε η χώρα μας έως τότε.

Ειδικότερα, για τον μηχανισμό εφαρμογής, όπως παρατηρούν οι συντάκτες πρόσφατης μελέτης (ΜΟΔ Α.Ε., ΓΔΙΕ & ΤΕΕ, 2020), παρά τις μεταρρυθμίσεις οι επιδόσεις παραμένουν οδυνηρά χαμηλές. Τα χρονικά δεδομένα του ΠΣΚΕ (Ιούνιος 2020) δείχνουν ότι υπάρχουν χιλιάδες μη ολοκληρωμένα επενδυτικά σχέδια, που έχουν υπαχθεί σε τρεις διαφορετικούς επενδυτικούς νόμους (ν.3299/2004, ν.3908/2011, ν.4399/2016), καθώς κάθε νέος νόμος ψηφίστηκε ως ξεχωριστό θεσμικό πλαίσιο, χωρίς να έχει ολοκληρωθεί το προηγούμενο.

Εικόνα 4: Εκτύπωση εισαγωγικής οθόνης ΠΣΚΕ

Πληροφορικό Σύστημα Κρατικών Ενισχύσεων. 1 Ορασιμέτρο: 140243 μμ

Καλώς ήρθατε στο σύστημα διαχείρισης επενδυτικών προτάσεων

Δείκτες

Κατηγορία	Περιγραφή	Τιμή
Εργα	Σύνολο	27077
	Αριθμός σε κατάσταση: Αναβολή	22
	Αριθμός σε κατάσταση: Απόφαση Απόρριψης	217
	Αριθμός σε κατάσταση: Απόφαση Αρχείου	175
	Αριθμός σε κατάσταση: Απόφαση Υπαγωγής	731
	Αριθμός σε κατάσταση: Διαθέσιμο για Εκταμίευση	438
	Αριθμός σε κατάσταση: Διαθέσιμο για Έλεγχο	1485
	Αριθμός σε κατάσταση: Ηλεκτρονική Υποβολή	2678
	Αριθμός σε κατάσταση: Παραλαβή Φυσ. Φακέλου	63
	Αριθμός σε κατάσταση: Προς Απόρριψη	8
	Αριθμός σε κατάσταση: Προς Απόφαση Απόρριψης	120
	Αριθμός σε κατάσταση: Προς Απόφαση Αρχείου	258
	Αριθμός σε κατάσταση: Προς Απόφαση Υπαγωγής	24
	Αριθμός σε κατάσταση: Προς Αρχείο από ΓΕ	2
	Αριθμός σε κατάσταση: Προς Αρχείο από υπηρεσία	1
	Αριθμός σε κατάσταση: Προς Υπαγωγή	4
	Αριθμός σε κατάσταση: Σε αξιολόγηση	3019
	Αριθμός σε κατάσταση: Σε Απόφαση Υπαγωγής	189
	Αριθμός σε κατάσταση: Σε γνωμοδότηση	3
	Αριθμός σε κατάσταση: Σε Έλεγχο	121
Αριθμός σε κατάσταση: Σε Επαναξιολόγηση	51	
Αριθμός σε κατάσταση: Σχέδιο/Draft	17468	

Π.Σ.Κ.Ε.

File Edit View Favorites Tools Help

Πληροφοριακό Σύστημα Κρατικών Ενοχώσεων. ρακικού αποτυπώματος Κοζάνης, Φλώρινας και Μεγαλόπολης: σημαντική ανακοίνωση στο μενού «ΠΛ

Όρα συστήματος: 11:41:47 πμ | Server: TESTAS2012-9

Καλώς ήρθατε στο σύστημα διαχείρισης επενδυτικών προτάσεων

Δείκτες

Κατηγορία	Περιγραφή	Τιμή
Εργα	Σύνολο	27587
	Αριθμός σε κατάσταση: Αναβολή	22
	Αριθμός σε κατάσταση: Απόφαση Απόρριψης	217
	Αριθμός σε κατάσταση: Απόφαση Αρχείου	175
	Αριθμός σε κατάσταση: Απόφαση Υπαγωγής	723
	Αριθμός σε κατάσταση: Διαθέσιμο για Εκταμίευση	417
	Αριθμός σε κατάσταση: Διαθέσιμο για Έλεγχο	1568
	Αριθμός σε κατάσταση: Ηλεκτρονική Υποβολή	2800
	Αριθμός σε κατάσταση: Παραλαβή Φωσ. Φακέλου	63
	Αριθμός σε κατάσταση: Προς Απόρριψη	8
	Αριθμός σε κατάσταση: Προς Απόφαση Απόρριψης	120
	Αριθμός σε κατάσταση: Προς Απόφαση Αρχείου	258
	Αριθμός σε κατάσταση: Προς Απόφαση Υπαγωγής	22
	Αριθμός σε κατάσταση: Προς Αρχείο από ΓΕ	2
	Αριθμός σε κατάσταση: Προς Αρχείο από υπηρεσία	1
	Αριθμός σε κατάσταση: Προς Υπαγωγή	4
	Αριθμός σε κατάσταση: Σε αξιολόγηση	3019
	Αριθμός σε κατάσταση: Σε Απόφαση Υπαγωγής	188
	Αριθμός σε κατάσταση: Σε γνωμοδότηση	3
	Αριθμός σε κατάσταση: Σε Έλεγχο	91
	Αριθμός σε κατάσταση: Σε Επανεξιολόγηση	51
	Αριθμός σε κατάσταση: Σχέδιο/Draft	17835

Πηγή: Εκτύπωση εισαγωγικής οθόνης ΠΣΚΕ με γενικά συγκεντρωτικά στατιστικά στοιχεία επενδυτικών σχεδίων, 15/6/2020 (1η) και 31/12/2021 (2η). Διακρίνεται η κατηγορία “Σε αξιολόγηση”, όπου σε διάστημα 18 μηνών δεν υπάρχει απολύτως καμία μεταβολή.

Επιπρόσθετα, κάθε επόμενος νόμος εισήγαγε τροποποιήσεις σε όρους και κανόνες προηγούμενου/ων νόμων, επηρεάζοντας άμεσα εν εξελίξει υλοποιούμενα σχέδια, που είχαν υπαχθεί σε διαφορετικό επενδυτικό πλαίσιο. Η αλληλοεπικάλυψη αυτή και η μη σαφής οριοθέτηση διακριτών περιόδων εφαρμογής κινήτρων, είχε ως αποτέλεσμα την δημιουργία σύγχυσης και πολυπλοκότητας, ομοειδή καθεστάτα «διαφορετικών ταχυτήτων» και την υπέρμετρη επιβάρυνση του εφαρμοστικού μηχανισμού. Σημειώνεται ότι, ταυτόχρονα, στην ίδια επενδυτική αγορά απευθύνθηκαν προσκλήσεις για μια σειρά από ειδικά καθεστάτα ενίσχυσης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου (ΕΣΠΑ 2014-2020), επίσης με διαφορετικό πλαίσιο κανόνων και παραμέτρων εφαρμογής.

Σε μεγάλο αριθμό μελετών και υπηρεσιακών εφαρμογών αποτυπώνεται η διοικητική αδυναμία των περιφερειακών διοικήσεων να διαχειριστούν αποτελεσματικά την παροχή κινήτρων μέσω των Αναπτυξιακών νόμων. Οι καθυστερήσεις σε επιμέρους λειτουργίες (αξιολόγηση για ένταξη, διενέργεια ελέγχων, καταβολή κινήτρου, επιβολή κυρώσεων, έλεγχος μακροχρόνιων υποχρεώσεων κλπ υποδεικνύεται ως κύρια αιτία για τα χαμηλά αποτελέσματα στην επίτευξη σημαντικού αναπτυξιακού οφέλους σε επίπεδο Περιφέρειας. Η αδυναμία αυτή βρίσκεται και στο επίκεντρο και βασική αιτιολογία της επιχειρούμενης επανα-κεντροποίησης της διαχείρισης των στρατηγικών επενδύσεων (από την Διεύθυνση Στρατηγικών Επενδύσεων του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων), αλλά και των επενδύσεων άνω του 1 εκατομμυρίου ευρώ (από την Διεύθυνση Ιδιωτικών Επενδύσεων του ίδιου Υπουργείου).

Από τον Ιούνιο 2021, τα Υπουργεία Εσωτερικών, Ψηφιακής Διακυβέρνησης, Ανάπτυξης & Επενδύσεων και Εργασίας, μέσω Προγραμματικής Συμφωνίας τους, συμφώνησαν να συντονίσουν τις παρεμβάσεις τους για την ενίσχυση της ικανότητας της Δημόσιας Διοίκησης σε Περιφερειακό επίπεδο μέσω της δημιουργίας ενός νέου μοντέλου που θα εστιάζει στην περιφερειακή ανάπτυξη και θα βασίζεται στην Καινοτομία, κατανοώντας την ανάγκη προσαρμογής των Περιφερειών στις απαιτήσεις της 4ης Βιομηχανικής Επανάστασης.

Ωστόσο, μέχρι την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας (Φεβρουάριος 2022) η πρωτοβουλία αυτή δεν έχει σημειώσει κάποια εξέλιξη σε επίπεδο εφαρμογής.

2.2.2. Η περιφερειακή διάσταση στους αναπτυξιακούς νόμους

Σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση του ν.4399/2016, σε κανέναν από τους τρεις τελευταίους νόμους (2601/98, 3299/04 και 3908/11) δεν υπήρχε ρητή διατύπωση σχετικά με το μέγεθος των επενδυτικών σχεδίων που θα ενισχύονταν, με αποτέλεσμα να παρατηρείται ιδιαίτερα σημαντική και διαχρονικά αυξανόμενη συγκέντρωση επενδυτικών δαπανών και ενισχύσεων σε μικρό αριθμό επιχειρήσεων. Όπως σημειώνει η Αιτιολογική Έκθεση του ν.4399/2016, στην εξέλιξη των επενδυτικών νόμων παρατηρείται μία διαχρονική αύξηση της βαρύτητας των μεγάλων και πολύ μεγάλων επενδυτικών σχεδίων, τόσο όσον αφορά στο συνολικό ύψος των επενδύσεων, όσο και στο ύψος των ενισχύσεων. Εύλογα συμπεραίνει ότι “σημαντικό ποσοστό επιχορηγούμενων επενδύσεων αφορά μια ολιγομελή ομάδα επιχειρήσεων, που εμφανίζεται διαχρονικά ως επιλέξιμη στους αναπτυξιακούς νόμους περιορίζοντας σημαντικά τη διασπορά των ενισχύσεων σε ευρύτερα στρώματα του επιχειρείν” (Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης, 2016).

Είναι ενδιαφέρον να διερευνηθεί κατά την παρούσα περίοδο ή/και στο μέλλον αν οι διαφοροποιήσεις που επέφερε ο ν.4399/2016 κατάφερε να αναχαιτίσει την παραπάνω εξέλιξη.

Σε επίπεδο περιφέρειας, για μεγάλο χρονικό διάστημα το Β. Αιγαίο, η Ήπειρος και τα Ιόνια Νησιά, που ανήκουν στην κατηγορία των λιγότερο αναπτυγμένων της χώρας, δεν καταφέρνουν διαχρονικά να συγκεντρώνουν επενδύσεις, ανάλογες με τις ανάγκες και δυνατότητες τους, ενώ άλλες (π.χ. Ανατολική Μακεδονία-Θράκη) εμφανίζουν έντονες διακυμάνσεις σε όρους επενδεδυμένων κεφαλαίων και ενισχύσεων. Αντίστοιχα, η Περιφέρεια Πελοποννήσου, από την ένατη θέση τόσο στις ενισχύσεις, όσο και στις συνολικές επενδύσεις στο ν.2601/1998, στον επόμενο νόμο αναδεικνύεται ως η ελκυστικότερη για τις ενισχυόμενες επενδύσεις Περιφέρεια.

Εξαιρετικά ενδιαφέρον είναι το ερώτημα αν η προσφορά του κινήτρου υπό την μορφή ενίσχυσης επενδύσεων στο πλαίσιο των αναπτυξιακών νόμων, μπορεί να επιφέρει πραγματική και μακροχρόνια ανάπτυξη. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό, κατά κάποιους ερευνητές (Angelis V & Doumi M, 1999) είναι ότι η συμβολή είναι αμελητέα εάν παραμένουν δυσμενείς οι τιμές όλων των άλλων μεταβλητών που καθορίζουν το βασικό επενδυτικό προφίλ της περιφέρειας (basic image).

Συμπεράσματα μελέτης στο πλαίσιο του έργου “Εργαλειοθήκη επιτάχυνσης παραγωγικών επενδύσεων” (Σύνδεσμος Ελλήνων Βιομηχάνων, 2018), φωτίζουν αρκετά τις ριζικές αιτίες της αποτυχίας των ελληνικών περιφερειών να συγκλίνουν στον μέσο όρο της ικανότητας των ευρωπαϊκών χωρών να προσελκύουν ιδιωτικές επενδύσεις. Αντίθετα με τις μέχρι τώρα παραδοχές, αναφέρονται μεταξύ των κύριων αιτιών η αρνητική εικόνα των περιφερειών της χώρας μας ως επενδυτικός προορισμός, η έλλειψη σταθερότητας του νομικού και ρυθμιστικού πλαισίου, η αργή απονομή της δικαιοσύνης, το υψηλό ρυθμιστικό κόστος και η περιορισμένη συνεργασία εμπλεκόμενων για τη στήριξη δυναμικών αλυσίδων αξίας. Σύμφωνα με την μελέτη, η επάρκεια προσφερόμενων κινήτρων εμφανίζεται μόνο ως δευτερεύουσα αιτία και μη ικανή να υπερσκελίσει τις άλλες αρνητικές συνθήκες.

Μέσα από τη σύγκριση των προηγούμενων αναπτυξιακών νόμων, διαπιστώνονται οι αλλαγές, ο βαθμός ευστοχίας τους και είναι περισσότερο εφικτό να συναχθούν συμπεράσματα για τις επιλογές που μπορούν να συμβάλουν σε ένα περισσότερο αποτελεσματικό και ευφρές σύστημα ενισχύσεων της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα.

2.2.3. Διαπιστώσεις από την επισκόπηση της βιβλιογραφίας:

Σε συνέχεια της βιβλιογραφικής ανασκόπησης είμαστε σε θέση να εξάγουμε τις εξής διαπιστώσεις:

A. Η έρευνα και οι αναφορές των θεσμικών φορέων διαπιστώνουν μια διαχρονική αδυναμία των αναπτυξιακών νόμων μέχρι το 2016 να αντιμετωπίσουν **συστημικά** την ανάγκη προσέλκυσης κεφαλαίων για την δημιουργία βιώσιμων επενδύσεων. Οι νόμοι ψηφίζονταν ως μεμονωμένα “πακέτα” αποσπασματικής διάθεσης κινήτρων, χωρίς αλλαγές σε κρίσιμους προσδιοριστές του επενδυτικού κλίματος, οδηγώντας σε περιορισμένα αποτελέσματα.

Οι Περιφέρειες του Βορρά, συμπεριλαμβανομένου του Βορείου Αιγαίου παρέμειναν για πολλές δεκαετίες εγκλωβισμένες στην αδύναμη βασική εικόνα που προβάλλουν στο επενδυτικό κοινό. Ανεξάρτητα από τα διαθέσιμα κίνητρα, υστερούν σημαντικά τόσο στην αύξηση του παραγωγικού δυναμικού, όσο και στην δημιουργία θέσεων εργασίας, συγκρινόμενες με τις περιφέρειες του Κέντρου και του Νότου. Η μόχλευση κεφαλαίου με την παροχή κινήτρων **εξαρτάται ισχυρά** από άλλους μακροοικονομικούς δείκτες και την λειτουργία της δικαιοσύνης και την ύπαρξη ποιοτικών συντελεστών παραγωγής, όπως είναι το εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό και η δυναμική έρευνα και καινοτομία.

Στο μείγμα πολιτικής, που εφαρμόστηκε σε σειρά νόμων το κριτήριο της δικαιοσύνης (ισοδύναμη κατανομή των πόρων) και της αποδοτικότητας (διοχέτευση των πόρων σε περιφέρειες και τομείς με ισχυρό αναπτυξιακό δυναμικό) δεν απέδωσε τους αναμενόμενους καρπούς. Η σύγκριση των Περιφερειών σε οικονομικούς και κοινωνικούς όρους, δίνει **όλο και περισσότερα διαφορετικά μοτίβα ανισοτήτων**, που φαίνεται να διευρύνονται με την επίδραση της υγειονομικής κρίσης, ενώ αναμένεται ακόμα μεγαλύτερο αναπτυξιακό χάσμα λόγω της ιλιγγιώδους αύξησης των τιμών ενέργειας κατά το δ' τρίμηνο του 2021. Η ποικιλομορφία αυτή των μορφών περιφερειακής ανισότητας πρέπει να απασχολήσει την πολιτική κινήτρων, που θα εφαρμοστεί τα επόμενα χρόνια ιδίως στο πλαίσιο των καθεστώτων του Αναπτυξιακού Νόμου.

B. Η γνωσιακή βάση για την χρήση του εργαλείου του κινήτρου ως μέσο επίτευξης στόχων πολιτικής είναι δυστυχώς ατελής. Παρά τις τρεις σχεδόν δεκαετίες διοχέτευσης δημοσίων πόρων στην ενίσχυση επιχειρήσεων με το ένα ή το άλλο κανονιστικό πλαίσιο, η Πολιτεία αμέλησε να δομήσει ένα αξιόπιστο και ολιστικό σύστημα παρακολούθησης όχι μόνο των εισροών και εκροών τους, αλλά και των επιπτώσεων που επιφέρουν. Συνεπώς, η απάντηση αξιολογητικών ερωτημάτων, που αφορούν στις πραγματικές επιπτώσεις είναι εξαιρετικά δυσχερής και οπωσδήποτε αδύνατη στο πλαίσιο μιας βραχύχρονης διπλωματικής εργασίας.

Έτσι, στο πλαίσιο του παρόντος, η εκτίμηση εστιάζει μόνο στις επιδόσεις των καθεστώτων Αναπτυξιακών Νόμων, ως προς την **ικανότητα τους να προσελκύσουν/μοχλεύσουν** επενδυτικά κεφάλαια και ποιοτικά και αποτελεσματικά επενδυτικά σχέδια με ισόρροπο περιφερειακά τρόπο, καθώς και την **ικανότητα τους να δημιουργήσουν προϋποθέσεις** για την υποκίνηση επενδύσεων, που μπορούν να συνεισφέρουν σε σημαντικούς στόχους πολιτικής, όπως είναι η ανάπτυξη κρίσιμων για την οικονομία κλάδων και την δημιουργία απασχόλησης.

Οι ικανότητες αυτές θα μπορούσαν να εκτιμηθούν ex post από τα πραγματικά στοιχεία υλοποίησης των επενδυτικών σχεδίων. Ωστόσο, τέτοια στοιχεία δεν είναι διαθέσιμα, καθώς δεν υφίσταται συστημικό εργαλείο της Πολιτείας και η βιβλιογραφία φωτίζει μόνο κάποιες διαστάσεις του φαινομένου, που έχουν μελετηθεί ειδικά. Συνεπώς, για την επίτευξη του σκοπού της παρούσας εργασίας, οι επιδόσεις επιμετρώνται κατά προσέγγιση ή συγκριτικά με βάσει τα διαθέσιμα **δεδομένα υπαγωγών επενδυτικών σχεδίων** και με την υιοθέτηση αρκετών παραδοχών.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3. Μέθοδος και εργαλεία

Στην παρούσα ενότητα, περιγράφεται και τεκμηριώνεται η ερευνητική λογική (ερευνητικά ερωτήματα και δείκτες), η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για την συλλογή δεδομένων και την επεξεργασία τους και τέλος οι παραδοχές που έγιναν κατά την θεώρηση και ανάλυση των δεδομένων.

Κεφάλαιο 3.1. Μεθοδολογία

Για την παραμετροποίηση της συλλογής δεδομένων διατυπώθηκαν αρχικά τα σημαντικότερα **αξιολογικά ερωτήματα** και αντίστοιχα οι κατά προσέγγιση **δείκτες επιδόσεων** που μπορούν να συμβάλουν στην απάντησή τους.

Για την επίτευξη του σκοπού της παραπάνω ανάγκης, στο πλαίσιο της εργασίας διατυπώνονται μια σειρά από **ερευνητικά ερωτήματα και υποερωτήματα**, που συνοψίζονται στα εξής:

1. Ποια ήταν η **απήχηση** των επενδυτικών νόμων στην Ελλάδα, τα τελευταία 11 χρόνια (01-01-2011 μέχρι 31-12-2021) ανά περιφέρεια, κλάδο και μέγεθος επιχείρησης. Ποιοι κλάδοι και ποιες περιφέρειες ενισχύθηκαν περισσότερο. Υπάρχει σημαντική χωρική και κλαδική διαφοροποίηση στις επιδόσεις των αναπτυξιακών νόμων ως προς το επενδεδυμένο κεφάλαιο και τις παρεχόμενες ενισχύσεις;

Δείκτες:

- Κατανομή επενδύσεων ανά περιφέρεια
- Κατανομή επενδύσεων ανά κλάδο
- Κατανομή επενδύσεων ανά μέγεθος επιχείρησης
- Κατανομή συνολικού επενδεδυμένου κεφαλαίου ανά περιφέρεια
- Κατανομή συνολικού επενδεδυμένου κεφαλαίου ανά κλάδο
- Κατανομή συνολικού επενδεδυμένου κεφαλαίου επενδύσεων ανά μέγεθος επιχείρησης
- Κατανομή συνολικής παρεχόμενης ενίσχυσης ανά περιφέρεια
- Κατανομή συνολικής παρεχόμενης ενίσχυσης ανά κλάδο
- Κατανομή συνολικής παρεχόμενης ενίσχυσης ανά μέγεθος επιχείρησης
- Σχέση παρεχόμενης ενίσχυσης-επενδεδυμένου κεφαλαίου ανά περιφέρεια
- Σχέση παρεχόμενης ενίσχυσης-επενδεδυμένου κεφαλαίου ανά κλάδο

2. Σε τι βαθμό επετεύχθη μόχλευση κεφαλαίων (ίδια κεφάλαια, εξωτερική χρηματοδότηση) με τις ενισχύσεις που δεσμεύτηκαν; Ποιες περιφέρειες και ποιοι κλάδοι εμφανίζουν τον μεγαλύτερο δείκτη μόχλευσης κεφαλαίων;

Δείκτες:

- Κατανομή ιδίων κεφαλαίων επενδύσεων ανά περιφέρεια
- Κατανομή ιδίων κεφαλαίων επενδύσεων ανά κλάδο
- Κατανομή ιδίων κεφαλαίων επενδύσεων ανά μέγεθος επιχείρησης
- Σχέση ιδίων κεφαλαίων-επενδεδυμένου κεφαλαίου ανά περιφέρεια
- Σχέση ιδίων κεφαλαίων-επενδεδυμένου κεφαλαίου ανά κλάδο

- Σχέση ιδίων κεφαλαίων-επενδεδυμένου κεφαλαίου ανά μέγεθος επιχείρησης
- Κατανομή εξωτερικής χρηματοδότησης επενδύσεων ανά περιφέρεια
- Κατανομή εξωτερικής χρηματοδότησης επενδύσεων ανά κλάδο
- Κατανομή εξωτερικής χρηματοδότησης επενδύσεων μέγεθος επιχείρησης
- Σχέση εξωτερικής χρηματοδότησης και επενδεδυμένου κεφαλαίου ανά περιφέρεια
- Σχέση εξωτερικής χρηματοδότησης και επενδεδυμένου κεφαλαίου ανά κλάδο
- Σχέση εξωτερικής χρηματοδότησης και επενδεδυμένου κεφαλαίου ανά μέγεθος επιχείρησης

3. Ποια ήταν η περιφερειακή και κλαδική διάσταση των βασικότερων μορφών και καθεστώτων επενδυτικών κινήτρων;

Δείκτες:

- Κατανομή μορφών επενδυτικών κινήτρων ανά περιφέρεια
- Κατανομή μορφών επενδυτικών κινήτρων ανά κλάδο
- Κατανομή μορφών επενδυτικών κινήτρων ανά μέγεθος επιχείρησης

4. Ποιες είναι οι αναμενόμενες επιπτώσεις των αναπτυξιακών νόμων στην διατήρηση των υφιστάμενων θέσεων εργασίας και στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας ανά περιφέρεια και ανά κλάδο; Ποια είναι η μέση επενδυτική δαπάνη και η μέση ενίσχυση ανά υφιστάμενη θέση εργασίας που διατηρείται και ανά νέα θέση που δημιουργείται (χωρική και κλαδική);

Δείκτες:

- Κατανομή δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας ανά περιφέρεια
- Κατανομή δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας ανά κλάδο
- Σχέση επενδεδυμένου κεφαλαίου (συνολικού ύψους επένδυσης) ανά νέα θέση εργασίας ανά περιφέρεια
- Σχέση επενδεδυμένου κεφαλαίου (συνολικού ύψους επένδυσης) ανά νέα θέση εργασίας ανά κλάδο
- Σχέση παρεχόμενης ενίσχυσης ανά νέα θέση εργασίας ανά περιφέρεια
- Σχέση παρεχόμενης ενίσχυσης ανά νέα θέση εργασίας ανά κλάδο
- Σχέση παρεχόμενης ενίσχυσης ανά υφιστάμενη θέση εργασίας ανά περιφέρεια
- Σχέση παρεχόμενης ενίσχυσης ανά υφιστάμενη θέση εργασίας ανά κλάδο

Για την διερεύνηση των παραπάνω ερωτημάτων επελέγη η μέθοδος της **ποσοτικής ανάλυσης** πρωτογενών **δεδομένων υπαγωγής επενδυτικών σχεδίων στους ισχύοντες αναπτυξιακούς νόμους**. Πηγή των δεδομένων αποτέλεσαν τα ψηφιακά δεδομένα υπαγωγής επενδυτικών σχεδίων, που τηρούνται στο Πληροφοριακό Σύστημα Κρατικών ενισχύσεων (ΠΣΚΕ).

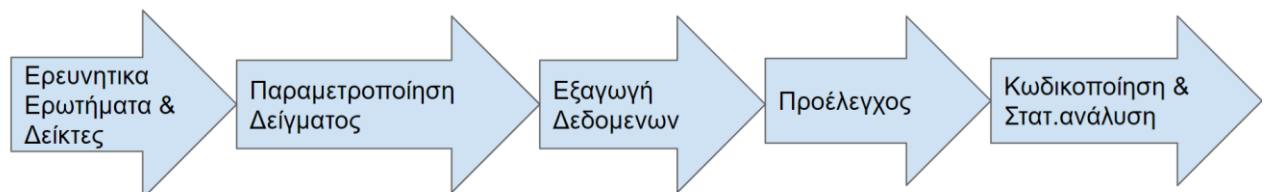
Για την ποσοτική ανάλυση επελέγη η περίοδος της δεκαετίας 1/1/2011 έως 31/12/2021. Στο διάστημα αυτό είναι ενεργοί ως προς νέες εντάξεις και οι τρεις αναπτυξιακοί νόμοι και συνεπώς - **επιτρέπουν την σύγκριση επιδόσεων και εξαγωγή συμπερασμάτων**, ceteris paribus και άρα **μπορούν να εξαχθούν συμπεράσματα για την χρήση κινήτρων**.

Στο χρονικό διάστημα αναφοράς υπήχθησαν συνολικά **5.451 επενδυτικά σχέδια**. Πιο συγκεκριμένα, τα 1.679 επενδυτικά σχέδια αφορούν τον ν.3299/2004, τα 1.277 τον ν.3908/2011 και 2.495 τον ν.4399/2016. Ωστόσο, μόνο ένα ποσοστό από αυτά έχουν ολοκληρωθεί και ακόμα λιγότερα έχουν ελεγχθεί και πιστοποιηθεί με πραγματικά δεδομένα, που διατίθενται στο πληροφοριακό σύστημα κρατικών ενισχύσεων (ΠΣΚΕ). Η μη διαθεσιμότητα κρίσιμων δεδομένων για την μετά την υπαγωγή εξέλιξη των υπαχθέντων επενδυτικών σχεδίων, περιορίζει την έρευνα αποκλειστικά στα στοιχεία υπαγωγής σχεδίων και άρα, **στις αρχικές εκροές των πολιτικών κινήτρων και όχι στα αποτελέσματα τους, που θα ήταν οι υλοποιηθείσες επενδύσεις και η συμβολή τους στην αύξηση της απασχόλησης (νέες θέσεις εργασίας).**

Σε ότι αφορά την επιλογή των δεικτών ανά ερευνητικό υποερώτημα, ελήφθησαν υπόψη οι **παράγοντες** που επιδρούν σε κάθε επίδοση και τα **διαθέσιμα δεδομένα**, που αντιστοιχούν σε αυτούς τους παράγοντες. Τυχόν κενά ή παράγοντες, που δεν διερευνώνται στα στενά χρονικά περιθώρια για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας, εξισορροπούνται με την εξωσυστημική ανάλυση, αναζήτηση χρήσιμων διαπιστώσεων και προτάσεων σε δημοσιευμένα κείμενα εκθέσεων και μελετών και συμπληρώνονται με την αξιοποίηση της εμπειρικής κρίσης υπηρεσιακών παραγόντων και ειδικών του ιδιωτικού τομέα (expert opinion), όπως αποτυπώνονται σε μελέτες και υπηρεσιακές αναφορές.

Για την εξαγωγή δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το εργαλείο ΒΙ με κατάλληλη παραμετροποίηση. Μετά την εξαγωγή των πρωτογενών δεδομένων του «δείγματος» ακολούθησε προέλεγχος με συμπλήρωση/εκκαθάριση των ατελών σειρών δεδομένων. Τέλος, έγινε κωδικοποίηση και στατιστική ανάλυση και εξαγωγή πινάκων (pivot tables), έγιναν οι απαραίτητοι έλεγχοι και εξυγιάνσεις (απομάκρυνση ακραίων τιμών κλπ) πριν αναλυθούν και παρουσιαστούν σε περισσότερο εύληπτη μορφή.

Διάγραμμα 5: Στάδια συλλογής, εξαγωγής και επεξεργασίας των δεδομένων

Σημειώνεται ότι για την ανάγκη της μελέτης έχει δημιουργηθεί ένα ικανό απόθεμα αναλυτικών αναφορών, το οποίο μπορεί να αξιοποιηθεί αν απαιτηθεί περαιτέρω διερεύνηση ή αναζητηθεί ερμηνεία κάποιου εκ των ευρημάτων που προκύπτουν.

Για όσους δείκτες δεν βρέθηκαν διαθέσιμα και προσβάσιμα δεδομένα και που δεν εξετάζονται στην παρούσα εργασία, προτείνεται συμπληρωματικά περαιτέρω έρευνα.

Κεφάλαιο 3.2. Στοιχεία Δείγματος

Τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά της εξαγωγής δεδομένων είναι τα εξής:

- **Εύρος δεδομένων:** Επενδυτικά σχέδια για τα οποία εκδόθηκε απόφαση υπαγωγής στο διάστημα 1/1/2011 έως 31/12/2021. Στο δείγμα συμπεριελήφθησαν όλες οι υπαχθείσες επενδύσεις ανεξαρτήτως νόμου, πρόσκλησης, αρμόδιας υπηρεσίας υπαγωγής, μεγέθους κλπ, με την εξαίρεση των μικρών φωτοβολταϊκών (έως 20 kW).
- **Περίοδος εξαγωγής δεδομένων:** Από τις 11 έως τις 13 Ιανουαρίου 2022.

- **Αποκλεισμός/εκκαθάριση:** Από το δείγμα αποκλείστηκαν ερευνητικά σχέδια για τα οποία δεν υπήρχε πλήρες σετ ψηφιακών δεδομένων. Τα σχέδια αυτά που δεν ξεπερνούν το 2% του πλήθους των υπαχθέντων σχεδίων είχαν για διάφορους λόγους ακολουθήσει εξωσυστημική ή μη τυπική διαδικασία ένταξης ή μετά την ανάρτηση τα δεδομένα είχαν υποστεί απώλεια δεδομένων για τεχνικούς λόγους.
- **Στοιχεία ανά επενδυτικό σχέδιο:** Για κάθε υπαχθέν επενδυτικό σχέδιο εξήχθη πλήρες dataset (σειρά δεδομένων), που περιλαμβάνει:
- ◆ Αναπτυξιακός Νόμος - Πρόσκληση - Υπηρεσία Διαχείρισης
 - ◆ Νομική Μορφή εταιρείας
 - ◆ Αντικείμενο-Κλάδος (ΚΑΔ) - Καθεστώς ενίσχυσης
 - ◆ Χωροθέτηση επένδυσης (Περιφέρεια)
 - ◆ Προϋπολογισμός επένδυσης / Ενισχυόμενη Δαπάνη
 - ◆ Ύψος ενίσχυσης
 - ◆ Χρηματοδοτική ανάλυση
 - ◆ Απασχόληση - διατηρούμενη / νέα

Κεφάλαιο 3.3. Παραδοχές

Κατά τον σχεδιασμό της μεθοδολογίας και της επιλογής του δείγματος έγιναν αναγκαστικά κάποιες παραδοχές, που αναφέρονται παρακάτω:

Παραδοχή 1η: Το επιλεγέν διάστημα 2011-2021 αποτελεί επαρκής και ικανή χρονική περίοδο για να αναδείξει συγκριτικά στοιχεία (κλαδικά και χωρικά) των επενδυτικών σχεδίων, που εντάχθηκαν σε αναπτυξιακούς νόμους. Πρόκειται για μια περίοδο που περιλαμβάνει παρατεταμένη οικονομική κρίση, κλίμα επιχειρηματικής ανασφάλειας και σημαντική μείωση των δημοσίων επενδύσεων.

Παραδοχή 2η: Η εννοιολογική παραμετροποίηση που έγινε για την εξαγωγή δεδομένων από το ΠΣΚΕ με Business Intelligence ήταν συμβατή με την οργανωσιακή λογική και εννοιολογική προσέγγιση που υιοθετήθηκε κατά την καταχώρηση των δεδομένων. Αυτό αφορά τόσο στις κύριες έννοιες (κλάδος, περιφέρεια, νομική μορφή, είδος ενίσχυσης, πηγές χρηματοδότησης) όσο και στις δευτερεύουσες (θέσεις εργασίας, τρόπος υπολογισμού απασχόλησης, κατηγορίες δαπανών).

Παραδοχή 3η: Για την χωροθέτηση των επενδύσεων ακολουθείται η περιφερειακή διάρθρωση της χώρας, που ισχύει μετά και την τελευταία μεταρρύθμιση (Κλεισθένης).

Παραδοχή 4η: Για την χωροθέτηση της επενδύτριας εταιρείας θεωρείται ότι η “έδρα” της επιχείρησης είναι και η περιφέρεια στην οποία δραστηριοποιείται, πράγμα που ενδέχεται να ισχύει για όλες τις εταιρίες. Λόγω έλλειψης δεδομένων δεν αποτυπώνεται η προέλευση των κεφαλαίων και δεν γίνεται διάκριση μεταξύ εγχώριων και μη (ξένων) κεφαλαίων.

Παραδοχή 5η: Από την ανάλυση των δεδομένων του αναπτυξιακού νόμου 3299/2004, εξαιρέθηκαν τα επενδυτικά σχέδια που αφορούν σε πολύ μικρούς φωτοβολταϊκούς σταθμούς (μέχρι 20 kW), συνολικά 1.088 επενδυτικά σχέδια συνολικού επενδεδυμένου κεφαλαίου 106 εκατ. ευρώ, που δεν προσέθεταν ερευνητική αξία στα υπό εξέταση ερωτήματα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4. Ευρήματα

Η ενότητα αυτή αφορά στα ευρήματα της εργασίας, όπως προκύπτουν από την ανάλυση των δεδομένων. Χωρίζεται σε δύο κεφάλαια - το Κεφάλαιο 4.1 Η Περιφερειακή Διάσταση και το Κεφάλαιο 4.2 Η Κλαδική Διάσταση.

Κεφάλαιο 4.1. Χωρική Διάσταση

Στην ενότητα αυτή θα παρουσιαστεί η χωρική διάσταση των αναπτυξιακών νόμων, η απήχυσή τους στον επενδυτικό κόσμο, καθώς και η επίδρασή τους στην μόχλευση του κεφαλαίου και στην ενίσχυση της απασχόλησης ανά τις 13 περιφέρειες της χώρας.

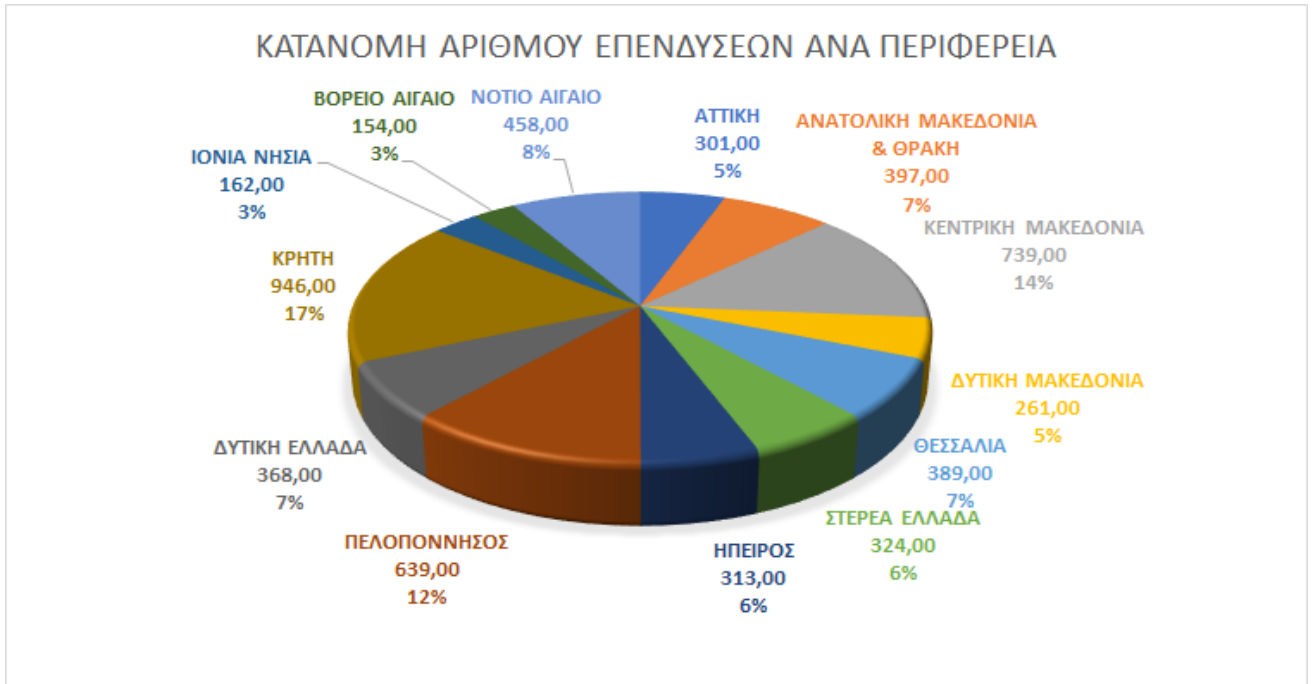
4.1.1. Οι Περιφέρειες ως προορισμός και ως προέλευση επενδυτικών κεφαλαίων

Σύμφωνα με τα συγκεντρωτικά στοιχεία του εξεταζόμενου χρονικού διαστήματος, πραγματοποιήθηκαν 5.451 υπαγωγές επενδυτικών σχεδίων στο πλαίσιο της εφαρμογής των τριών αναπτυξιακών νόμων (ν.3299/2004, 3908/2011 και 4399/2016), που ήταν ενεργοί την τελευταία δεκαετία. Πιο συγκεκριμένα, τα 1.679 επενδυτικά σχέδια αφορούν στον ν.3299/2004, τα 1.277 στον ν.3908/2011 και 2.495 στον ν.4399/2016. Η περιφερειακή κατανομή των υπαχθέντων σχεδίων με το αντίστοιχο ποσοστό επί του συνόλου και η σύγκριση με το ποσοστό των επιχειρήσεων με προέλευση έδρας ανά Περιφέρεια φαίνεται στον Πίνακα, που ακολουθεί.

Πίνακας 2: Κατανομή αριθμού επενδύσεων ανά Περιφέρεια

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΡΙΘΜΟΥ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ			
Περιφέρεια	Αριθμός Επενδύσεων	Ποσοστό	Ποσοστό επιχειρήσεων, έδρα (ΕΛΣΤΑΤ, 2010)
ΑΤΤΙΚΗ	301	5,52%	36,9%
ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	397	7,28%	4,8%
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	739	13,56%	17,6%
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	261	4,79%	0,3%
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	389	7,14%	6,4%
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	324	5,94%	4,6%
ΗΠΕΙΡΟΣ	313	5,74%	3,2%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	639	11,72%	5,4%
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	368	6,75%	5,4%
ΚΡΗΤΗ	946	17,35%	6,0%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	162	2,97%	3,2%
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	154	2,83%	2,0%
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	458	8,40%	4,2%
Σύνολο	5.451	100,00%	100%

Διάγραμμα 6: Αριθμός υπαχθαισών επενδύσεων ανά Περιφέρεια ως ποσοστό επί του συνόλου

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Η ανάλυση των δεδομένων καταδεικνύει ότι υπάρχει μια σχετικά ομοιογενής κατανομή των υπαγωγών στις 13 περιφέρειες της χώρας. Εντούτοις, η περιφέρεια της Κρήτης συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό σε υπαγωγές επενδυτικών προτάσεων (17,35%), παρά το γεγονός ότι το 2010 οι επιχειρήσεις με έδρα την Κρήτη αντιπροσώπευαν μόλις το 6% των ελληνικών επιχειρήσεων. Ακολουθούν οι περιφέρειες της Κεντρικής Μακεδονίας και της Πελοποννήσου με ποσοστά 13,56% και 11,72% αντίστοιχα. Στην τελευταία θέση κατατάσσονται οι περιφέρειες του Βορείου Αιγαίου και των Ιόνιων Νήσων με ποσοστά 2,83% και 2,97% αντίστοιχα. Στις υπόλοιπες περιφέρειες η συγκέντρωση των επενδυτικών σχεδίων κυμαίνεται από 4,79% έως 8,40%. Συνολικά η κατανομή των επενδυτικών σχεδίων εμφανίζεται ομαλή για τις 8 από τις 13 συνολικά περιφέρειες. Σημειώνεται ωστόσο ότι εμφανίζονται μεγάλες διαφορές της τάξης των δέκα ποσοστιαίων μονάδων ανάμεσα στις περιφέρειες που καταλαμβάνουν τις πρώτες και τις τελευταίες θέσεις.

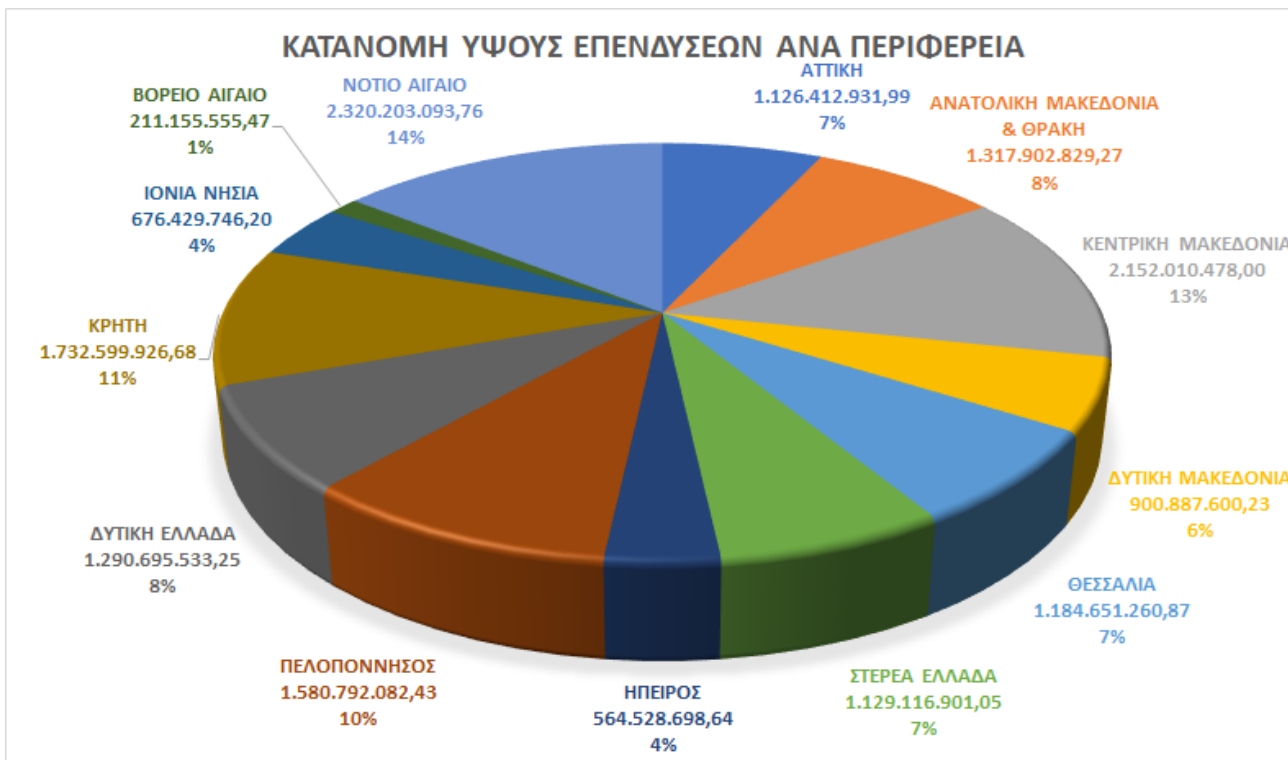
Είναι αξιοσημείωτο το μικρό ποσοστό των επενδυτικών σχεδίων που υποβλήθηκαν στην Περιφέρεια της Αττικής (5%) σε σχέση με τον αριθμό των επιχειρήσεων που εδρεύουν εκεί (37%). Αντίθετα, οι επιχειρήσεις της Αττικής είναι αυτές που πρωταγωνιστούν στην επενδυτική δραστηριότητα σε άλλες περιφέρειες εκτός της έδρας τους (36,9%). Αυτό ενδεχομένως εξηγείται από το γεγονός ότι μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων εδρεύουν διοικητικά στις μητροπολιτικές περιοχές (Αθήνα, Θεσσαλονίκη), ενώ στην ουσία το αντικείμενό τους είναι κυρίως στην περιφέρεια.

Πίνακας 3: Κατανομή ύψους επενδύσεων ανά Περιφέρεια

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΥΨΟΥΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ			
Περιφέρεια	Συνολικό ύψος επενδύσεων ανά περιφέρεια	Ποσοστό επί του συνόλου	κ.κ. ΑΕΠ σε χιλ € (στοιχεία ΕΛΣΤΑΤ 2018)
ΑΤΤΙΚΗ	1.126.412.931,99	6,96%	22.915 €
ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	1.317.902.829,27	8,14%	11.446 €
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	2.152.010.478,00	13,29%	13.125 €
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	900.887.600,23	5,57%	15.319 €
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	1.184.651.260,87	7,32%	12.578 €
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	1.129.116.901,05	6,98%	15.030 €
ΗΠΕΙΡΟΣ	564.528.698,64	3,49%	11.775 €
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	1.580.792.082,43	9,77%	13.943 €
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	1.290.695.533,25	7,97%	12.082 €
ΚΡΗΤΗ	1.732.599.926,68	10,70%	14.302 €
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	676.429.746,20	4,18%	15.587 €
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	211.155.555,47	1,30%	11.434 €
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	2.320.203.093,76	14,33%	18.054 €
Σύνολα	16.187.386.637,85	100,00%	16.745 €

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Διάγραμμα 7: Υπαχθείσες επενδύσεις ανά Περιφέρεια ως ποσοστό επί του συνολικού προϋπολογισμού

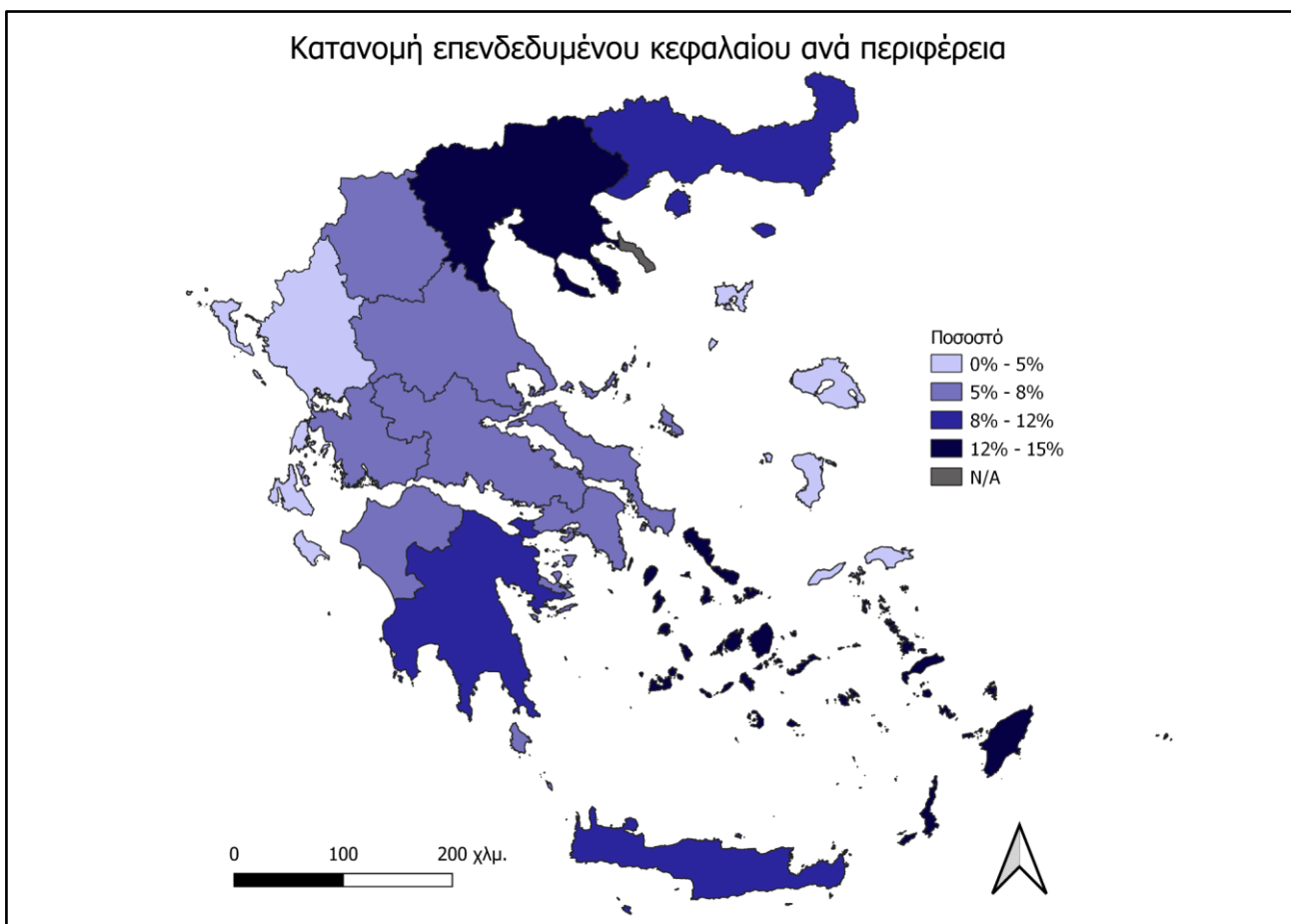

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Το συνολικό ύψος των επενδυτικών σχεδίων που έλαβαν έγκριση το εξεταζόμενο διάστημα, ανέρχεται σε περίπου **16,2 δισ. ευρώ**. Η περιφέρεια στην οποία παρατηρείται η μεγαλύτερη συγκέντρωση επενδυτικών κεφαλαίων είναι αυτή του Νοτίου Αιγαίου με ποσοστό συγκέντρωσης 14,33%. Ακολουθούν η περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας με ποσοστό 13,29% και η περιφέρεια της Κρήτης με ποσοστό 10,70% και η Πελοπόννησος με 9,77%. Με αρκετές μονάδες διαφορά ακολουθούν οι υπόλοιπες περιφερειακές ενότητες, με τα ποσοστά τους να κυμαίνονται από 4,18% έως 8,14%. Ουραγός στην προσέλκυση του μεγαλύτερου επενδυτικού κεφαλαίου είναι η περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, στοιχείο που βρίσκεται σε συμφωνία με τον προηγούμενο πίνακα της κατανομής σε πλήθος των επενδυτικών σχεδίων (154 επενδυτικά σχέδια), ωστόσο συγκριτικά εμφανίζει αρκετά μικρότερο ποσοστό στο ύψος των επενδύσεων που σημαίνει ότι **τα επενδυτικά σχέδια που έλαβαν έγκριση στο Βόρειο Αιγαίο δεν εμφανίζουν κατά μέσο όρο υψηλό προϋπολογισμό** (μόλις λίγο πάνω από 211 εκατ. ευρώ), σε αντίθεση με την Περιφέρεια Ιονίων Νήσων που με ίδιο περίπου αριθμό επενδύσεων (162) εμφανίζει συνολικό ύψος επενδύσεων άνω των 676 εκατ. ευρώ, δηλαδή τριπλάσιο σε σχέση με το Βόρειο Αιγαίο.

Συγκρίνοντας τη σχέση πλήθος επενδυτικών σχεδίων και επενδεδυμένου κεφαλαίου των Περιφερειών Νοτίου Αιγαίου και Κεντρικής Μακεδονίας, διαπιστώνουμε ότι ενώ η Κεντρική Μακεδονία εμφανίζει περισσότερα επενδυτικά σχέδια (739 έναντι 458), το Νότιο Αιγαίου προσελκύει περισσότερα κεφάλαια (2,3 δισ. έναντι 2,1 δισ. ευρώ), κάτι που καταδεικνύει ότι τα επενδυτικά σχέδια στο Νότιο Αιγαίου έχουν σημαντικά μεγαλύτερους προϋπολογισμούς.

Εικόνα 5: Κατανομή επενδεδυμένου κεφαλαίου ανά περιφέρεια (χρήση λογισμικού GIS)

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Παρατηρώντας την σχέση του ποσοστού κατανομής με το κ.κ. ΑΕΠ διαπιστώνουμε ότι η **Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, που εμφανίζει το μεγαλύτερο ποσοστό προσέλκυσης επενδεδυμένων κεφαλαίων (14,33%), έχει ταυτόχρονα το 2ο μεγαλύτερο κ.κ. ΑΕΠ στη χώρα (18.054 €)**. Από την άλλη, είναι χαρακτηριστικές οι περιπτώσεις των Περιφερειών Βορείου Αιγαίου και Ηπείρου με τα χαμηλότερα κ.κ. ΑΕΠ (11.434 € και 11.775 € αντίστοιχα) οι οποίες ταυτόχρονα εμφανίζουν τα μικρότερα ποσοστά προσέλκυσης επενδεδυμένων κεφαλαίων (1,30% και 3,49% αντίστοιχα).

Ουσιαστικά αποδεικνύεται από τα παραπάνω ότι **οι περισσότεροι ανεπτυγμένες περιφέρειες προσελκύουν την πλειοψηφία των κεφαλαίων**, ενώ οι λιγότερο ανεπτυγμένες επωφελούνται λιγότερο, με μοναδικές εξαιρέσεις στον κανόνα τις Περιφέρειες Αττικής, Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης και Ιονίων Νήσων. Τίθεται άρα, εν αμφιβόλω ο στόχος μείωσης των περιφερειακών ανισοτήτων τουλάχιστον σε ότι αφορά τους οικονομικούς δείκτες.

Πίνακας 4: Κατανομή ενίσχυσης ανά περιφέρεια

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ		
Περιφέρεια	Συνολικό ύψος ενίσχυσης ανά περιφέρεια	Ποσοστό επί της συνολικής ενίσχυσης της επικράτειας
ΑΤΤΙΚΗ	236.171.442,46	4,29%
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	539.525.134,26	9,81%
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	822.045.050,31	14,94%
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	353.947.881,67	6,43%
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	445.077.603,71	8,09%
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	256.117.854,56	4,65%
ΗΠΕΙΡΟΣ	244.181.996,39	4,44%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	628.038.073,69	11,41%
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	467.897.061,83	8,50%
ΚΡΗΤΗ	578.044.265,12	10,51%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	227.447.977,36	4,13%
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	99.293.333,95	1,80%
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	604.439.845,01	10,99%
Σύνολο	5.502.227.520,33	100,00%

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Διάγραμμα 8: Κατανομή ενίσχυσης ανά περιφέρεια

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

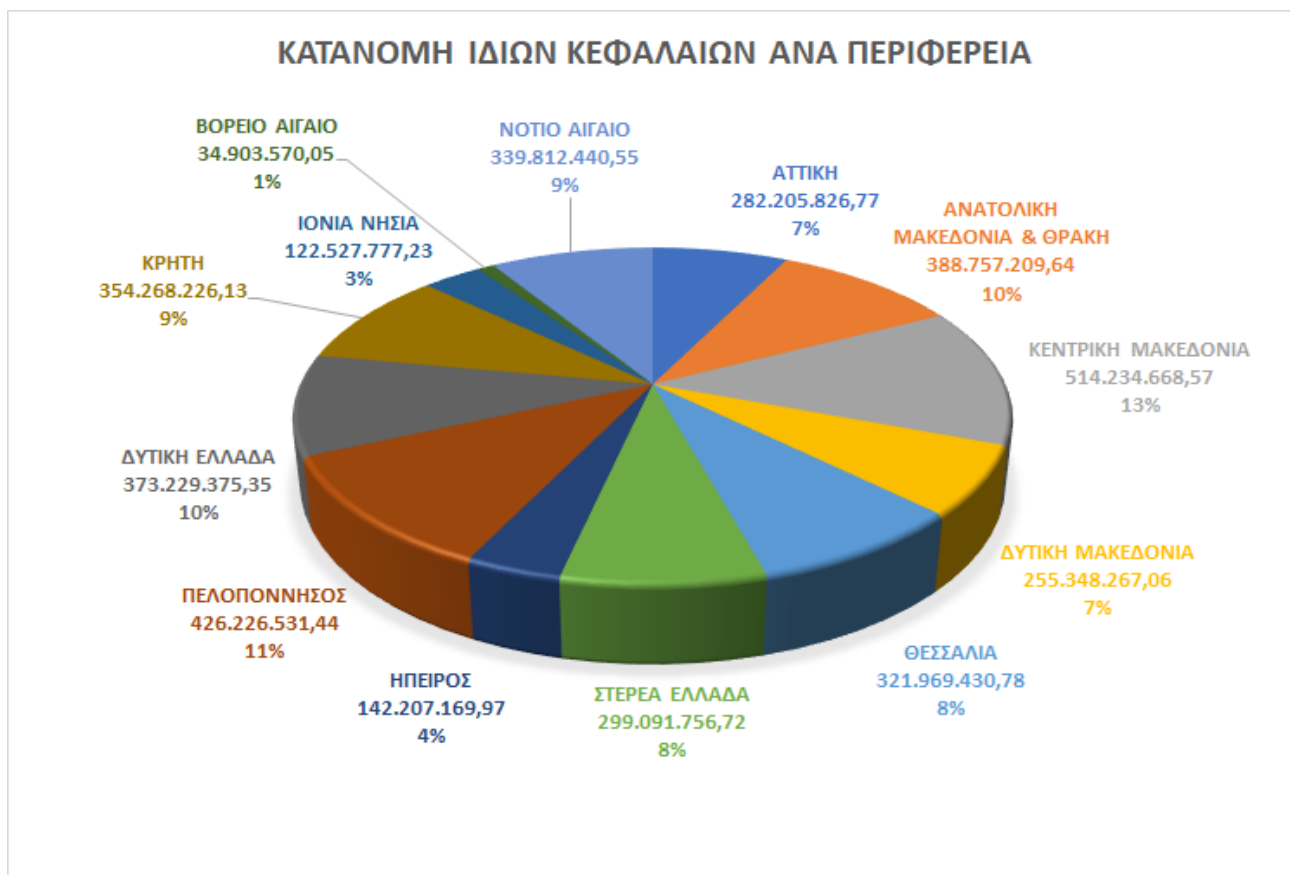
Για το εξεταζόμενο διάστημα, το άθροισμα των παρεχόμενων ενισχύσεων, ανεξαρτήτως μορφής κινήτρου, στην Ελληνική επικράτεια ξεπέρασε τα **5,5 δισ. ευρώ** και αντιστοιχεί κατά μέσο όρο περίπου στο **34%** του συνολικού ύψους των επενδύσεων. Τα μεγαλύτερα ποσά των ενισχύσεων εμφανίζονται και πάλι στις περιφέρειες της Κεντρικής Μακεδονίας (14,94%), της Πελοποννήσου (11,41%), του Νοτίου Αιγαίου (10,99%) και της Κρήτης (10,51%). Και πάλι η περιφέρεια του Βορείου Αιγαίου είναι η τελευταία στην κατάταξη συγκεντρώνοντας μόλις το 1,80% της συνολικής παρεχόμενης ενίσχυσης.

Πίνακας 5: Κατανομή ιδίων κεφαλαίων ανά περιφέρεια

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΙΔΙΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ		
Περιφέρεια	Ίδια κεφάλαια	Ποσοστό
ΑΤΤΙΚΗ	282.205.826,77	7,32%
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	388.757.209,64	10,09%
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	514.234.668,57	13,34%
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	255.348.267,06	6,62%
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	321.969.430,78	8,35%
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	299.091.756,72	7,76%
ΗΠΕΙΡΟΣ	142.207.169,97	3,69%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	426.226.531,44	11,06%
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	373.229.375,35	9,68%
ΚΡΗΤΗ	354.268.226,13	9,19%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	122.527.777,23	3,18%
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	34.903.570,05	0,91%
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	339.812.440,55	8,82%
Σύνολο	3.854.782.250,26	100,00%

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Διάγραμμα 9: Κατανομή ιδίων κεφαλαίων ανά περιφέρεια

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Σύμφωνα με την ανάλυση που πραγματοποιήθηκε το ύψος των ιδίων κεφαλαίων των επιχειρήσεων που αφορά στην χρηματοδότηση των επενδυτικών σχεδίων ανέρχεται για όλη την επικράτεια σε περίπου **3,85 δισ. ευρώ**, που αποτελεί περίπου το **24%** του συνολικού ύψους των επενδύσεων.

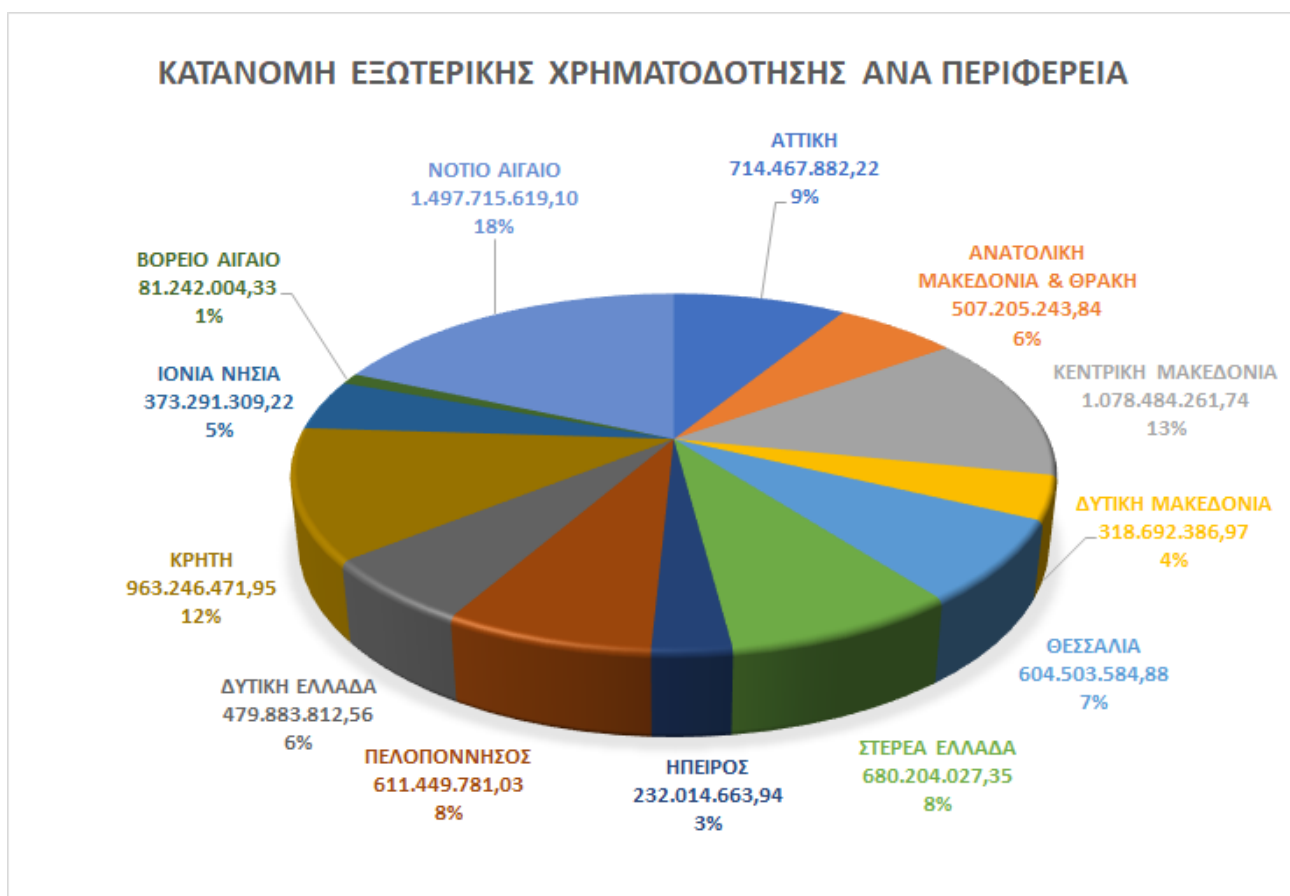
Οι περιφέρειες με την μεγαλύτερη συγκέντρωση ιδίων κεφαλαίων είναι και πάλι η Κεντρική Μακεδονία, η οποία συγκεντρώνει το 13,34% του συνόλου των ιδίων κεφαλαίων και ακολουθεί η περιφέρεια της Πελοποννήσου με ποσοστό συγκέντρωσης 11,06%. Στην περίπτωση κατανομής των ιδίων κεφαλαίων εμφανίζεται μια αλλαγή μεταξύ των δύο επόμενων θέσεων στην κατάταξη, με την περιφέρεια της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης να καταλαμβάνει την τρίτη θέση με ποσοστό 10,09% και την Περιφέρεια της Κρήτης να είναι στην τέταρτη θέση με ποσοστό 9,19%. Το Βόρειο Αιγαίο προσελκύει μόλις το 1,00% των ιδίων κεφαλαίων, ακολουθούμενο στις τελευταίες θέσεις από την Ήπειρο (2,85%) και τα Ιόνια Νησιά (4,58%).

Πίνακας 6: Κατανομή εξωτερική χρηματοδότησης ανά περιφέρεια

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ		
Περιφέρεια	Εξωτερική χρηματοδότηση	Ποσοστό
ΑΤΤΙΚΗ	714.467.882,22	8,77%
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	507.205.243,84	6,23%
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	1.078.484.261,74	13,25%
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	318.692.386,97	3,91%
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	604.503.584,88	7,42%
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	680.204.027,35	8,35%
ΗΠΕΙΡΟΣ	232.014.663,94	2,85%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	611.449.781,03	7,51%
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	479.883.812,56	5,89%
ΚΡΗΤΗ	963.246.471,95	11,83%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	373.291.309,22	4,58%
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	81.242.004,33	1,00%
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	1.497.715.619,10	18,39%
Σύνολο	8.142.401.049,13	100,00%

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Διάγραμμα 10: Κατανομή εξωτερική χρηματοδότησης ανά περιφέρεια

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Το ύψος της εξωτερικής χρηματοδότησης για το σύνολο των επενδυτικών σχεδίων του εξεταζόμενου χρονικού διαστήματος ανέρχεται σε **8,14 δισ. ευρώ** που αποτελεί περίπου το **50%** του συνολικού ύψους των επενδύσεων. Ιδιαίτερα ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου κατατάσσεται στην πρώτη θέση του πίνακα συγκεντρώνοντας το 18,39% της χρησιμοποιούμενης εξωτερικής χρηματοδότησης. Ακολουθεί η Κεντρική Μακεδονία με 13,25% και η Κρήτη με 11,83%.

Το γεγονός του ιδιαίτερα αυξημένου ποσοστού της εξωτερικής χρηματοδότησης στην περιφέρεια του Νοτίου Αιγαίου σε σχέση με το συγκριτικά μικρότερο ποσοστό συγκέντρωσης ιδίων κεφαλαίων που εμφανίζει, αναδεικνύει την τάση των επενδυτών στην συγκεκριμένη περιφέρεια να καλύπτουν χρηματοδοτικά την επένδυση κάνοντας μεγαλύτερη χρήση του δανεισμού. Σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση αυτής της τάσης έπαιξε το γεγονός ότι σύμφωνα με τις διατάξεις του τελευταίου χρονικά ψηφισμένου αναπτυξιακού νόμου (ν.4399/2016) είναι η δυνατή η εξ' ολοκλήρου χρηματοδότηση της επένδυσης με την χρήση τραπεζικού δανεισμού χωρίς την διάθεση ιδίων κεφαλαίων.

Πίνακας 7: Σχέση ενίσχυσης -επενδεδυμένου κεφαλαίου ανά περιφέρεια

ΣΧΕΣΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ-ΕΠΕΝΔΕΔΥΜΕΝΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ		
Περιφέρεια	Δείκτης ενίσχυσης-επενδεδυμένου κεφαλαίου	Ανώτατα ποσοστά ενίσχυσης*
ΑΤΤΙΚΗ	20,97%	30-40%
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	40,94%	55%
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	38,20%	55%
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	39,29%	45%
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	37,57%	55%
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	22,68%	45%
ΗΠΕΙΡΟΣ	43,25%	55%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	39,73%	55%
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	36,25%	55%
ΚΡΗΤΗ	33,36%	45%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	33,62%	45%
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	47,02%	55%
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	26,05%	40%

* Σύμφωνα με τον Χάρτη Περιφερειακών Ενισχύσεων της Ελλάδας για την περίοδο 2017-2020.

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Διάγραμμα 11: Σχέση ενίσχυσης-επενδεδυμένου κεφαλαίου ανά περιφέρεια

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Ο δείκτης ενίσχυσης - επενδεδυμένου κεφαλαίου αποτυπώνει την **σχέση της παρεχόμενης κρατικής ενίσχυσης ως προς το συνολικό κόστος των επενδύσεων** της κάθε περιφέρειας, δηλαδή στην ουσία αποτυπώνει το μέσο ποσοστό ενίσχυσης ανά περιφέρεια.

Ο δείκτης κυμαίνεται από την κατώτερη τιμή του 20,97% στην περιφέρεια Αττικής έως την ανώτερη τιμή του 47,02% στην περιφέρεια του Βορείου Αιγαίου. Ο δείκτης αυτός συμβαδίζει με τα ποσοστά των ισχυουσών χαρτών περιφερειακών ενισχύσεων, βάσει των οποίων δομήθηκαν τα εκάστοτε καθεστάτα ενισχύσεων. Περιφέρειες όπως το Βόρειο Αιγαίο, η Ήπειρος και η Ανατολική Μακεδονία και Θράκη που εκπροσωπούν τις λιγότερες ευνοημένες περιφέρειες από άποψη πληθυσμιακής κατανομής, επιχειρηματικής δραστηριότητας, οικονομικής ανάπτυξης και εύρεσης εργασίας, ξεπερνούν κατά μέσο όρο το ποσοστό του 40%.

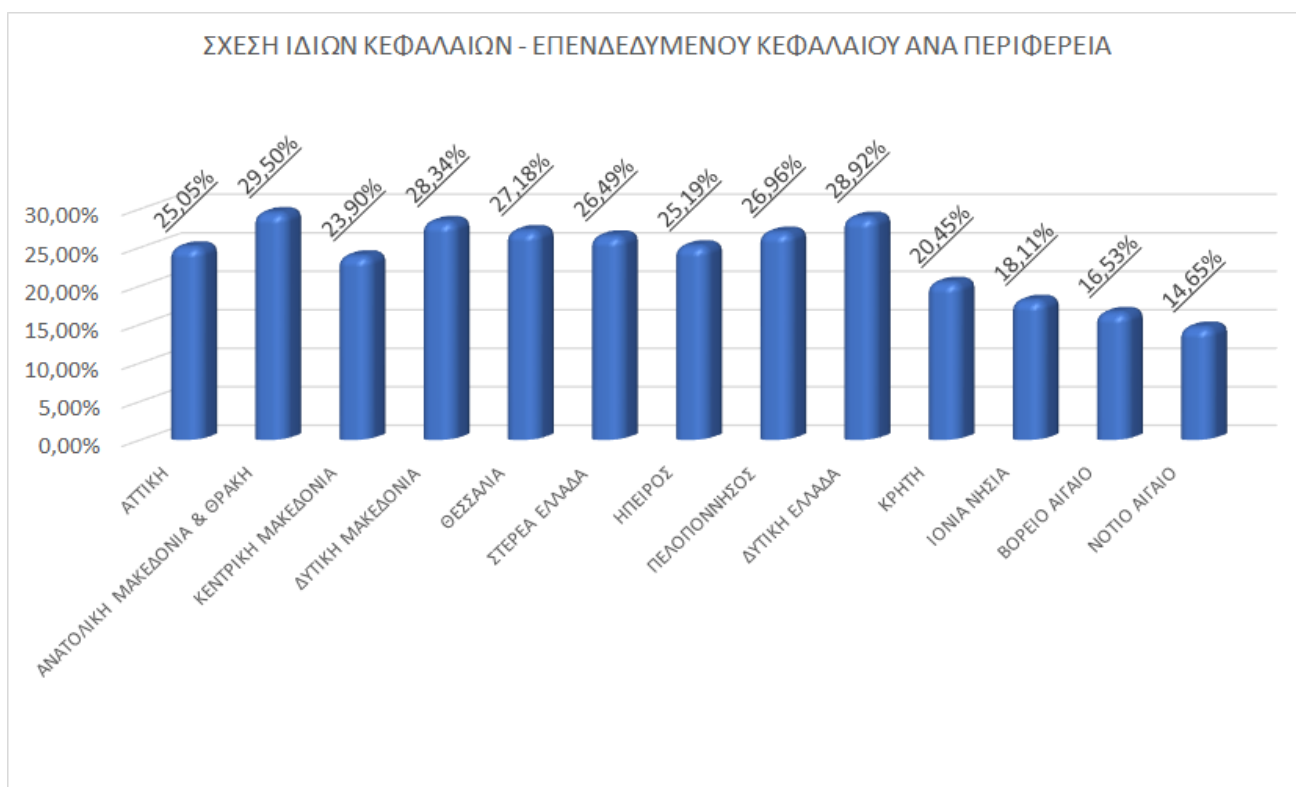
Στις υπόλοιπες περιφέρειες ο δείκτης κυμαίνεται από 33% έως 39%, με εξαίρεση την Αττική, την Στερεά Ελλάδα και το Νότιο Αιγαίο οι οποίες εμφανίζουν χαμηλό δείκτη ενίσχυσης-επενδεδυμένου κεφαλαίου (20% έως 26%), λόγω κυρίως των χαμηλότερων ανώτατων ποσοστών των Χαρτών Περιφερειακών Ενισχύσεων που ίσχυαν κατά την εξεταζόμενη περίοδο.

Πίνακας 8: Σχέση ιδίων κεφαλαίων - επενδεδυμένου κεφαλαίου ανά περιφέρεια

ΣΧΕΣΗ ΙΔΙΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ - ΕΠΕΝΔΕΔΥΜΕΝΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	
Περιφέρεια	Δείκτης ιδίων κεφαλαίων-επενδεδυμένου κεφαλαίου
ΑΤΤΙΚΗ	25,05%
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	29,50%
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	23,90%
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	28,34%
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	27,18%
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	26,49%
ΗΠΕΙΡΟΣ	25,19%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	26,96%
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	28,92%
ΚΡΗΤΗ	20,45%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	18,11%
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	16,53%
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	14,65%

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Διάγραμμα 12: Σχέση ιδίων κεφαλαίων - επενδεδυμένου κεφαλαίου ανά περιφέρεια

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Ο δείκτης της διάθεσης των **ιδίων κεφαλαίων** των επιχειρήσεων για την επενδυτική τους δραστηριότητα αποτελεί ως ένα βαθμό ένα στοιχείο της ρευστότητας των επιχειρήσεων ανά περιφέρεια και της αναμενόμενης από την πλευρά των εταιρειών ενδεχόμενης απόδοσης της επένδυσης. Στην ουσία ο δείκτης αφορά στον μέσο όρο του ποσοστού ιδίων κεφαλαίων ανά περιφέρεια.

Ο δείκτης εμφανίζει την υψηλότερη τιμή στην περιφέρεια της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (29,5%) και προσεγγίζει το 1/3 του συνολικά επενδεδυμένου κεφαλαίου στις επενδύσεις της περιφέρειας. Στα ίδια επίπεδα είναι και οι αντίστοιχοι δείκτες των περιφερειών της Δυτικής Ελλάδας (28,92%) και της Δυτικής Μακεδονίας (28,34%). Ακολουθούν οι περιφέρειες της Πελοποννήσου, της Στερεάς Ελλάδας, της Ηπείρου και της Αττικής με τιμές από 25% έως 26,96%. Τελευταίες στην κατάταξη είναι οι Περιφέρειες των Ιονίων Νήσων, του Βορείου Αιγαίου και του Νοτίου Αιγαίου με τιμές 18,11%, 16,53% και 14,65%. Η απόκλιση των 10 ποσοστιαίων μονάδων αναδεικνύει την αδυναμία ή και την επιφύλαξη των επιχειρήσεων στις περιοχές αυτές να διαθέσουν ίδια κεφάλαια για την υλοποίηση της επενδυτικής τους δραστηριότητας ενδεχομένως για λόγους χαμηλής ρευστότητας.

Πίνακας 9: Σχέση εξωτερικής χρηματοδότησης - επενδεδυμένου κεφαλαίου ανά περιφέρεια

ΣΧΕΣΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ - ΕΠΕΝΔΕΔΥΜΕΝΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	
Περιφέρεια	Δείκτης εξωτερικής χρηματοδότησης - επενδεδυμένου κεφαλαίου
ΑΤΤΙΚΗ	63,43%
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	38,49%
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	50,12%
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	35,38%
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	51,03%
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	60,24%
ΗΠΕΙΡΟΣ	41,10%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	38,68%
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	37,18%
ΚΡΗΤΗ	55,60%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	55,19%
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	38,47%
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	64,55%

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Διάγραμμα 13: Σχέση εξωτερικής χρηματοδότησης - επενδεδυμένου κεφαλαίου ανά περιφέρεια

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Ο δείκτης της **εξωτερικής χρηματοδότησης** ως προς το συνολικό επενδεδυμένο κεφάλαιο σε κάθε περιφέρεια αποτελεί στοιχείο της οικονομικής ανάπτυξης της περιφέρειας και της διάθεση ανάληψης κινδύνου των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, σύμφωνα με την αξιολόγηση του επιχειρησιακού περιβάλλοντος της περιοχής. Αφορά δηλαδή στον μέσο όρο του ποσοστού συμμετοχής των πιστωτικών ιδρυμάτων στα επενδυτικά σχέδια ανά περιφέρεια και αποτελεί σημαντική ένδειξη εμπιστοσύνης των τραπεζών ως αποτέλεσμα της εσωτερικής αξιολόγησης που ακολουθούν ανά επένδυση.

Οι περιφέρειες του Νοτίου Αιγαίου και της Αττικής εμφανίζουν τις υψηλότερες τιμές στον δείκτη (64,55% και 63,43%) γεγονός που αποτυπώνει ως ένα βαθμό την ύπαρξη μιας ικανοποιητικής σχέσης εμπιστοσύνης μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων και των επιχειρήσεων των περιφερειών αυτών. Καλά επίπεδα τιμών εμφανίζονται να έχουν και οι αντίστοιχοι δείκτες των περιφερειών Στερεάς Ελλάδας (60,24%), της Κρήτης (55,60%), των Ιονίων Νήσων (55,19%), της Θεσσαλίας (51,03%) και της Κεντρικής Μακεδονίας (50,12%). οι οποίες φαίνεται να καλύπτουν περισσότερο από το μισό του κόστους των επενδύσεών τους μέσω εξωτερικής χρηματοδότησης. Ακολουθούν οι υπόλοιπες περιφέρειες με ποσοστά που κυμαίνονται κοντά στο 37%. παρατηρείται ότι σε όλες τις περιφέρειες, η συμμετοχή των δανείων στην κάλυψη του κόστους των επενδύσεων ξεπερνά το 1/3.

4.1.2. Οι Περιφέρειες ως δέκτες δημιουργούμενων και διατηρούμενων θέσεων εργασίας

Η δημιουργία μόνιμων **θέσεων απασχόλησης** πλήρους ασφάλισης, αποτελεί σημαντική παράμετρο και κύρια στόχευση των αναπτυξιακών νόμων. Οι μόνιμες θέσεις απασχόλησης, με βάση τις διατάξεις του ΓΑΚ, υπολογίζονται σε Ετήσιες Μονάδες Εργασίας (ΕΜΕ). Έτσι μία ΕΜΕ αντιστοιχεί σε έναν εργαζόμενο πλήρους απασχόλησης για ένα έτος (300 ημέρες ασφάλισης). Εργαζόμενος που δεν απασχολήθηκε ολόκληρο το έτος (έχει ημέρες ασφάλισης λιγότερες από 300), εργαζόμενος μερικής απασχόλησης ανεξάρτητα από τη διάρκεια και εργαζόμενος σε εποχική βάση αντιστοιχεί σε κλάσμα της ΕΜΕ (Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων, 2020).

Πίνακας 10: Πλήθος επενδυτικών σχεδίων και θέσεων εργασίας

ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ ΚΑΙ ΘΕΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ		
	Αριθμός	Ποσοστό
ΠΛΗΘΟΣ ΣΧΕΔΙΩΝ ΜΕ ΝΕΕΣ ΘΕΣΕΙΣ	3.438	63,07%
ΠΛΗΘΟΣ ΣΧΕΔΙΩΝ ΧΩΡΙΣ ΝΕΕΣ ΘΕΣΕΙΣ	2.013	36,93%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ	5.451	100,00%

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Μια σημαντική διαπίστωση που προκύπτει από τα στοιχεία είναι το γεγονός πως **μεγάλο τμήμα των επενδυτικών σχεδίων που εντάχθηκαν προς ενίσχυση (36,93%), δεν αφορούν σε δημιουργία άμεσων θέσεων απασχόλησης**. Χαρακτηριστική περίπτωση επενδυτικών σχεδίων που δεν δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας είναι η ίδρυση και λειτουργία φωτοβολταϊκών σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας που αντιστοιχούν σε πάνω από τα μισά σχέδια (1.100), αλλά και επενδυτικά σχέδια εκσυγχρονισμού παραγωγικών μονάδων (393).

Τα υπόλοιπα σχέδια δημιουργούν κατά μέσο όρο μόλις 8,26 ΕΜΕ, αριθμό πολύ μικρό σε σχέση με τα συνολικά κεφάλαια που επενδύθηκαν. Μάλιστα, μόλις 14 επενδυτικά σχέδια αφορούσαν σε δημιουργία άνω των 100 θέσεων εργασίας.

Πίνακας 11: Κατανομή νέων θέσεων εργασίας ανά περιφέρεια

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΝΕΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ				
Περιφέρεια	Νέες θέσεις εργασίας (σε ΕΜΕ)	Ποσοστό	Πληθυσμός περιφέρειας	Νέες θέσεις εργασίας ανά 100.000 κατοίκους
ΑΤΤΙΚΗ	3.373,09	11,88%	3.828.434	88
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	1.620,57	5,71%	608.182	266
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	4.210,86	14,82%	1.882.108	224
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	761,47	2,68%	283.689	268
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	1.855,77	6,53%	732.762	253
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	1.412,10	4,97%	547.390	258
ΗΠΕΙΡΟΣ	1.007,05	3,55%	336.856	299
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	2.376,02	8,37%	577.903	411
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	1.325,49	4,67%	679.796	195
ΚΡΗΤΗ	3.407,55	12,00%	623.065	547
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	1.340,86	4,72%	207.855	645
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	507,29	1,79%	199.231	255
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	5.205,84	18,33%	309.015	1.685
Σύνολα	28.403,96	100,00%	10.816.286	263

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

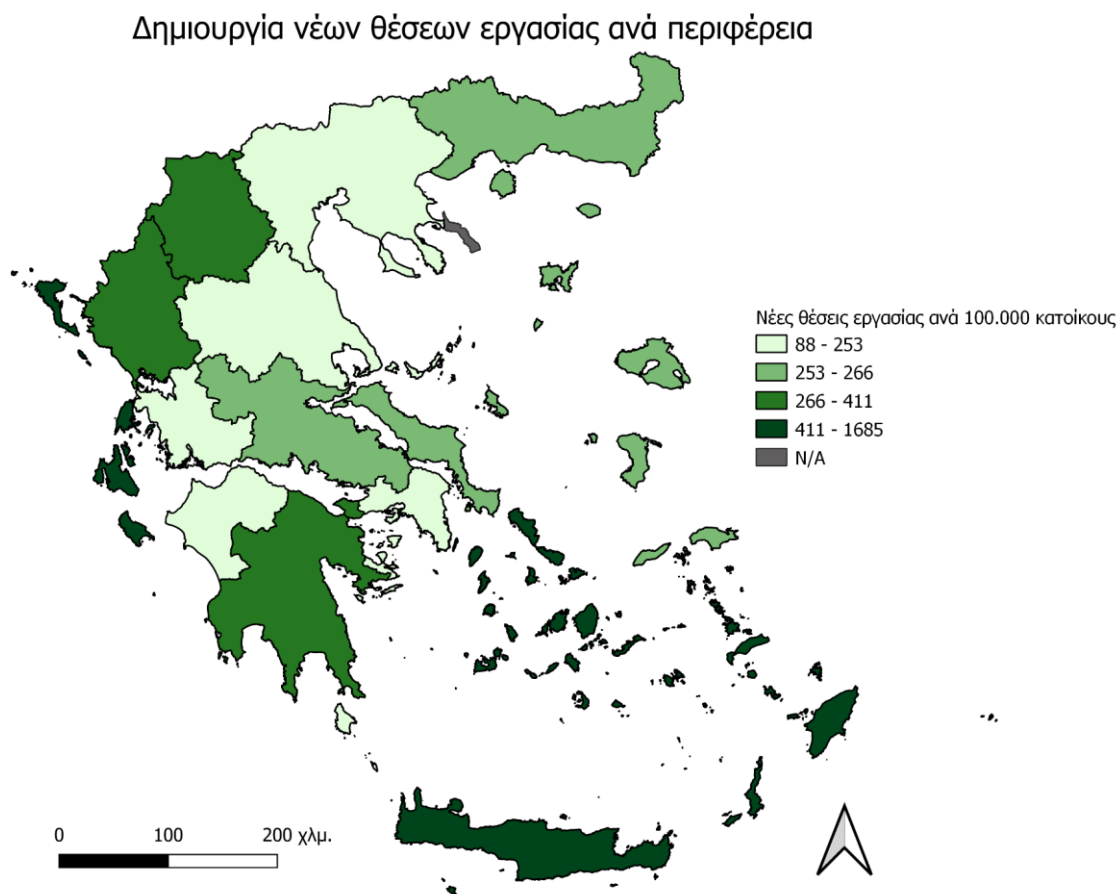
Διάγραμμα 14: Κατανομή νέων θέσεων εργασίας ανά περιφέρεια

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Η περιφέρεια με τις περισσότερες δημιουργούμενες νέες θέσεις απασχόλησης, είναι η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου με 5.205,84 ΕΜΕ (ποσοστό 18,33% του συνόλου), ακολουθούμενη από την Κεντρική Μακεδονία με 4.210,86 ΕΜΕ (14,82%), την Κρήτη με 3.407,55 ΕΜΕ (12,00%) και την Αττική με 3.373,09 ΕΜΕ (11,88%).

Εικόνα 6: Κατανομή νέων θέσεων εργασίας ανά περιφέρεια (χρήση GIS)

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Συγκριτικά με τα πληθυσμιακά στοιχεία των τεσσάρων περιφερειών, παρατηρούμε ότι το **αποτύπωμα της δημιουργούμενης απασχόλησης** είναι πολύ μεγαλύτερο στο Νότιο Αιγαίο (1.685 θέσεις ανά 100.000 κατοίκους) και τα Ιόνια Νησιά (645) και την Κρήτη (547), παρά στις μητροπολιτικές περιφέρειες της Κεντρικής Μακεδονίας (224) και της Αττικής (88). Ειδικά ο αξιοσημείωτος αριθμός που εμφανίζει το Νότιο Αιγαίο οφείλεται στον μεγάλο αριθμό επενδυτικών σχεδίων (458) με σχετικά μεγάλο μέγεθος επενδυτικής δαπάνης (2,3 δισ. ευρώ) σε σχέση με τον μικρό πληθυσμό (300 χιλιάδες περίπου).

Οι περισσότερο ωφελημένες περιοχές, αποτελούν νησιωτικές τουριστικές περιοχές (Νότιο Αιγαίο, Κρήτη, Ιόνια Νησιά). Δηλαδή η επίπτωση στην απασχόληση (impact) είναι πολύ μεγαλύτερη στα τουριστικά νησιά. Αυτό φυσικά εξηγείται με βάση το μεγάλο ποσοστό των τουριστικών επενδυτικών σχεδίων και της πρωτοκαθεδρίας του τουριστικού κλάδου στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

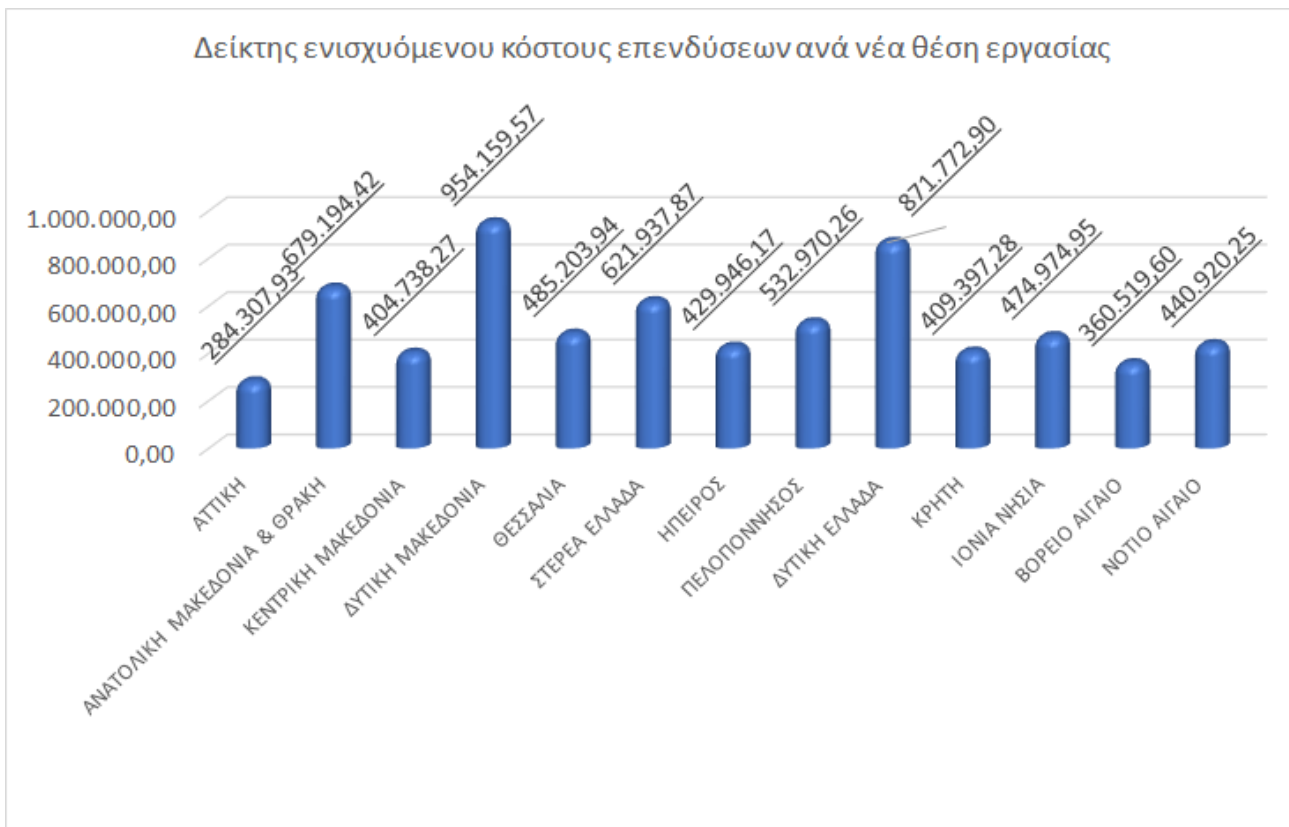
Σημαντική σε σχέση με τον πληθυσμό ωστόσο είναι και η αναλογία που εμφανίζει η Πελοπόννησος (411 θέσεις ανά 100.000 κατοίκους) και η Ήπειρος (299), ενώ η Δυτική Μακεδονία (268), η Ανατολική Μακεδονία-Θράκη (266), η Στερεά Ελλάδα (258), το Βόρειο Αιγαίο (255) και η Θεσσαλία (253) κινούνται πολύ κοντά στο εθνικό μέσο όρο, δηλαδή 263 νέες θέσεις εργασίας ανά 100.000 κατοίκους.

Πίνακας 12: Σχέση ενισχυόμενου κόστους επενδύσεων ανά νέα θέση εργασίας ανά περιφέρεια

ΣΧΕΣΗ ΕΝΙΣΧΥΟΜΕΝΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΑΝΑ ΝΕΑ ΘΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ			
Περιφέρεια	Συνολικό ύψος επενδύσεων με νέες θέσεις εργασίας	Νέες θέσεις εργασίας ανα περιφέρεια (σε ΕΜΕ)	Δείκτης ενισχυόμενου κόστους επενδύσεων ανά νέα θέση εργασίας
ΑΤΤΙΚΗ	958.996.244,10	3.373,09	284.307,93
ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	1.100.682.107,70	1.620,57	679.194,42
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	1.704.296.183,17	4.210,86	404.738,27
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	726.563.887,85	761,47	954.159,57
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	900.426.919,16	1.855,77	485.203,94
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	878.238.465,80	1.412,10	621.937,87
ΗΠΕΙΡΟΣ	432.977.287,51	1.007,05	429.946,17
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	1.266.347.993,19	2.376,02	532.970,26
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	1.155.526.266,32	1.325,49	871.772,90
ΚΡΗΤΗ	1.395.041.715,18	3.407,55	409.397,28
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	636.874.914,04	1.340,86	474.974,95
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	182.887.987,07	507,29	360.519,60
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	2.295.360.272,51	5.205,84	440.920,25
Σύνολα	13.634.220.243,61	28.403,96	480.011,25

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Διάγραμμα 15: Σχέση ενισχυόμενου κόστους επενδύσεων ανά νέα θέση εργασίας ανά περιφέρεια

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Ο δείκτης της σχέσης του επενδεδυμένου κεφαλαίου και της δημιουργίας των νέων θέσεων απασχόλησης, ή αλλιώς το “κόστος δημιουργίας θέσης εργασίας”, εμφανίζεται πολύ υψηλός στις Περιφέρειες Δυτικής Μακεδονίας (954.159,57 € ανά θέση εργασίας) και Δυτικής Ελλάδας (871.772,90 € ανά θέση εργασίας), ακολουθούμενες από την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης (404.738,27 € ανά θέση εργασίας).

Στον αντίποδα, η Περιφέρεια Αττικής εμφανίζει της χαμηλότερη αναλογία (284.307,93 € ανά θέση εργασίας), ακολουθούμενη από την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου (360.519,60 € ανά θέση εργασίας).

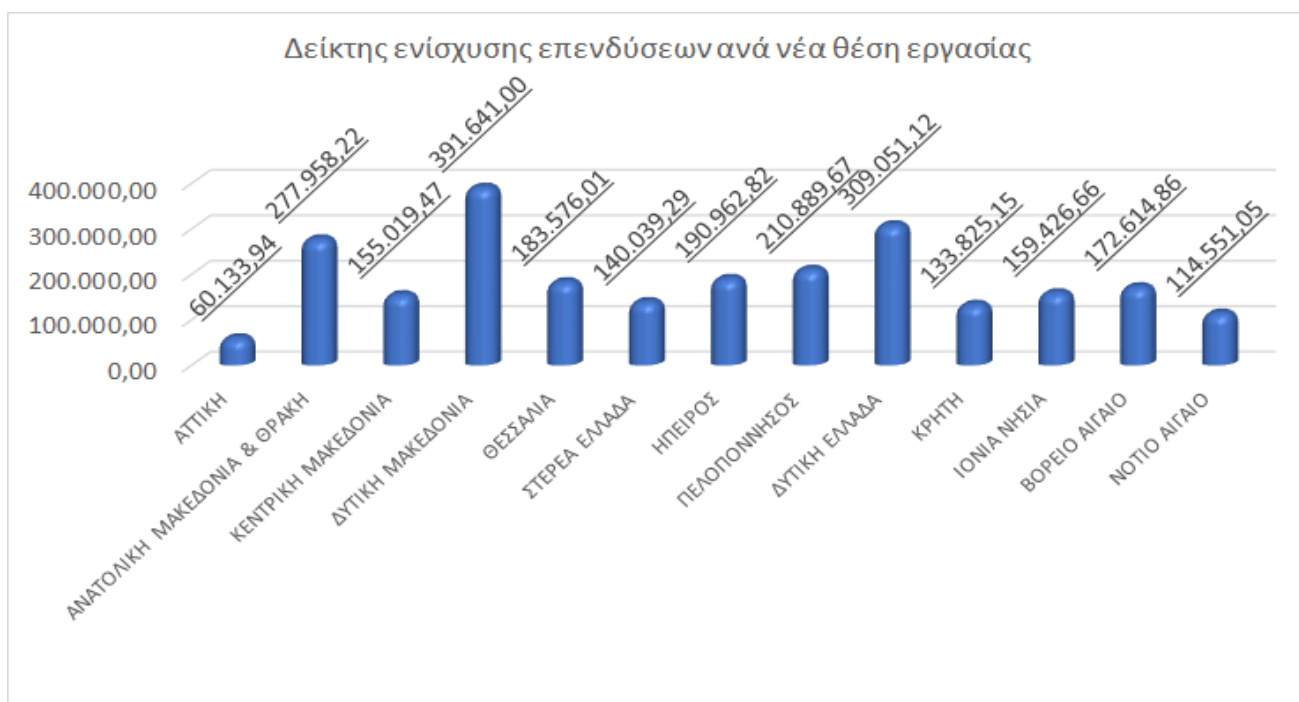
Συνολικά η χώρα εμφανίζει κατά μέσο όρο κόστος **480.011,25 € επενδεδυμένου κεφαλαίου ανά δημιουργούμενη θέση εργασίας.**

Πίνακας 13: Σχέση ενίσχυσης επενδύσεων ανά νέα θέση εργασίας ανά περιφέρεια

ΣΧΕΣΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΑΝΑ ΝΕΑ ΘΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ			
Περιφέρεια	Συνολικό ύψος ενίσχυσης επενδυτικών σχεδίων με νέες θέσεις εργασίας	Νέες θέσεις εργασίας ανα περιφέρεια (σε ΕΜΕ)	Δείκτης ενίσχυσης επενδύσεων ανά νέα θέση εργασίας
ΑΤΤΙΚΗ	202.837.200,45	3.373,09	60.133,94
ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	450.450.756,39	1.620,57	277.958,22
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	652.765.289,31	4.210,86	155.019,47
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	298.222.868,77	761,47	391.641,00
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	340.674.851,62	1.855,77	183.576,01
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	197.749.483,20	1.412,10	140.039,29
ΗΠΕΙΡΟΣ	192.309.109,95	1.007,05	190.962,82
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	501.078.068,07	2.376,02	210.889,67
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	409.644.173,05	1.325,49	309.051,12
ΚΡΗΤΗ	456.015.877,42	3.407,55	133.825,15
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	213.768.833,70	1.340,86	159.426,66
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	87.565.792,49	507,29	172.614,86
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	596.334.420,51	5.205,84	114.551,05
Σύνολο	4.599.416.724,93	28.403,96	161.928,71

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Διάγραμμα 16: Σχέση ενίσχυσης επενδύσεων ανά νέα θέση εργασίας ανά περιφέρεια

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Ο δείκτης που εμφανίζει την σχέση του ποσού ενίσχυσης και των δημιουργούμενων θέσεων απασχόλησης, στην ουσία καταδεικνύει το ποσό της κρατικής ενίσχυσης που απορροφάται από την δημιουργία κάθε νέας θέσης απασχόλησης.

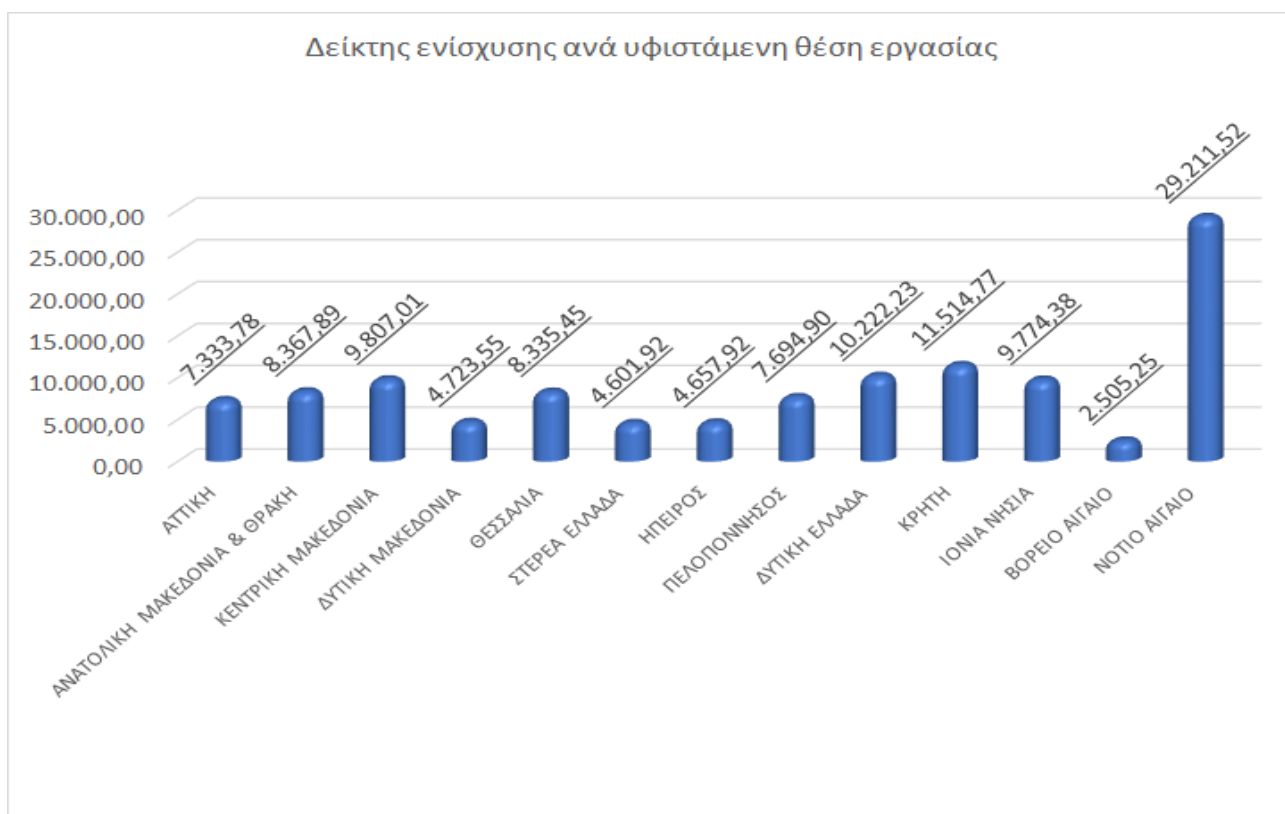
Η εικόνα που εμφανίζεται είναι παρόμοια με τον προηγούμενο δείκτη, δηλαδή οι Περιφέρειες Δυτικής Μακεδονίας και Δυτικής Ελλάδας εμφανίζουν την υψηλότερο δείκτη ενίσχυσης ανά νέα θέση εργασίας (391.641,00 € και 309.051,12 € αντίστοιχα), με την Αττική και το Νότιο Αιγαίο να εμφανίζουν το μικρότερο δείκτη ενίσχυσης (60.133,94 € και 114.551,05 € αντίστοιχα).

Πίνακας 14: Σχέση ενίσχυσης επενδύσεων ανά υφιστάμενη θέση εργασίας ανά περιφέρεια

ΣΧΕΣΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΑΝΑ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΘΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ			
Περιφέρεια	Συνολικό ύψος ενίσχυσης επενδυτικών σχεδίων με υφιστάμενες θέσεις εργασίας	Υφιστάμενες θέσεις εργασίας (σε ΕΜΕ)	Δείκτης ενίσχυσης επενδύσεων ανά υφιστάμενη θέση εργασίας
ΑΤΤΙΚΗ	135.372.404,57	18.458,74	7.333,78
ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	244.083.568,85	29.169,07	8.367,89
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	478.584.756,18	48.800,27	9.807,01
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	54.361.431,99	11.508,58	4.723,55
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	215.368.247,11	25.837,63	8.335,45
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	180.412.561,51	39.203,75	4.601,92
ΗΠΕΙΡΟΣ	107.707.348,22	23.123,50	4.657,92
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	233.705.047,89	30.371,43	7.694,90
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	172.373.580,34	16.862,62	10.222,23
ΚΡΗΤΗ	341.549.048,30	29.661,81	11.514,77
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	121.371.622,52	12.417,32	9.774,38
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	23.377.558,44	9.331,44	2.505,25
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	243.557.360,29	8.337,72	29.211,52
Σύνολο	2.551.824.536,21	303.083,88	8.419,53

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Διάγραμμα 17: Σχέση ενίσχυσης επενδύσεων ανά υφιστάμενη θέση εργασίας ανά περιφέρεια

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Εκτός όμως από τις νέες θέσεις εργασίας που δημιουργούνται με τα επενδυτικά σχέδια, μια βασική προτεραιότητα των αναπτυξιακών νόμων αποτελεί και η **διατήρηση των υφιστάμενων θέσεων εργασίας**. Ιδιαίτερα σε μια περίοδο παρατεταμένης οικονομικής κρίσης και εκτίναξης της ανεργίας, ο δείκτης αυτός κατέχει βαρύνουσα σημασία.

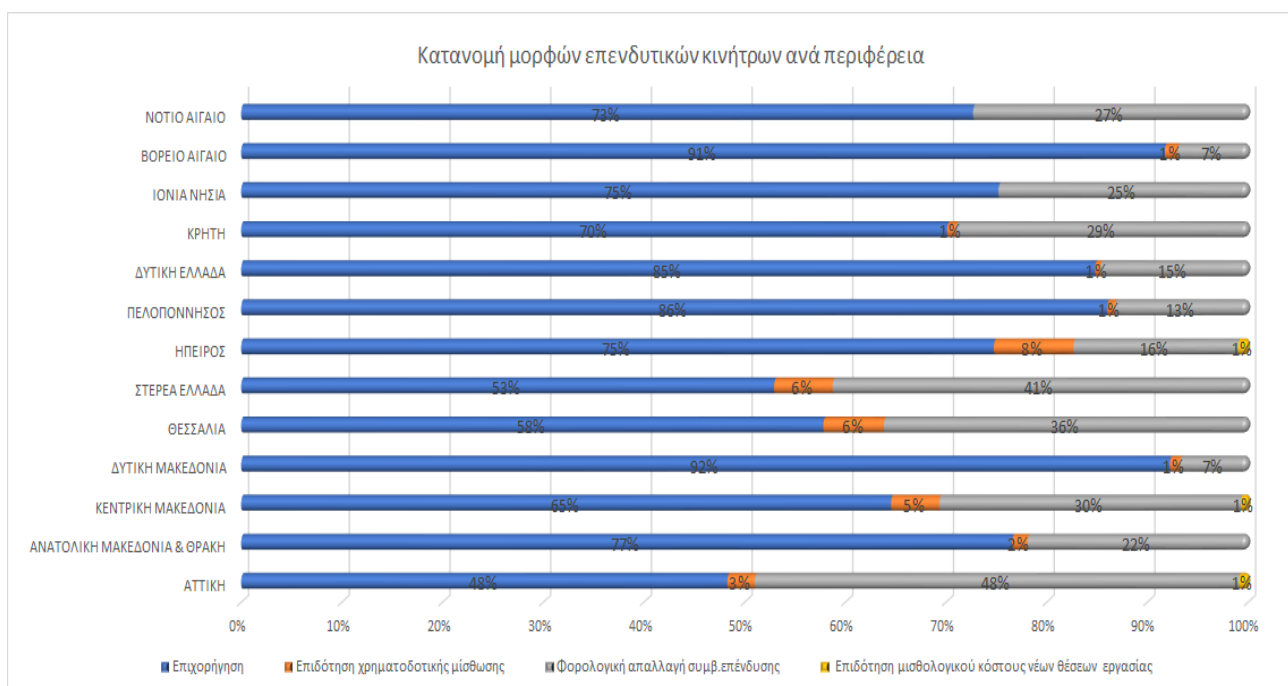
Σύμφωνα με τα στοιχεία που προκύπτουν από τα σχέδια που δεν περιλάμβαναν νέες θέσεις εργασίας, αλλά που ωστόσο περιλάμβαναν υφιστάμενες θέσεις εργασίας, η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου εμφανίζει με τεράστια διαφορά το μεγαλύτερο κόστος ενίσχυσης για την διατήρηση των υφιστάμενων θέσεων εργασίας με 29.211,52 € ανά υφιστάμενη θέση εργασίας. Ο αυξημένος αυτός δείκτης οφείλεται κυρίως στα επενδυτικά σχέδια εκσυγχρονισμού μεγάλων τουριστικών μονάδων, που κατέχουν μεγάλο ποσοστό των επενδύσεων στην περιοχή (περίπου 42%). Το κόστος του εκσυγχρονισμού ολοκληρωμένης μορφής τέτοιων μονάδων συχνά προσεγγίζει το αντίστοιχο κόστος κατασκευής νέας ξενοδοχειακής μονάδας. Στον αντίποδα το Βόρειο Αιγαίο (2.505,25 €) εμφανίζει το μικρότερο κόστος ενίσχυσης για την διατήρηση της κάθε υφιστάμενης θέσης εργασίας.

Πίνακας 15: Κατανομή μορφών επενδυτικών κινήτρων ανά περιφέρεια

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΜΟΡΦΩΝ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΩΝ ΚΙΝΗΤΡΩΝ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ				
Περιφέρεια	Επιχορήγηση	Επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης	Φορολογική απαλλαγή συμβατικής επένδυσης	Επιδότηση μισθολογικού κόστους νέων θέσεων εργασίας
ΑΤΤΙΚΗ	48%	3%	48%	1%
ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	77%	2%	22%	0%
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	65%	5%	30%	1%
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	92%	1%	7%	0%
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	58%	6%	36%	0%
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	53%	6%	41%	0%
ΗΠΕΙΡΟΣ	75%	8%	16%	1%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	86%	1%	13%	0%
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	85%	1%	15%	0%
ΚΡΗΤΗ	70%	1%	29%	0%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	75%	0%	25%	0%
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	91%	1%	7%	0%
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	73%	0%	27%	0%

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Διάγραμμα 18: Κατανομή μορφών επενδυτικών κινήτρων ανά περιφέρεια

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Όπως ήταν αναμενόμενο, η πιο δημοφιλής μορφή ενίσχυσης είναι με διαφορά η επιχορήγηση. Παρατηρώντας την κατανομή των επενδυτικών κινήτρων ανά περιφέρεια, παρατηρούμε πως στις περιφέρειες με δομικά προβλήματα, όπως η Δυτική Μακεδονία και το Βόρειο Αιγαίο, οι επενδυτές προτιμούν σχεδόν σε απόλυτο βαθμό την επιχορήγηση, εμφανίζοντας τα συντριπτικό ποσοστό 92% και 91% αντίστοιχα.

Από την άλλη αναπτυγμένες περιφέρειες, όπως η Αττική και η Στερεά Ελλάδα (λόγω Οινοφύτων), εμφανίζουν αξιοσημείωτο ποσοστό στο κίνητρο των φορολογικών απαλλαγών (48% και 41% αντίστοιχα), κυρίως λόγω των μεγάλων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε αυτές τις περιοχές και οι οποίες με βάσει τις διατάξεις των τελευταίων αναπτυξιακών νόμων ωθήθηκαν σε αυτή την επιλογή για να επιτύχουν τη μέγιστη ένταση ενίσχυσης.

Χαρακτηριστικά μικρό σε όλες τις περιφέρειες (υψηλότερο στην Ήπειρο με 8%) είναι το ποσοστό του κινήτρου της επιχορήγησης χρηματοδοτικής μίσθωσης. Το δε κίνητρο επιδότησης μισθολογικού κόστους νέων θέσεων εργασίας έχει σχεδόν μηδενική προτίμηση, καταδεικνύοντας την αποτυχία της επιλογής του.

Κεφάλαιο 4.2. Κλαδική Διάσταση

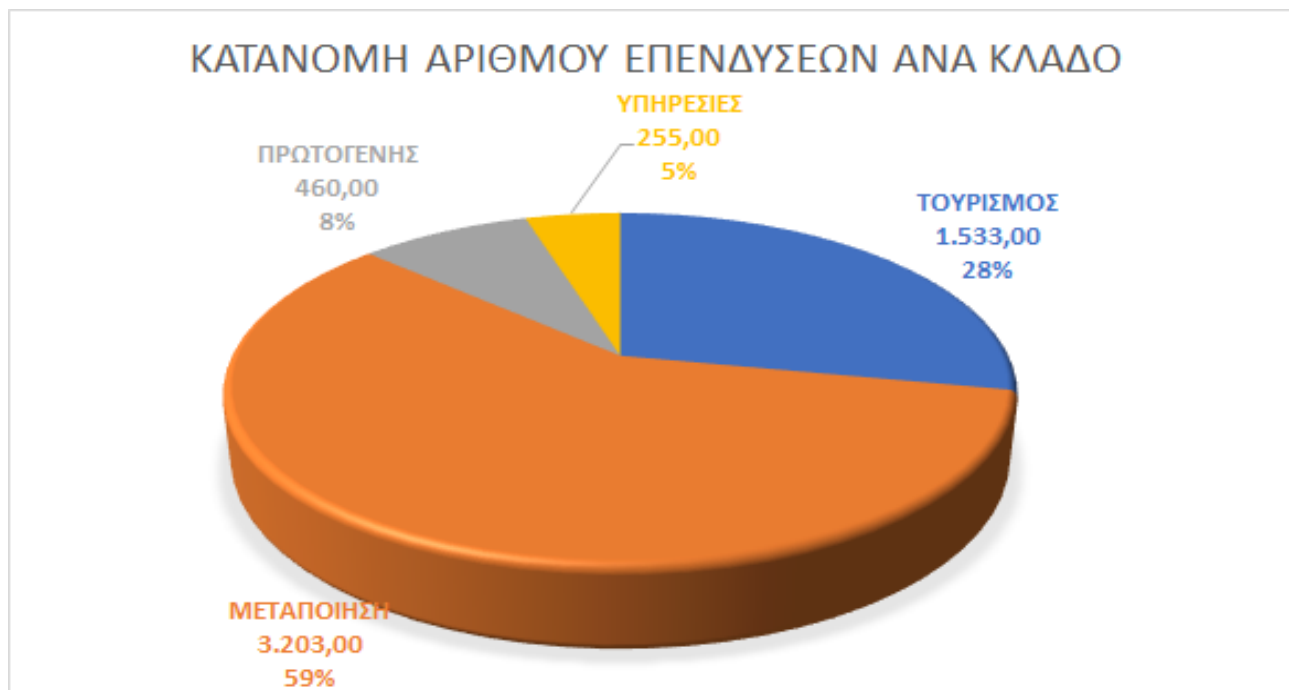
Ομαδοποιώντας τις δραστηριότητες που συνδέονται με τα υπαχθέντα στην περίοδο αναφοράς επενδυτικά σχέδια σε 4 “κλάδους” (τουρισμός, μεταποίηση, πρωτογενής τομέας και υπηρεσίες), διαπιστώνεται η παρακάτω κατανομή.

Πίνακας 16: Κατανομή αριθμού επενδύσεων ανά κλάδο

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΡΙΘΜΟΥ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ		
Κλάδος	Αριθμός Επενδύσεων	Ποσοστό
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	1.533	28,12%
ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	3.203	58,76%
ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ	460	8,44%
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	255	4,68%
Σύνολο	5.451	100,00%

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Διάγραμμα 19: Κατανομή του αριθμού επενδύσεων ανά κλάδο

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Με βάση την αρχική κλαδική ανάλυση των επενδύσεων που εντάχθηκαν στους αναπτυξιακούς νόμους την περίοδο 2011-2021, την “μερίδα του λέοντος” καταλαμβάνει ο μεταποιητικός κλάδος με 3.203 επενδυτικά σχέδια σε σύνολο 5.451 (59%). Με άλλα λόγια, **μία από τις 2 επενδύσεις που**

υπήχθησαν αφορούν στον κλάδο μεταποίησης. Ακολουθεί ο τουριστικός κλάδος με 1.533 σχέδια επενδύσεων (28%), ενώ ο πρωτογενής τομέας ακολουθεί με 460 σχέδια και ο κλάδος των υπόλοιπων υπηρεσιών με 255 σχέδια (5%).

Το τεράστιο ποσοστό του μεταποιητικού κλάδου δεν καταδεικνύει κάποια στροφή της ελληνικής οικονομίας προς την κατεύθυνση την ενίσχυσης της βιομηχανικής παραγωγής ή άλλου παραγωγικού δευτερογενούς τομέα της ελληνικής οικονομίας, παρά οφείλεται στον **μεγάλο αριθμό επενδυτικών σχεδίων που αφορούν στην ίδρυση και λειτουργία μονάδων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, με την χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ) ή φωτοβολταϊκά πάρκα,** που εντάχθηκαν μαζικά σε διάστημα 2-3 ετών, στο πλαίσιο ενισχύσεων του ν.3299/2004.

Παρότι μικρότερος ο αριθμός των επενδυτικών σχεδίων του τουριστικού κλάδου (28%), περιλαμβάνει σημαντικά επενδυτικά έργα, που αφορούν κυρίως στην κατασκευή νέων τουριστικών μονάδων, αλλά και εκσυγχρονισμούς υφιστάμενων μονάδων και καταδεικνύουν το σημαντικό ενδιαφέρον των επενδυτών, ακόμα και στις “σκληρές εποχές” της ελληνικής κρίσης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η κατασκευή τεράστιου ξενοδοχειακού συγκροτήματος στην Χαλκιδική το έτος 2015, μια εποχή που η ελληνική οικονομία βρέθηκε σε δεινή θέση, στο οποίο εργάστηκαν πάνω από 300 συνεργεία προερχόμενα από την γύρω περιοχή και δημιούργησε 500 θέσεις εργασίας.

Ένα μεγάλο ποσοστό των νέων τουριστικών μονάδων και των εκσυγχρονισμών ολοκληρωμένης μορφής (περίπου 22%) αφορά σε μονάδες πέντε αστέρων, καταδεικνύοντας μια στροφή του κλάδου και την στόχευση των επενδυτών προς τον τουρισμό υψηλού εισοδήματος και την αναβάθμιση των υπηρεσιών φιλοξενίας.

Η περιφέρεια με το μεγαλύτερο ποσοστό των επενδυτικών σχεδίων του κλάδου της **μεταποίησης** είναι η Κρήτη (18%) με την Κεντρική Μακεδονία (17%) να ακολουθεί. Σε αυτές τις δύο περιφέρειες υποβλήθηκαν άνω του 1/3 των συνολικών επενδυτικών σχεδίων του κλάδου. Αντίθετα στα Ιόνια Νησιά υλοποιούνται μόλις 24 έργα (ποσοστό 0,01%).

Στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου υλοποιείται το εντυπωσιακό 27% των επενδυτικών σχεδίου του **τουριστικού τομέα**, με την Κρήτη να ακολουθεί με 20% (ΠΣΚΕ, 2022). Δηλαδή οι μισές σχεδόν επενδύσεις του τουρισμού πραγματοποιούνται στο Νότιο Αιγαίο και την Κρήτη.

Πίνακας 17: Κατανομή ύψους επενδύσεων ανά κλάδο

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΥΨΟΥΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ		
Κλάδος	Συνολικό ύψος επενδύσεων ανά κλάδο	Ποσοστό
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	6.295.189.370,81	38,89%
ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	8.401.254.338,66	51,90%
ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ	462.566.007,91	2,86%
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	1.028.376.920,47	6,35%
Σύνολο	16.187.386.637,85	100,00%

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Διάγραμμα 20: Κατανομή ύψους επενδύσεων ανά κλάδο

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Σε ότι αφορά τα επενδεδυμένα κεφάλαια, ο πρωταγωνιστικός ρόλος του μεταποιητικού κλάδου επιβεβαιώνεται, προσελκύνοντας 8,4 δις ευρώ ή το 51,90% του συνολικού ποσού. Ωστόσο, ο τουριστικός κλάδος παρουσιάζει συγκριτικά υψηλότερο ποσοστό επενδεδυμένων κεφαλαίων σε σχέση με το τον αριθμό των επενδυτικών σχεδίων, καταδεικνύοντας ότι ο τουριστικός κλάδος περιλαμβάνει “βαρύτερες” επενδύσεις σε σχέση με την μεταποίηση (4,1 εκατ. ευρώ ανά επένδυση έναντι 2,6 εκατ. ευρώ).

Επενδυτικά σχέδια μικρότερου κόστους εμφανίζει και ο πρωτογενής τομέας με προϋπολογισμό ανά επένδυση που κυμαίνεται σε 1 εκατ. ευρώ, ενώ αντίθετα ο τομέας των υπηρεσιών εμφανίζει κόστος περίπου 4 εκατ. ευρώ ανά επένδυση.

Είναι εκπληκτικό ότι η **μεταποίηση** και ο **τουρισμός** μονοπωλούν τις επενδύσεις του αναπτυξιακού νόμου, καταλαμβάνοντας άνω του 90% των συνολικών επενδεδυμένων κεφαλαίων. Η περιφέρεια με τα περισσότερα επενδεδυμένα κεφάλαια στην μεταποίηση είναι η Κεντρική Μακεδονία (17%). Τα πολλά επενδυτικά σχέδια μεταποίησης της Κρήτης με (569) αντιστοιχούν μόλις στο 0,05% του συνολικού επενδεδυμένου κεφαλαίου του κλάδου. Αυτό οφείλεται στον μεγάλο αριθμό έργων μικρών φωτοβολταϊκών σταθμών (κάτω των 150 kW), τα οποία έχουν πολύ μικρότερο προϋπολογισμό (συνήθως έως 300 χιλιάδες ευρώ ανά φωτοβολταϊκού πάρκο).

Το Νότιο Αιγαίο (30%) και η Κρήτη (20%) μονοπωλούν τα επενδεδυμένα κεφάλαια του τουριστικού κλάδου. Τα μισά δηλαδή από τα συνολικά επενδεδυμένα ποσά στον τομέα του τουρισμού (3,1 από τα 6,2 δισ. ευρώ) τοποθετήθηκαν στις δύο αυτές περιφέρειες.

Πίνακας 18: Κατανομή ενίσχυσης επενδύσεων ανά κλάδο

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ		
Κλάδος	Συνολικό ύψος ενίσχυσης ανά κλάδο	Ποσοστό
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	2.073.875.941,16	37,69%
ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	2.895.643.448,42	52,63%
ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ	183.170.366,65	3,33%
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	349.537.764,10	6,35%
Σύνολο	5.502.227.520,33	100,00%

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Διάγραμμα 21: Κατανομή ενίσχυσης επενδύσεων ανά κλάδο

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Σε συμφωνία με τα προηγούμενα δεδομένα, ο μεταποιητικός κλάδος λαμβάνει και το 52,63% των συνολικών **ενισχύσεων**, με τον τουριστικό κλάδο να λαμβάνει το 37,69%, τις υπηρεσίες στο 6,35% και τον πρωτογενή τομέα στο 3,33%.

Αντίστοιχο με τις προηγούμενες ποσοστώσεις είναι η κατανομή στα ποσά των ενισχύσεων, με την Κεντρική Μακεδονία να απορροφά το 17% των ενισχύσεων της μεταποίησης και το Νότιο Αιγαίο το 27% των ενισχύσεων του τουρισμού.

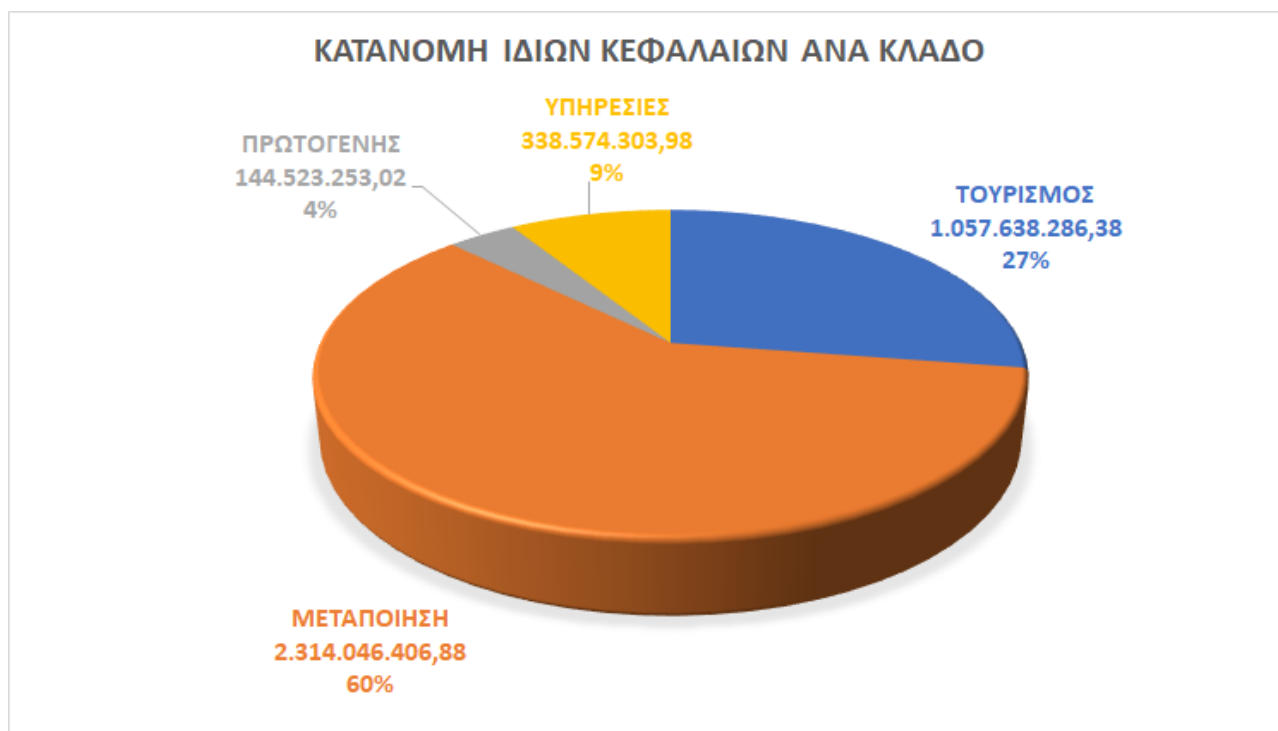
Ωστόσο, εντύπωση προκαλεί ότι στην Περιφέρεια Ιονίων Νήσων άνω του 90% των επενδεδυμένων κεφαλαίων (και αντίστοιχα των ενισχύσεων) αφορούν αποκλειστικά τον τουριστικό κλάδο, κάτι που υποδεικνύει μονομέρεια στην αναπτυξιακή προοπτική και μεγέθυνση της εξάρτησης της περιοχής αυτής από τον τουριστικό κλάδο.

Πίνακας 19: Κατανομή ιδίων κεφαλαίων επενδύσεων ανά κλάδο

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΙΔΙΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ		
Κλάδος	Ίδια κεφάλαια	Ποσοστό
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	1.057.638.286,38	27,44%
ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	2.314.046.406,88	60,03%
ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ	144.523.253,02	3,75%
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	338.574.303,98	8,78%
Σύνολο	3.854.782.250,26	100,00%

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Διάγραμμα 22: Κατανομή ιδίων κεφαλαίων επενδύσεων ανά κλάδο

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Σε σχέση με τα προηγούμενα δεδομένα, τα τοποθετημένα **ίδια κεφάλαια** εμφανίζονται ενισχυμένα στον κλάδο της μεταποίησης (60%) και αναλογικά πολύ λιγότερα στον τουριστικό κλάδο (27%). Οι υπόλοιποι δύο κλάδοι κινούνται στα επίπεδα των προηγούμενων δεδομένων.

Η Κεντρική Μακεδονία προσέλκυσε το 15% και η Ανατολική Μακεδονία & Θράκη προσέλκυσε το 14% των ιδίων κεφαλαίων. Στον τουριστικό κλάδο, οι επενδυτές τοποθέτησαν τα κεφάλαιά τους κυρίως στο Νότιο Αιγαίο (22%) και στην Κρήτη (20%).

Αξιοσημείωτο είναι επίσης ότι το 87% των ιδίων κεφαλαίων της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας κατευθύνθηκε στον μεταποιητικό κλάδο, παρά το μειωμένο ποσοστό ενίσχυσης. Το υψηλό ποσοστό συνάδει με τον σημαντικό αριθμό βιομηχανιών στα Οινόφυτα Βοιωτίας που διαστρεβλώνουν την συνολική εικόνα της περιφέρειας (ΥΠΕΧΩΔΕ, 2008). Και σε αυτήν την περιφέρεια, οι ενισχύσεις των αναπτυξιακών νόμων εμβάθυναν, αντί να διευρύνουν την υφιστάμενη διάρθρωση του παραγωγικού δυναμικού, χάνοντας την ευκαιρία διαφοροποίησης του περιφερειακού προϊόντος με την ανάπτυξη νέων για την περιοχή κλάδων.

Το σχήμα χρηματοδότησης των επενδυτικών σχεδίων, πέραν της ίδιας συμμετοχής και της επιχορήγησης, συμπληρώνεται από μακροπρόθεσμο δανεισμό (εξωτερική χρηματοδότηση), που λαμβάνουν τα επενδυτικά σχέδια από αναγνωρισμένους πιστωτικούς οργανισμούς και ομολογίες.

Πίνακας 20: Κατανομή εξωτερική χρηματοδότησης επενδύσεων ανά κλάδο

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ		
Κλάδος	Εξωτερική χρηματοδότηση	Ποσοστό
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	3.570.834.515,87	43,85%
ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	3.999.451.365,61	49,12%
ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ	167.346.394,13	2,06%
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	404.768.773,52	4,97%
Σύνολο	8.142.401.049,13	100,00%

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Διάγραμμα 23: Κατανομή εξωτερική χρηματοδότησης επενδύσεων ανά κλάδο

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Το ποσοστό της “εξωτερικής” χρηματοδότησης, ιδίως στα σχέδια του τουριστικού τομέα, καλύπτεται από διαθέσιμα δανειακά κεφάλαια (μ.ο. 44% της συνολικής εξωτερικής χρηματοδότησης). Επίσης ο κλάδος της μεταποίησης παρουσιάζεται να απορροφά σχεδόν το μισό (49%) των δανειακών κεφαλαίων της επικράτειας.

Είναι ξεκάθαρη λοιπόν η στενότερη και συχνότερη σύμπραξη των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων σε επενδύσεις του τουριστικού κλάδου και του κλάδου της μεταποίησης, σε σύγκριση με επενδύσεις των άλλων δύο κλάδων. Η διαπίστωση αυτή επαληθεύει την παρατήρηση ότι σε περιόδους κρίσης και περιορισμού των διαθέσιμων επενδυτικών κεφαλαίων (όπως είναι η περίοδος που εξετάζει η παρούσα εργασία), τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στρέφονται σε περισσότερο επενδυτικά “ασφαλείς” επιλογές, δοκιμασμένες και επιτυχημένες, όπως είναι ο τουριστικός τομέας. Αντίθετα, οι υπόλοιποι κλάδοι της οικονομίας θα πρέπει να αναζητήσουν τα αναγκαία κεφάλαια από άλλες πηγές.

Το 18% της δανειακής χρηματοδότησης που αφορά στα σχέδια του μεταποιητικού κλάδου καταλήγει στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, ενώ το 35% (δηλαδή το 1/3) της συνολικής εξωτερικής χρηματοδότησης των τουριστικών επενδύσεων καταλήγει στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, ο “βιομηχανικός Βορράς” και τα “τουριστικά νησιά” με την σφραγίδα των τραπεζών αντίστοιχα.

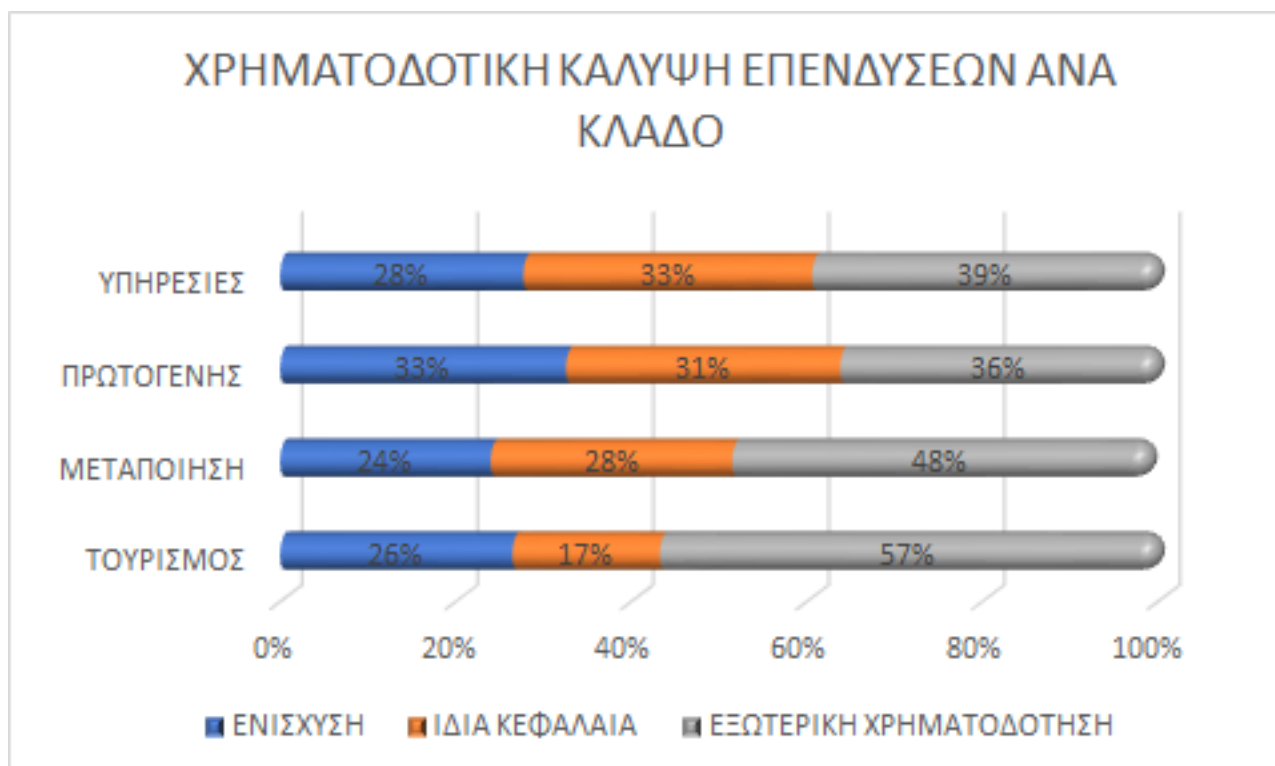
Άλλα αξιοσημείωτα στοιχεία είναι ότι το 95% των δανειακών κεφαλαίων στις επενδύσεις των Ιονίων Νήσων καταλήγει στον τουρισμό, ενώ τα αντίστοιχα δανειακά κεφάλαια της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας σε ποσοστό 90% καταλήγει στην μεταποίηση.

Πίνακας 21: Χρηματοδοτική κάλυψη επενδύσεων ανά κλάδο

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΗ ΚΑΛΥΨΗ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ			
ΚΛΑΔΟΣ	Ενίσχυση	Ίδια κεφάλαια	Εξωτερικά κεφάλαια
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	26%	17%	57%
ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	24%	28%	48%
ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ	33%	31%	36%
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	28%	33%	39%

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Διάγραμμα 24: Χρηματοδοτική κάλυψη επενδύσεων ανά κλάδο

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Η ανάλυση της **χρηματοδοτικής κάλυψης** των επενδυτικών σχεδίων ανά κλάδο, καταδεικνύει τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τα προηγούμενα δεδομένα. Για να υπολογιστεί η παραπάνω χρηματοδοτική κάλυψη, λαμβάνονται υπόψη μόνο οι ενισχύσεις που καλύπτουν την χρηματοδότηση των επενδυτικών σχεδίων. Έτσι για παράδειγμα δεν υπολογίζονται οι ενισχύσεις με τη μορφή της φορολογικής απαλλαγής.

Παρατηρείται ότι:

-Οι επενδύσεις του τουριστικού τομέα στηρίζονται κυρίως σε δανειακά κεφάλαια (57%) και πολύ λιγότερο σε ίδια κεφάλαια (μόλις 17%).

- Ο μεταποιητικός κλάδος καλύπτει το 48% του προϋπολογισμού με δανειακά κεφάλαια και το 28% με ίδια κεφάλαια.

- Οι άλλοι δύο κλάδοι εμφανίζουν πολύ πιο ισορροπημένη εικόνα σε αυτή τη σχέση με τον κλάδο των υπηρεσιών να καλύπτει το 39% με δανειακά κεφάλαια και το 33% με ίδια κεφάλαια, ενώ ο πρωτογενής τομέας με 36% και 31% αντίστοιχα.

4.2.1. Θέσεις εργασίας ανά κλάδο

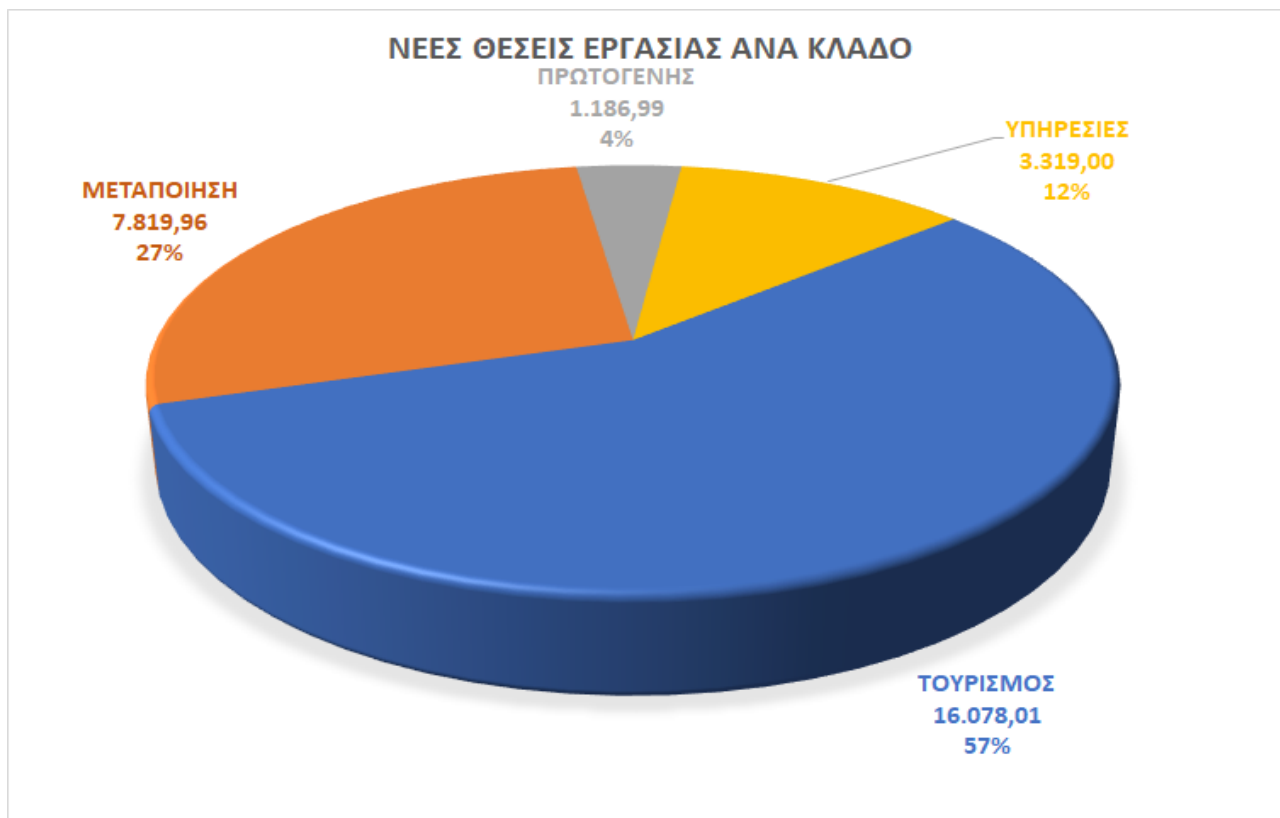
Το σύνολο των υπαγχθεισών επιχειρήσεων σε όλους τους τομείς υπόσχονται να δημιουργήσουν συνολικά περισσότερες από 28.000 νέες θέσεις εργασίας.

Πίνακας 22: Κατανομή νέων θέσεων εργασίας ανά κλάδο

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΝΕΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ		
Κλάδος	Νέες θέσεις εργασίας	Ποσοστό
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	16.078,01	56,60%
ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	7.819,96	27,53%
ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ	1.186,99	4,18%
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	3.319,00	11,68%
ΣΥΝΟΛΟ ΝΕΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	28.403,96	100,00%

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Διάγραμμα 25: Κατανομή νέων θέσεων εργασίας ανά κλάδο

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Ο τουριστικός κλάδος είναι με διαφορά ο κλάδος που παράγει τις περισσότερες νέες θέσεις εργασίας με άνω των 16 χιλιάδων θέσεων πλήρους απασχόλησης, που αποτελεί το 57% των συνολικών νέων θέσεων απασχόλησης των υπαγόμενων στους αναπτυξιακούς νόμους επενδυτικών σχεδίων.

Ο κλάδος της μεταποίησης που όπως διαπιστώνεται παραπάνω πρωταγωνιστεί σε αριθμούς επενδυτικών σχεδίων (59%) και επενδεδυμένων κεφαλαίων (52%), προσφέρει μόλις το 27% των άμεσων νέων θέσεων πλήρους απασχόλησης. Η διαπίστωση αυτή γρήγορα διαψεύδει την στόχευση των τριών εξεταζόμενων αναπτυξιακών νόμων, που σύμφωνα με τις αιτιολογικές εκθέσεις τους είχαν στο επίκεντρο τους την μείωση της ανεργίας και την ενίσχυση επιχειρήσεων για την δημιουργία απασχόλησης. Αντ' αυτού, ενισχύθηκαν σε πολύ μεγάλο βαθμό επενδύσεις έντασης κεφαλαίου εις βάρος άλλων εναλλακτικών που συνδέονταν καλύτερα με τον στόχο της αύξησης της απασχόλησης.

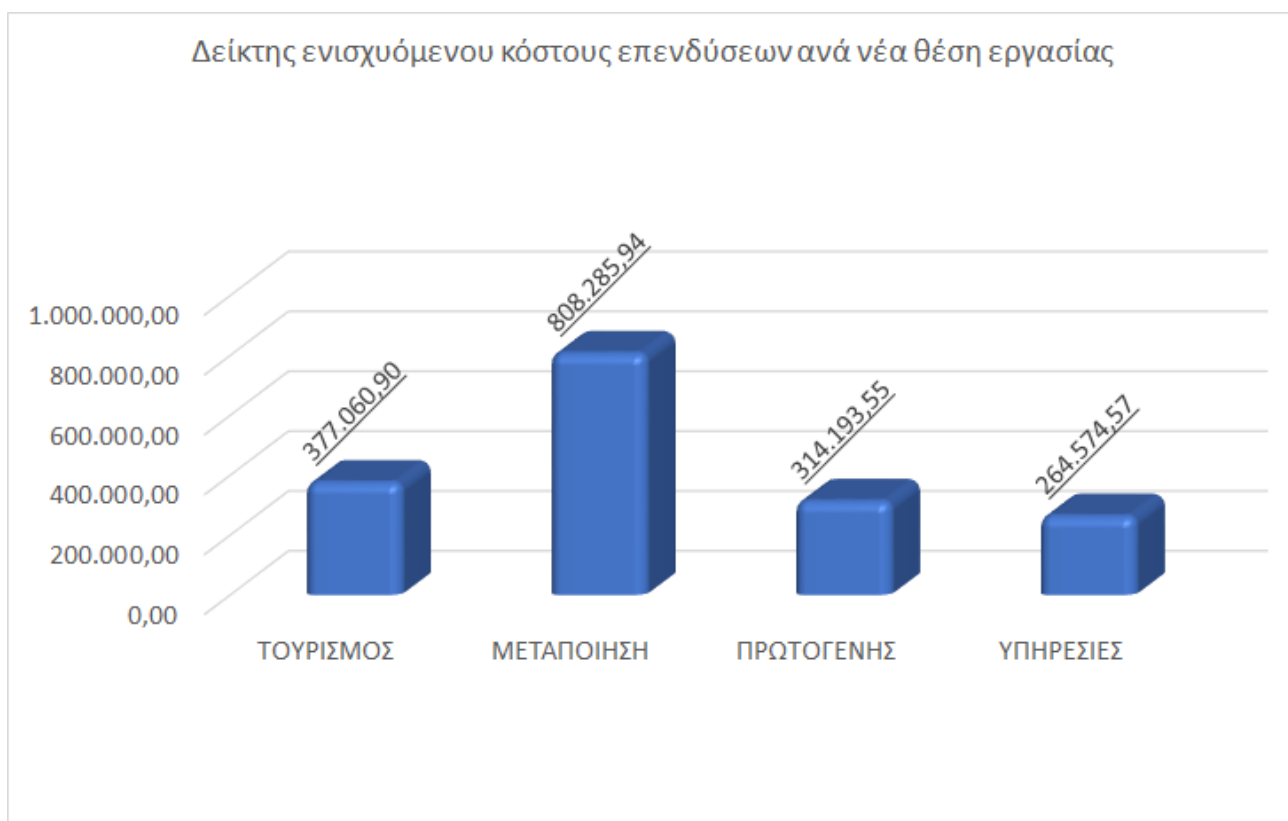
Φτωχή ωστόσο είναι και η συνολική συνεισφορά των υπόλοιπων κλάδων, με τον κλάδο των υπηρεσιών να συνεισφέρει μόλις με το 12% και τον πρωτογενή τομέα με 4%.

Πίνακας 23: Σχέση ενισχυόμενου κόστους επενδύσεων ανά νέα θέση εργασίας ανά κλάδο

ΣΧΕΣΗ ΕΝΙΣΧΥΟΜΕΝΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΑΝΑ ΝΕΑ ΘΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ			
Κλάδος	Συνολικό ύψος επενδύσεων με νέες θέσεις εργασίας ανά κλάδο	Νέες θέσεις εργασίας ανά κλάδο	Δείκτης ενισχυόμενου κόστους επενδύσεων ανά νέα θέση εργασίας
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	6.062.388.935,36	16.078,01	377.060,90
ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	6.320.763.708,44	7.819,96	808.285,94
ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ	372.944.602,97	1.186,99	314.193,55
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	878.122.996,84	3.319,00	264.574,57
Σύνολα	13.634.220.243,61	28.403,96	480.011,25

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Διάγραμμα 26: Δείκτης ενισχυόμενου κόστους επενδύσεων ανά νέα θέση εργασίας ανά κλάδο

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Η σχέση ενισχυόμενου κόστους με τον αριθμό των θέσεων εργασίας (**κόστος δημιουργίας κάθε θέσης εργασίας**) προβάλλει από άλλη όψη την τεράστια διαφοροποίηση που παρουσιάζει ο μεταποιητικός κλάδος σε σχέση με τους υπόλοιπους κλάδους της οικονομίας, με κόστος ανά θέση εργασίας 808 χιλιάδες ευρώ. Όπως αναλύθηκε παραπάνω, αυτό σε σημαντικό βαθμό οφείλεται στα σχέδια παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ.

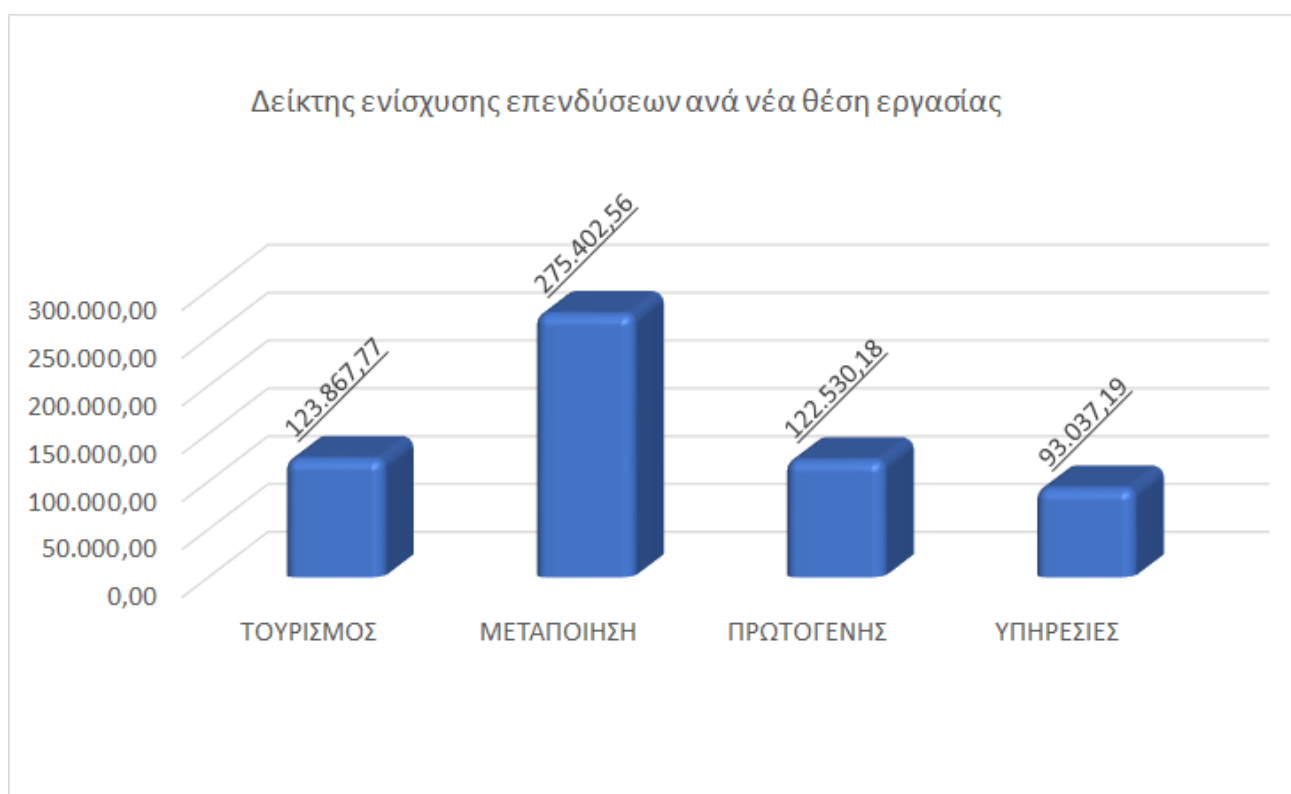
Κατά τα λοιπά, ο κλάδος των υπηρεσιών εμφανίζει την αποδοτικότερη για τις επιχειρήσεις αναλογία επενδεδυμένου κεφαλαίου ανά νέα θέση εργασίας, με κόστος μόλις 265 χιλιάδων ευρώ. Ακολουθούν ο πρωτογενής τομέας με 314 χιλιάδες ευρώ και ο κλάδος του τουρισμού με 377 χιλιάδες ευρώ.

Πίνακας 24: Σχέση ενίσχυσης επενδύσεων ανά νέα θέση εργασίας ανά κλάδο

ΣΧΕΣΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΑΝΑ ΝΕΑ ΘΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ			
Κλάδος	Συνολικό ύψος ενίσχυσης επενδυτικών σχεδίων με νέες θέσεις εργασίας ανά κλάδο	Νέες θέσεις εργασίας ανά κλάδο	Δείκτης ενίσχυσης επενδύσεων ανά νέα θέση εργασίας
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	1.991.547.177,70	16.078,01	123.867,77
ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	2.153.637.026,35	7.819,96	275.402,56
ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ	145.442.094,48	1.186,99	122.530,18
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	308.790.426,40	3.319,00	93.037,19
Σύνολα	4.599.416.724,93	28.403,96	161.928,71

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Διάγραμμα 27: Δείκτης ενίσχυσης επενδύσεων ανά νέα θέση εργασίας ανά κλάδο

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

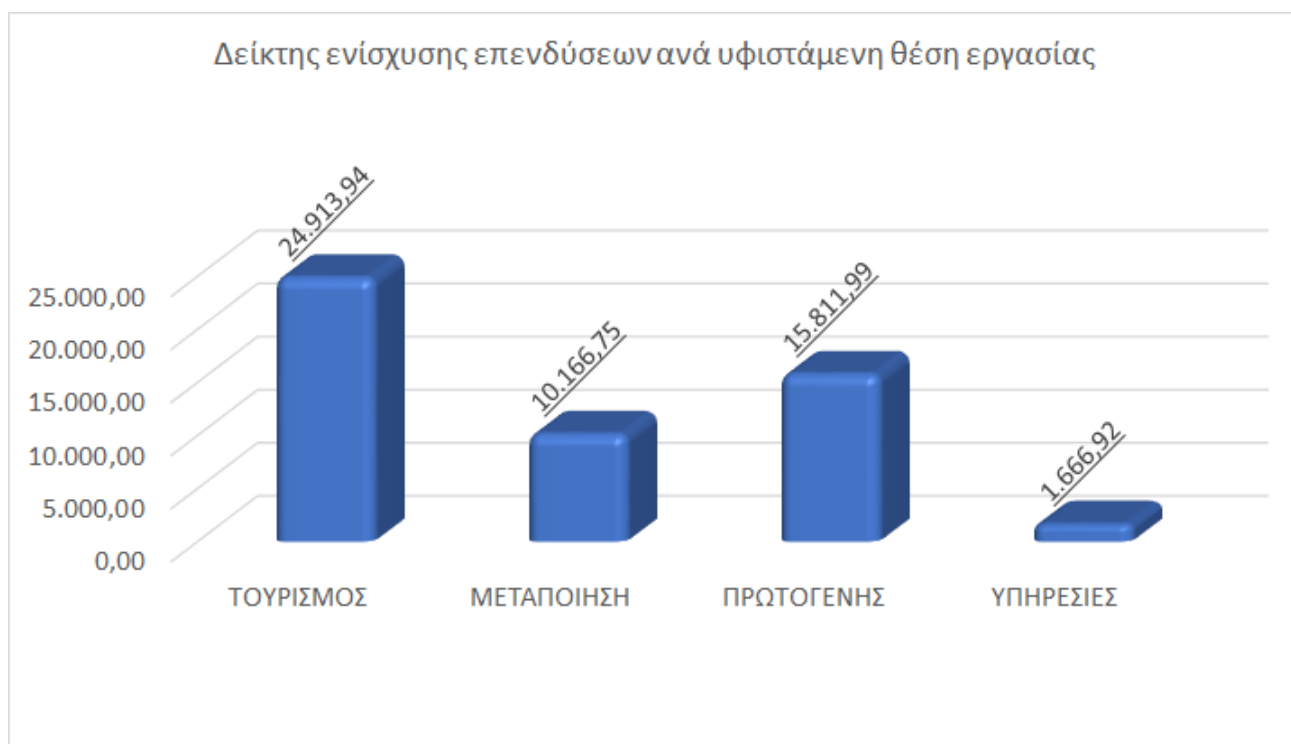
Παρόμοια εικόνα μας δίνει και η σχέση ενίσχυσης-θέσης εργασίας, δηλαδή στην ουσία τη **δαπάνη του δημοσίου για κάθε νέα θέση εργασίας**. Το κόστος αυτό στον μεταποιητικό κλάδο βρίσκεται στις 275 χιλιάδες ευρώ ανά θέση απασχόλησης. Οι υπηρεσίες δημιουργούν θέσεις εργασίας με ποσό ενίσχυσης 93 χιλιάδων ευρώ, ο πρωτογενής τομέας με 123 χιλιάδες ευρώ και ο τουριστικός κλάδος με 124 χιλιάδες ευρώ.

Πίνακας 25: Σχέση ενίσχυσης επενδύσεων ανά υφιστάμενη θέση εργασίας ανά κλάδο

ΣΧΕΣΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΑΝΑ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΘΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ			
Κλάδος	Συνολικό ύψος ενίσχυσης επενδυτικών σχεδίων με υφιστάμενες θέσεις εργασίας ανά κλάδο	Υφιστάμενες θέσεις εργασίας	Δείκτης ενίσχυσης επενδύσεων ανά υφιστάμενη θέση εργασίας
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	876.539.644,96	35.182,71	24.913,94
ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	1.387.364.304,32	136.460,96	10.166,75
ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ	76.930.383,16	4.865,32	15.811,99
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	210.990.203,78	126.574,90	1.666,92
Σύνολα	2.551.824.536,21	303.083,88	8.419,53

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Διάγραμμα 28: Δείκτης ενίσχυσης επενδύσεων ανά υφιστάμενη θέση εργασίας ανά κλάδο

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Σε ότι αφορά την διατήρηση των **υφιστάμενων θέσεων εργασίας**, η εικόνα είναι κάπως διαφορετική με το χαμηλότερο κόστος να εμφανίζει ο κλάδος των υπηρεσιών με 1,7 χιλιάδες ευρώ ανά υφιστάμενη θέση εργασίας. Είναι αξιοπρόσεκτο ότι η μεταποίηση εμφανίζει κόστος 10 χιλιάδων ευρώ, ο πρωτογενής τομέας περίπου 16 χιλιάδες ευρώ ενώ ο τουρισμός σκαρφαλώνει στις 25 χιλιάδες ευρώ περίπου.

4.2.2. Μέγεθος επιχείρησης

Με βάση τις κατευθυντήριες γραμμές του ΓΑΚ, οι επιχειρήσεις διαχωρίζονται σε τέσσερα μεγέθη ως ακολούθως:

- **Πολύ μικρές επιχειρήσεις:** όσες απασχολούν λιγότερους από 10 εργαζόμενους και ο ετήσιος κύκλος εργασιών ή το ετήσιο σύνολο ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 2 εκατ. ευρώ.
- **Μικρές επιχειρήσεις:** όσες απασχολούν λιγότερους από 50 εργαζόμενους και ο ετήσιος κύκλος εργασιών ή το ετήσιο σύνολο ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 10 εκατ. ευρώ.
- **Μεσαίες επιχειρήσεις:** όσες απασχολούν λιγότερους από 250 εργαζόμενους και ο ετήσιος κύκλος εργασιών δεν υπερβαίνει τα 50 εκατ. ευρώ ή το ετήσιο σύνολο ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 43 εκατ. ευρώ.
- **Μεγάλες επιχειρήσεις:** όσες απασχολούν άνω των 250 εργαζόμενους και ο ετήσιος κύκλος εργασιών υπερβαίνει τα 50 εκατ. ευρώ ή το ετήσιο σύνολο ισολογισμού υπερβαίνει τα 43 εκατ. ευρώ.

Εικόνα 7: Οδηγός χρήσης του ορισμού των ΜΜΕ

Κατηγορία επιχείρησης	Αριθμός απασχολούμενων: Μονάδα ετήσιας εργασίας (ΜΕΕ)	Ετήσιος κύκλος εργασιών	ή	Ετήσιος συνολικός ισολογισμός
Μεσαία επιχείρηση	< 250	≤ 50 εκατ. ευρώ (το 1996 40 εκατ. ευρώ)	ή	≤ 43 εκατ. ευρώ (το 1996 27 εκατ. ευρώ)
Μικρή επιχείρηση	< 50	≤ 10 εκατ. ευρώ (το 1996 7 εκατ. ευρώ)	ή	≤ 10 εκατ. ευρώ (το 1996 5 εκατ. ευρώ)
Πολύ μικρή επιχείρηση	< 10	≤ 2 εκατ. ευρώ (χωρίς προηγούμενη αναφορά)	ή	≤ 2 εκατ. ευρώ (χωρίς προηγούμενη αναφορά)

Πηγή: Οδηγός χρήσης του ορισμού των ΜΜΕ, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2015

Πίνακας 26: Κατανομή αριθμού επενδύσεων ανά μέγεθος επιχείρησης

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΡΙΘΜΟΥ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΑΝΑ ΜΕΓΕΘΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ		
Μέγεθος	Αριθμός Επενδύσεων	Ποσοστό
ΠΟΛΥ ΜΙΚΡΗ	2.958	54,27%
ΜΙΚΡΗ	1.288	23,63%
ΜΕΣΑΙΑ	668	12,25%
ΜΕΓΑΛΗ	537	9,85%
Σύνολο	5.451	100,00%

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Διάγραμμα 29: Κατανομή αριθμού επενδύσεων ανά μέγεθος επιχείρησης

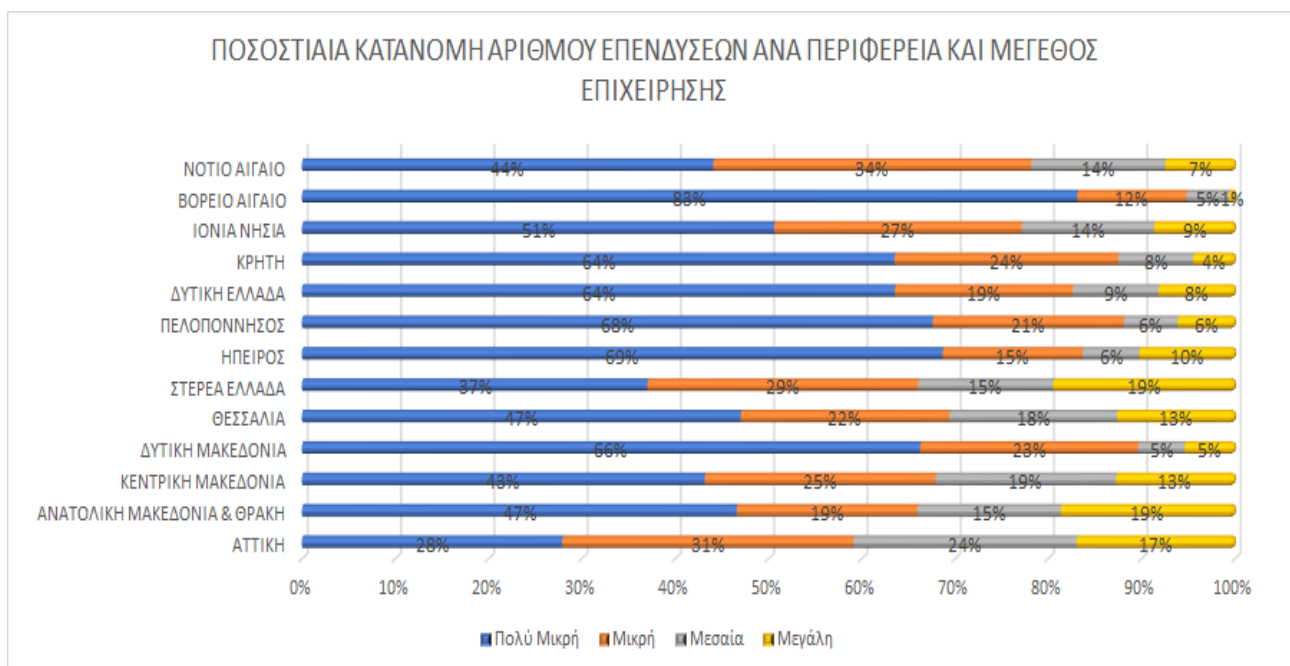

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Η ανάλυση των δεδομένων έδειξε ότι πάνω από τα μισά **επενδυτικά σχέδια** υποβάλλονται από πολύ μικρές επιχειρήσεις (54%), ακολουθούν οι μικρές επιχειρήσεις με 24%, οι μεσαίες επιχειρήσεις με 12% και τέλος οι μεγάλες επιχειρήσεις με ποσοστό μόλις 10%.

Σημειώνεται ότι το 54% είναι μικρό σε σχέση με το ποσοστό των πολύ μικρών επιχειρήσεων στο σύνολο των επιχειρήσεων στην Ελλάδα. Σύμφωνα με μελέτη του ΚΕΠΕ, το 2011 το ποσοστό των πολύ μικρών επιχειρήσεων στην χώρα μας στον κλάδο της μεταποίησης ήταν 95% (ΚΕΠΕ, 2018).

Διάγραμμα 30: Ποσοστιαία κατανομή αριθμού επενδύσεων ανά περιφέρεια και μέγεθος επιχείρησης

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

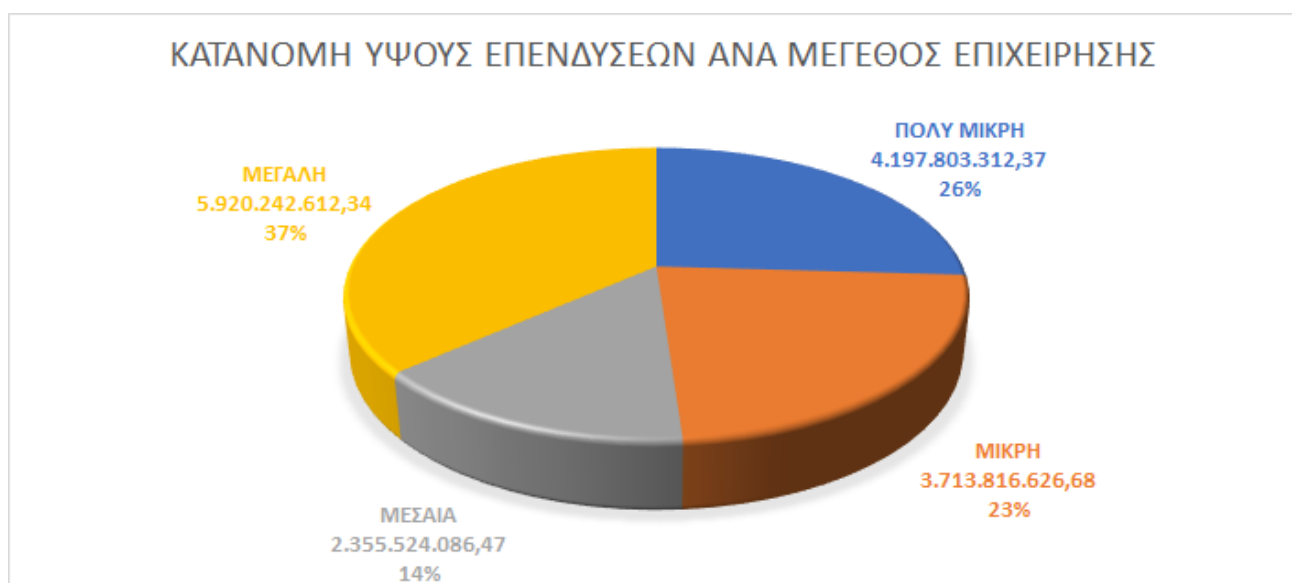
Εξετάζοντας την κατανομή των επενδύσεων ανά περιφέρεια και μέγεθος επιχείρησης, παρατηρούμε το υψηλότερο ποσοστό των πολύ μικρών επιχειρήσεων στο Βόρειο Αιγαίο (83%), την ισορροπημένη κατανομή στην Αττική και την υψηλή συμμετοχή των μεγάλων επιχειρήσεων στην Ανατολική Μακεδονία-Θράκη (19%) και την Στερεά Ελλάδα (19%). Οι μικρές επιχειρήσεις έχουν σημαντική παρουσία στο Νότιο Αιγαίο (34%), ενώ οι μεσαίες έχουν την αναλογικά μικρότερη παρουσία στις περισσότερες περιφέρειες.

Πίνακας 27: Κατανομή ύψους επενδύσεων ανά μέγεθος επιχείρησης

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΥΨΟΥΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΑΝΑ ΜΕΓΕΘΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ			
Μέγεθος	Συνολικό ύψος επενδύσεων ανά μέγεθος	Ποσοστό	Μέσος όρος προϋπολογισμού ανά επένδυση
ΠΟΛΥ ΜΙΚΡΗ	4.197.803.312,37 €	25,93%	1.419.135,67 €
ΜΙΚΡΗ	3.713.816.626,68 €	22,94%	2.883.398,00 €
ΜΕΣΑΙΑ	2.355.524.086,47 €	14,55%	3.526.233,66 €
ΜΕΓΑΛΗ	5.920.242.612,34 €	36,57%	11.024.660,36 €
Σύνολο	16.187.386.637,85 €	100,00%	2.969.617,80 €

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Διάγραμμα 31: Κατανομή ύψους επενδύσεων ανά μέγεθος επιχείρησης

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Αρκετά διαφορετική σε σχέση με τον αριθμό των επενδυτικών σχεδίων είναι η κατανομή του επενδεδυμένου κεφαλαίου, με τις μεγάλες επιχειρήσεις να αντιπροσωπεύουν το 37% και τις πολύ μικρές να περιορίζονται στο 26%. Οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις κινούνται στα ίδια επίπεδα με την αντίστοιχη κατανομή των επενδυτικών σχεδίων.

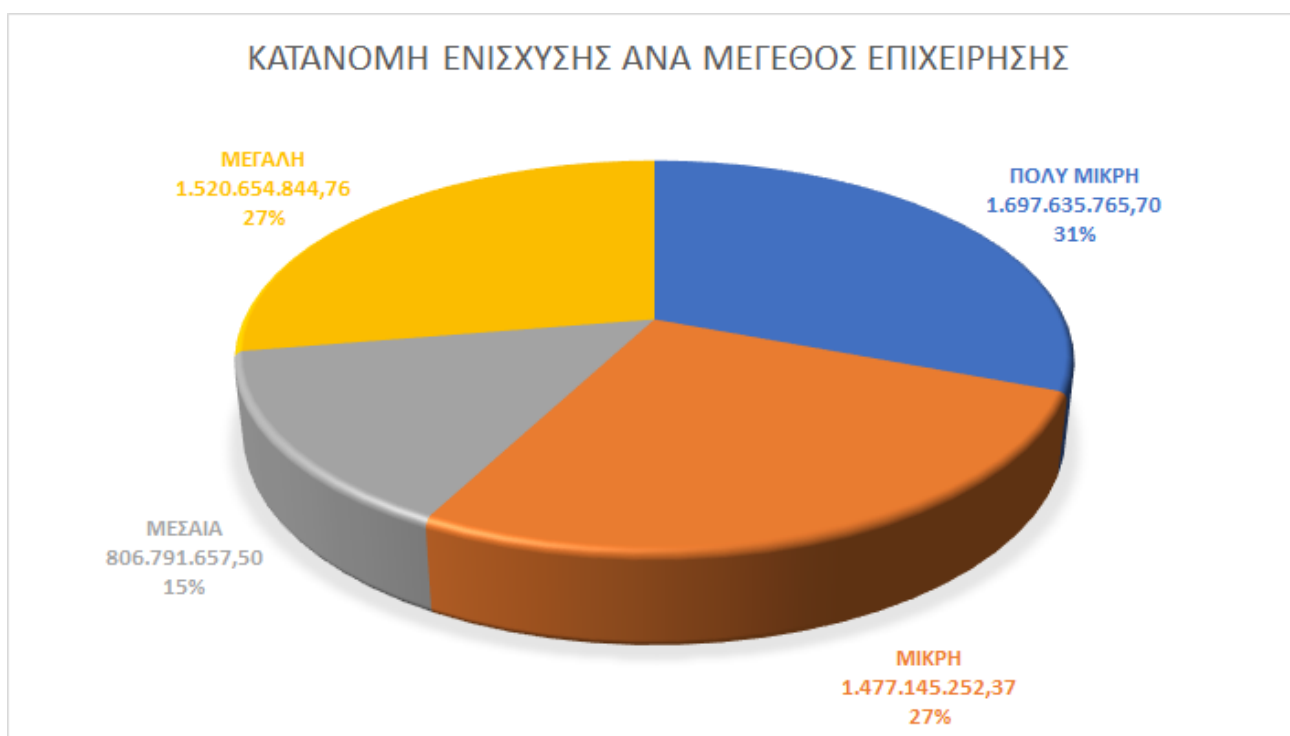
Οι μεγάλες επιχειρήσεις πραγματοποιούν τις μεγαλύτερες επενδύσεις (11 εκατ. ευρώ), πολύ πάνω από τον μέσο όρο των επενδύσεων που κυμαίνεται λίγο κάτω από τα 3 εκατ. ευρώ. Οι μεσαίες επιχειρήσεις πραγματοποιούν επενδύσεις με προϋπολογισμό λίγο πάνω από τα 3,5 εκατ. ευρώ, ενώ οι μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις εμφανίζουν προϋπολογισμούς κάτω από το μέσο όρο (2,88 και 1,42 εκατ. ευρώ αντίστοιχα).

Πίνακας 28: Κατανομή ενίσχυσης ανά μέγεθος επιχείρησης

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΑΝΑ ΜΕΓΕΘΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ		
Μέγεθος	Συνολικό ύψος ενίσχυσης ανά μέγεθος	Ποσοστό
ΠΟΛΥ ΜΙΚΡΗ	1.697.635.765,70	30,85%
ΜΙΚΡΗ	1.477.145.252,37	26,85%
ΜΕΣΑΙΑ	806.791.657,50	14,66%
ΜΕΓΑΛΗ	1.520.654.844,76	27,64%
Σύνολο	5.502.227.520,33	100,00%

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Διάγραμμα 32: Κατανομή ενίσχυσης ανά μέγεθος επιχείρησης

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

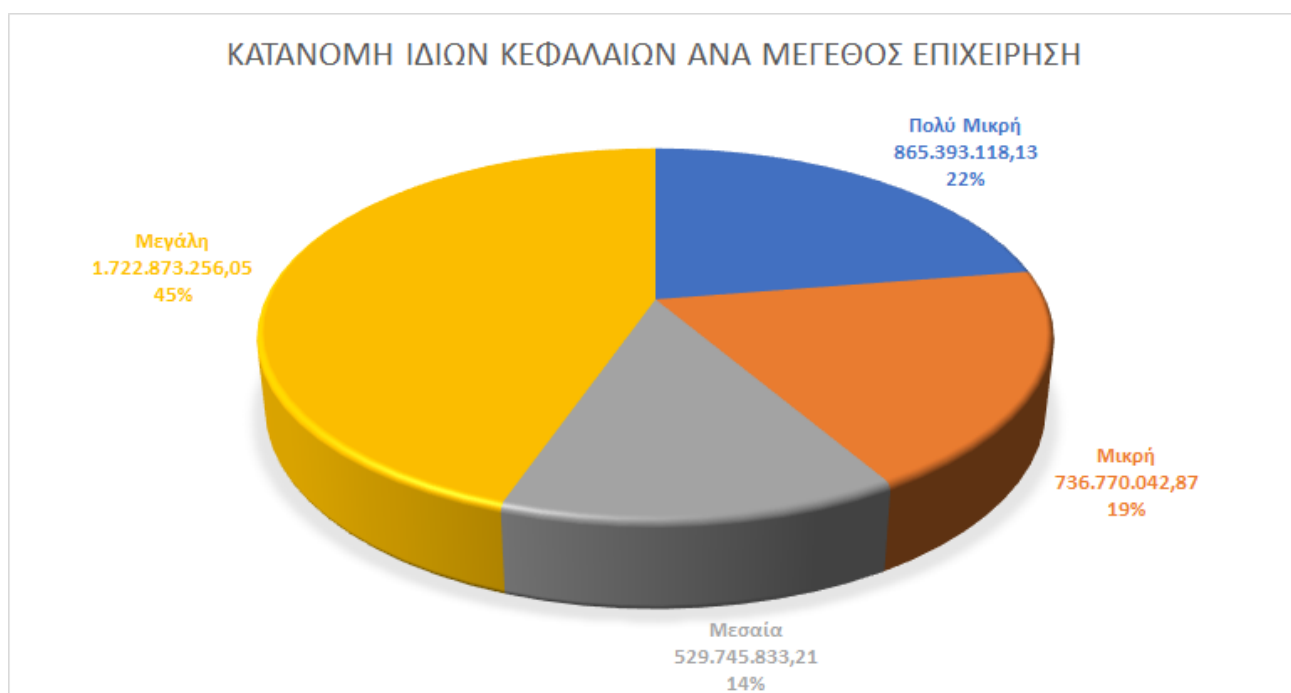
Σε ότι αφορά τις παρεχόμενες **ενισχύσεις**, οι πολύ μικρές επιχειρήσεις λαμβάνουν περίπου το 31% των συνολικών ενισχύσεων, οι μεγάλες και οι μικρές λαμβάνουν το 27% περίπου και οι μεσαίες μόλις το 15%.

Πίνακας 29: Κατανομή ιδίων κεφαλαίων ανά μέγεθος επιχείρησης

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΙΔΙΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΑΝΑ ΜΕΓΕΘΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ		
Μέγεθος	Συνολικό ύψος ιδίων κεφαλαίων ανά μέγεθος	Ποσοστό
Πολύ Μικρή	865.393.118,13	22,45%
Μικρή	736.770.042,87	19,11%
Μεσαία	529.745.833,21	13,74%
Μεγάλη	1.722.873.256,05	44,69%
Σύνολο	3.854.782.250,26	100,00%

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Διάγραμμα 33: Κατανομή ιδίων κεφαλαίων ανά μέγεθος επιχείρησης

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Οι μεγάλες επιχειρήσεις συνεισφέρουν στα συνολικά ποσά των **ιδίων κεφαλαίων** με το μεγαλύτερο ποσοστό (45%), με τις πολύ μικρές στο 22%, τις μικρές με 19% και τις μεσαίες με 14%. Αυτό καταδεικνύει το συγκριτικό πλεονέκτημα των μεγάλων επιχειρήσεων στην ίδια χρηματοδότηση των επενδυτικών σχεδίων.

Πίνακας 30: Κατανομή εξωτερικής χρηματοδότησης ανά μέγεθος επιχείρησης

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΑΝΑ ΜΕΓΕΘΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ		
Μέγεθος	Εξωτερική χρηματοδότηση ανά μέγεθος επιχείρησης	Ποσοστό
Πολύ Μικρή	1.712.739.085,28	21,03%
Μικρή	1.800.944.627,63	22,12%
Μεσαία	1.422.275.289,70	17,47%
Μεγάλη	3.206.442.046,52	39,38%
Σύνολο	8.142.401.049,13	100,00%

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Διάγραμμα 34: Κατανομή εξωτερικής χρηματοδότησης ανά μέγεθος επιχείρησης

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

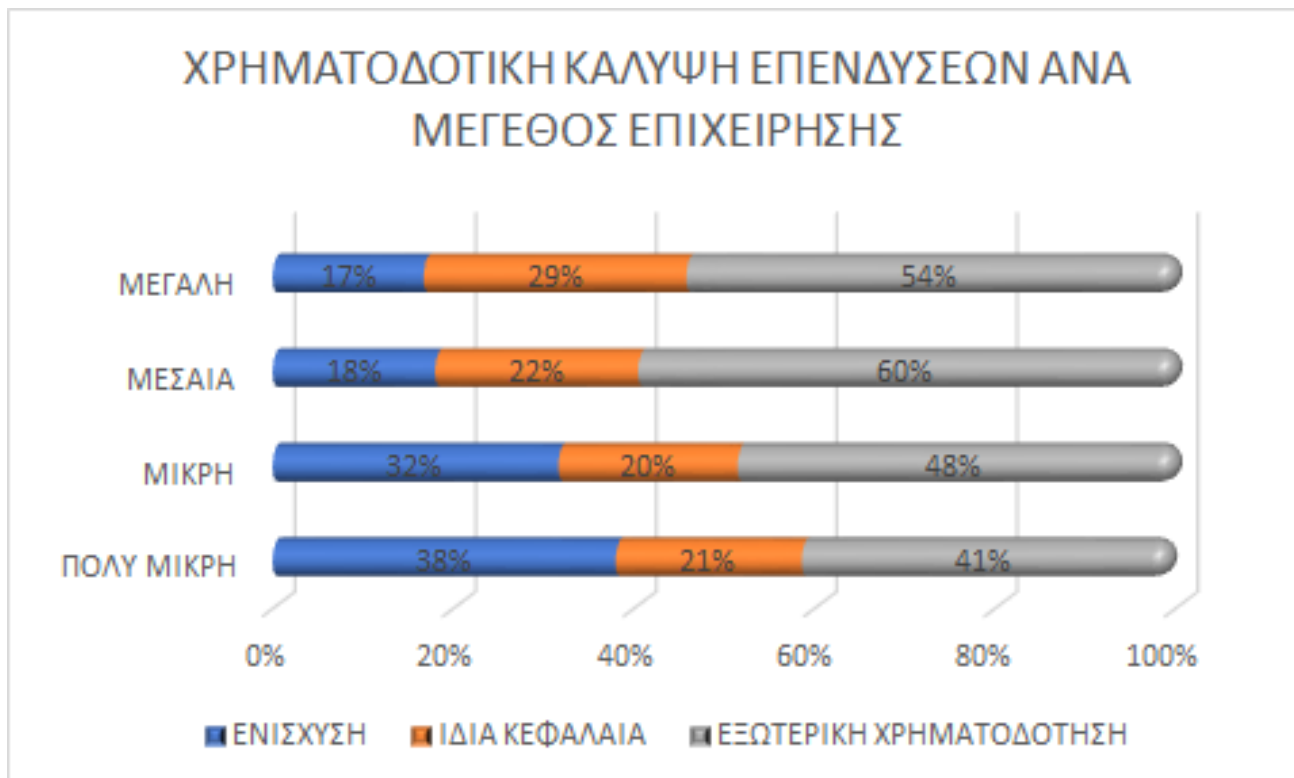
Οι μεγάλες επιχειρήσεις προσελκύουν και το μεγαλύτερο ποσοστό της **εξωτερικής χρηματοδότησης** (39%), με τις μικρές να ακολουθούν με διαφορά (22%), τις πολύ μικρές με 21% και τις μεσαίες με 18%. Αυτό καταδεικνύει την ευκολότερη πρόσβαση των μεγάλων επιχειρήσεων στα διαθέσιμα δανειακά κεφάλαια.

Πίνακας 31: Χρηματοδοτική κάλυψη επενδύσεων ανά μέγεθος επιχείρησης

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΗ ΚΑΛΥΨΗ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΑΝΑ ΜΕΓΕΘΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ			
Μέγεθος επιχείρησης	Ενίσχυση	Ίδια κεφάλαια	Εξωτερική χρηματοδότηση
ΠΟΛΥ ΜΙΚΡΗ	38%	21%	41%
ΜΙΚΡΗ	32%	20%	48%
ΜΕΣΑΙΑ	18%	22%	60%
ΜΕΓΑΛΗ	17%	29%	54%

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Διάγραμμα 35: Χρηματοδοτική κάλυψη επενδύσεων ανά μέγεθος επιχείρησης

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Παρατηρώντας το μείγμα των **χρηματοδοτικών πηγών** που καλύπτουν τις δαπάνες των προτεινόμενων επενδυτικών σχεδίων, διαπιστώνουμε ότι οι πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις στηρίζονται πολύ περισσότερο από τις άλλες στις παρεχόμενες ενισχύσεις. Σημειώνεται ότι στο ανωτέρω γράφημα δεν αποτυπώνεται το κίνητρο της φορολογικής απαλλαγής, καθώς δεν συνεισφέρει στην χρηματοδότηση της κάθε επένδυσης, αλλά χορηγείται ως δικαίωμα μετά την ολοκλήρωση της επένδυσης.

Οι μεγάλες και μεσαίες επιχειρήσεις καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος του χρηματοδοτικού τους σχήματος με εξωτερική χρηματοδότηση, δηλαδή δανειακά κεφάλαια. Τα δε ίδια κεφάλαια δεν

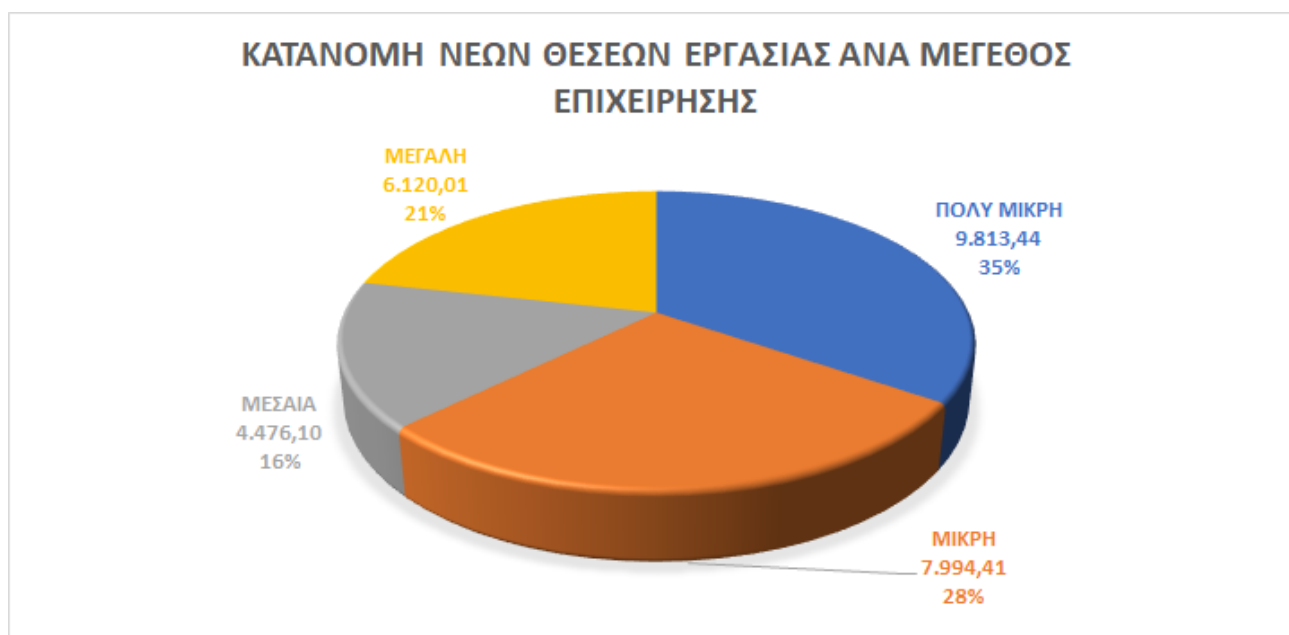
εμφανίζουν σημαντικές διαφορές ανά μέγεθος επιχείρησης, ωστόσο οι μεγάλες επιχειρήσεις εμφανίζουν μεγαλύτερο ποσοστό σε σχέση με τις υπόλοιπες.

Πίνακας 32: Νέες θέσεις εργασίας ανά μέγεθος επιχείρησης

ΝΕΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑ ΜΕΓΕΘΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ		
Μέγεθος επιχείρησης	Νέες θέσεις εργασίας (σε ΕΜΕ)	Ποσοστό
ΠΟΛΥ ΜΙΚΡΗ	9.813,44	34,55%
ΜΙΚΡΗ	7.994,41	28,15%
ΜΕΣΑΙΑ	4.476,10	15,76%
ΜΕΓΑΛΗ	6.120,01	21,55%
Σύνολο	28.403,96	100,00%

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Διάγραμμα 36: Κατανομή νέων θέσεων εργασίας ανά μέγεθος επιχείρησης

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Οι πολύ μικρές επιχειρήσεις αν και λαμβάνουν μόλις το 26% των πόρων που διατέθηκαν είναι και αυτές που συνεισφέρουν τις περισσότερες θέσεις εργασίας με ποσοστό 35% των συνολικών θέσεων εργασίας. Ακολουθούν οι μικρές επιχειρήσεις (28%), οι μεγάλες επιχειρήσεις (21%) και οι μεσαίες επιχειρήσεις με μόλις 16%.

Διαπιστώνουμε λοιπόν πως παρά το γεγονός ότι οι μεγάλες επιχειρήσεις υλοποιούν επενδυτικά σχέδια μεγαλύτερης κλίμακας, μειώνοντας έτσι το διοικητικό κόστος παρακολούθησης και

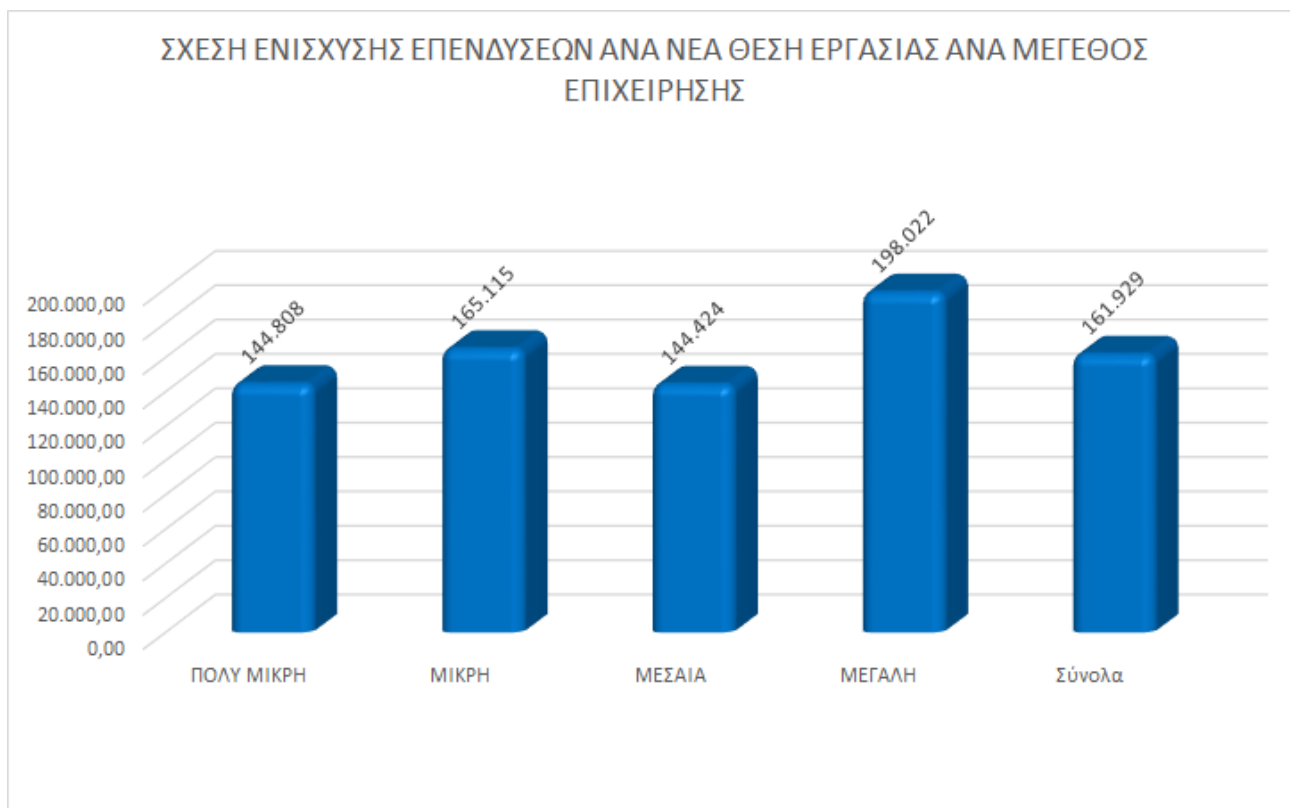
διαχείρισης, είναι οι πολύ μικρές και οι μικρές επιχειρήσεις που τελικά δημιουργούν τις περισσότερες θέσεις εργασίας.

Πίνακας 33: Σχέση ενίσχυσης επενδύσεων ανά νέα θέση εργασίας ανά μέγεθος επιχείρησης

ΣΧΕΣΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΑΝΑ ΝΕΑ ΘΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑ ΜΕΓΕΘΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ			
Μέγεθος επιχείρησης	Συνολικό ύψος ενίσχυσης επενδυτικών σχεδίων με νέες θέσεις εργασίας ανά μέγεθος επιχείρησης	Νέες θέσεις εργασίας ανά μέγεθος επιχείρησης (σε ΕΜΕ)	Δείκτης ενίσχυσης επενδύσεων ανά νέα θέση εργασίας
ΠΟΛΥ ΜΙΚΡΗ	1.421.066.677,85	9.813,44	144.808,21
ΜΙΚΡΗ	1.319.994.274,92	7.994,41	165.114,66
ΜΕΣΑΙΑ	646.458.267,99	4.476,10	144.424,45
ΜΕΓΑΛΗ	1.211.897.504,16	6.120,01	198.022,14
Σύνολα	4.599.416.724,93	28.403,96	161.928,71

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

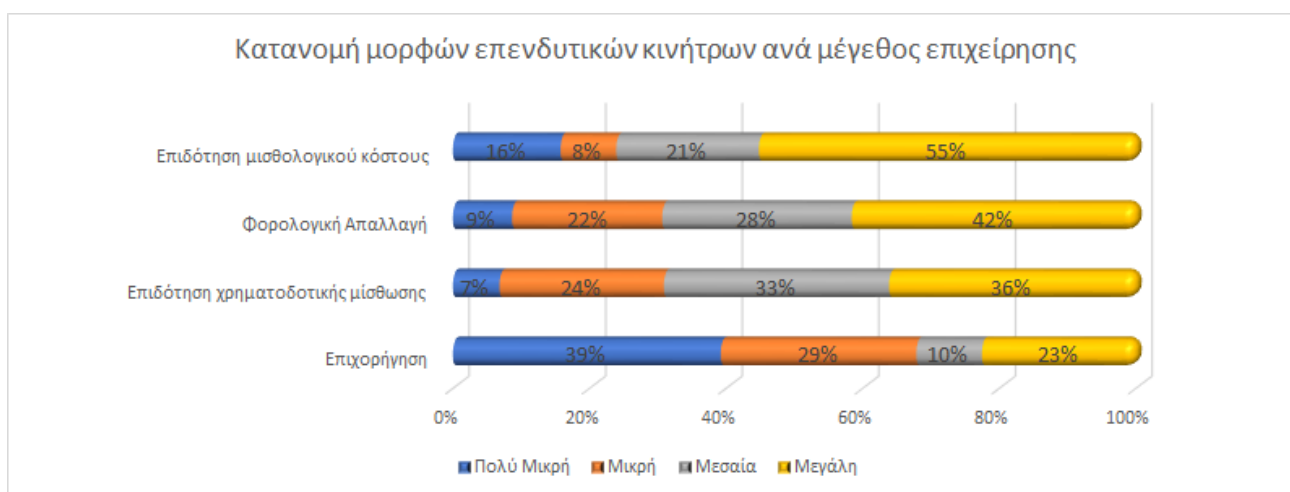
Διάγραμμα 37: Σχέση ενίσχυσης επενδύσεων ανά νέα θέση εργασίας ανά μέγεθος επιχείρησης

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Οι μεσαίες επιχειρήσεις καθώς και οι πολύ μικρές, απαιτούν τις λιγότερες ενισχύσεις ανά δημιουργούμενη θέση απασχόλησης (περίπου 144 χιλιάδες). Οι μικρές επιχειρήσεις απαιτούν 165 χιλιάδες ευρώ ανά θέση απασχόλησης, ενώ οι μεγάλες επιχειρήσεις απαιτούν 198 χιλιάδες ευρώ.

Διάγραμμα 38: Κατανομή μορφών επενδυτικών κινήτρων ανά μέγεθος επιχείρησης

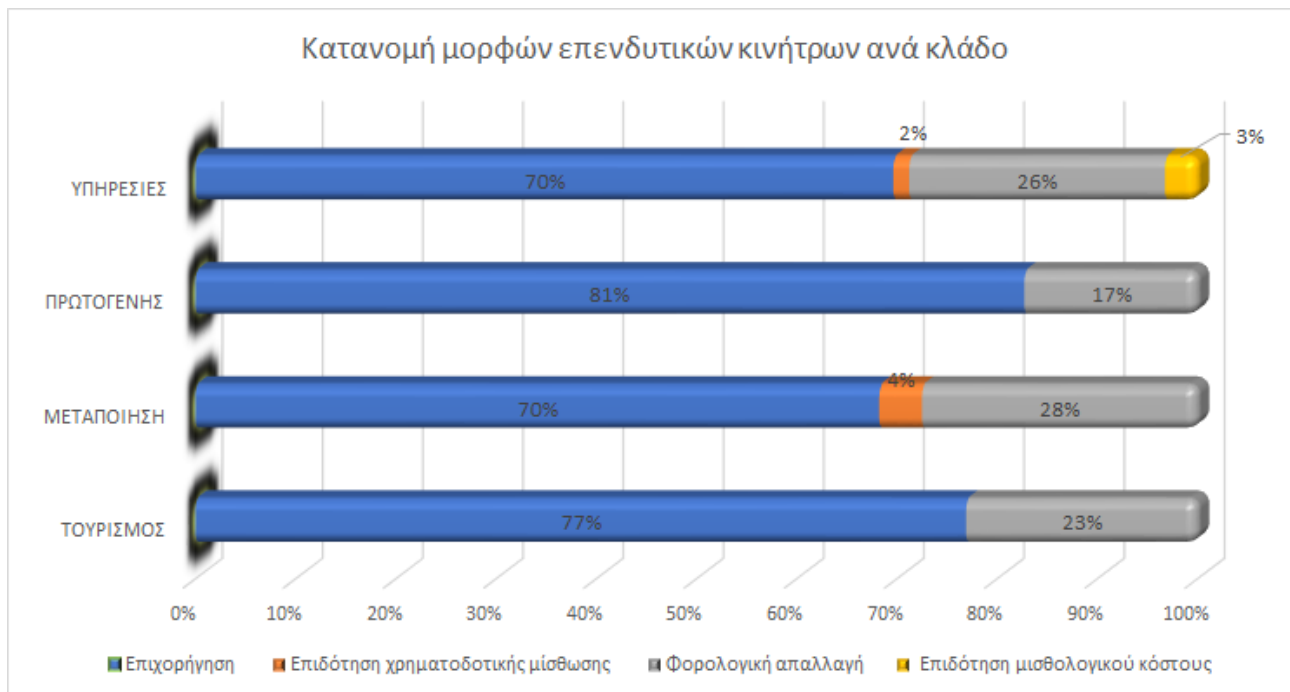

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Εξετάζοντας την κατανομή των κινήτρων κατά μέγεθος επιχείρησης, παρατηρούμε ότι την επιχορήγηση επιλέγει σχεδόν το 70% των πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων. Η επίδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης, καθώς και η φορολογική απαλλαγή εμφανίζονται ισορροπημένες στις

επιλογές των διαφορετικών μεγεθών επιχειρήσεων. Από την άλλη, τα ελάχιστα (συνολικά 9) επενδυτικά σχέδια που επέλεξαν την επιδότηση του μισθολογικού κόστους στο πλαίσιο του ν.4399/2016, σε ποσοστό 76% αποτελούν επιλογές μεσαίων και μεγάλων επιχειρήσεων.

Διάγραμμα 39: Κατανομή μορφών επενδυτικών κινήτρων ανά κλάδο

Πηγή: ΠΣΚΕ, 2022

Στην ανάλυση των μορφών κινήτρων σε σχέση με τους κλάδους των επιχειρήσεων, παρατηρούμε ότι ο πρωτογενής τομέας και ο τουριστικός κλάδος επιλέγουν σε ποσοστό κοντά στο 80% την επιχορήγηση. Η φορολογική επιλογή προτιμάται κυρίως από την μεταποίηση (28%) και τις υπηρεσίες (26%). Αναμενόμενο είναι το γεγονός ότι το κίνητρο της επιδότησης χρηματοδοτικής μίσθωσης επιλέγεται κυρίως από τον κλάδο της μεταποίησης. Η επιδότηση μισθολογικού κόστους εμφανίζεται μόνο στον κλάδο των υπηρεσιών.

ΕΝΟΤΗΤΑ 5. Συζήτηση

Η ενότητα αυτή αναδεικνύει τα νέα ευρήματα σε σχέση με την υφιστάμενη γνώση, αλλά και τα συμπεράσματα που προκύπτουν, τάσεις που παρατηρούνται διαχρονικά, σχόλια και προτάσεις για την βελτίωση στο μέλλον της χρήσης του κινήτρου ως εργαλείου περιφερειακής ανάπτυξης.

Μετά την εμπειρία τριών προγραμματικών περιόδων και τριών επενδυτικών/αναπτυξιακών νόμων, κατά την τελευταία 20ετία έχει πλέον καταστεί σαφές ότι η οικονομική ανάπτυξη δεν επιτυγχάνεται μόνο με μεμονωμένες πρωτοβουλίες νόμων ή προγραμμάτων, αλλά με δραστηριοποίηση και αξιοποίηση ολόκληρου του οικονομικού και κοινωνικού συστήματος. Αυτό σημαίνει πως όλοι οι παράγοντες που μπορούν να προκαλέσουν θετικό αντίκτυπο στην οικονομία (υποδομές, θεσμικό περιβάλλον, επιχειρηματικό κεφάλαιο και ανθρώπινο ταλέντο, χρηματοπιστωτικό σύστημα κ.α.), πρέπει να αντιμετωπίζονται ως ενιαίο οικοσύστημα και αλληλένδετα εργαλεία για τη δημιουργία εθνικού πλούτου, απασχόλησης και ευημερίας των πολιτών.

Μια γενική διαπίστωση είναι ότι η αύξηση της διαθεσιμότητας κινήτρων για επενδύσεις δεν οδηγεί αυτομάτως σε αύξηση επενδύσεων και οι ενισχύσεις από μόνες τους δεν αποτελούν επαρκές κίνητρο για όλες τις περιφέρειες και τους κλάδους της οικονομίας. Αντίθετα, φαίνεται πως η επενδυτική δραστηριότητα καθορίζεται αποφασιστικά από την κατεύθυνση που παίρνουν η μακρο-οικονομική και η δημοσιονομική / πιστωτική πολιτική και το εκάστοτε περιβάλλον.

Επιπλέον, καταγράφονται οι εξής διαπιστώσεις:

Διαπίστωση 1η: τα επενδυτικά σχέδια **δεν συνεπάγονται κατ' ανάγκη νέες θέσεις εργασίας**, εφόσον δεν υπάρχει κίνητρο που να συνδέεται με αυτό (άμεση επιχορήγηση νέας θέσης). Μάλιστα το 1/3 των επενδυτικών σχεδίων δεν δημιουργούν καμία νέα θέση εργασίας. Τα υπόλοιπα 2/3 δημιουργούν κατά μέσο όρο μόλις 8 νέες θέσεις εργασίας.

Διαπίστωση 2η: σε ότι αφορά την δημιουργούμενη απασχόληση το κίνητρο δεν μπορεί να προκαλέσει ομοιόμορφη κατανομή μεταξύ των Περιφερειών, αλλά και ενδοπεριφερειακά. Οι αναπτυξιακοί νόμοι ωφελούν πολύ περισσότερο νησιωτικές τουριστικές περιοχές (Νότιο Αιγαίο, Κρήτη, Ιόνια Νησιά) παρά μητροπολιτικά κέντρα όπως η Αθήνα και η Θεσσαλονίκη ή και περισσότερο αδύναμες Περιφέρειες. Δηλαδή η **επίπτωση στην απασχόληση (impact) είναι πολύ μεγαλύτερη στα ήδη δημοφιλή για τους επενδυτές νησιά**. Αυτό φυσικά εξηγείται με βάση το μεγάλο ποσοστό των τουριστικών επενδυτικών σχεδίων και της πρωτοκαθεδρίας του τουριστικού κλάδου στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

Διαπίστωση 3η: Ο κλάδος των υπηρεσιών (συμπεριλαμβανομένου του τουρισμού) και οι κλάδοι του πρωτογενή τομέα παράγουν πολύ περισσότερες θέσεις εργασίας σε σχέση με τον κλάδο της μεταποίησης. Αυτό καταδεικνύει στην ουσία την σημαντική **αδυναμία του ενεργειακού κλάδου για δημιουργία μόνιμων θέσεων εργασίας**.

Διαπίστωση 4η: Σε περίοδο κρίσης, **τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα μειώνουν την ανοχή στον κίνδυνο και στρέφονται σε δοκιμασμένους και ήδη επιτυχημένους τομείς της οικονομίας** όπως ο τουριστικός τομέας. Αντίθετα οι υπόλοιποι τομείς (μεταποίηση, πρωτογενής παραγωγή) πρέπει να στηριχθούν κυρίως στα κεφάλαια των επενδυτών.

Διαπίστωση 5η: Οι μεγάλες επιχειρήσεις υλοποιούν επενδυτικά σχέδια μεγαλύτερης κλίμακας, μειώνοντας το διοικητικό κόστος παρακολούθησης και διαχείρισης. Ωστόσο, αν και επιβαρυντικές για τον διοικητικό μηχανισμό, **οι μικρές επιχειρήσεις τολμούν να επενδύουν σε μεγαλύτερο φάσμα κλάδων και αναλογικά δημιουργούν περισσότερες θέσεις εργασίας** σε σχέση με τις μεγάλες.

Στα παρακάτω συμπεράσματα και προτάσεις, εκτός από τις προηγούμενες διαπιστώσεις, που αφορούν τις εισροές επενδυτικών σχεδίων, που υπάγουν οι αναπτυξιακοί νόμοι, λαμβάνεται υπόψη ότι η αποδοτικότητα των δημοσίων πόρων που καταβάλλονται ως επενδυτικά κίνητρα εξαρτάται ισχυρά

και από την αποδοτικότητα του μηχανισμού εφαρμογής τους. Αυτό περιλαμβάνει το σύνολο των διοικητικών διαδικασιών σε όλο τον κύκλο της επένδυσης και ειδικότερα των διαδικασιών διαχείρισης των κινήτρων (έκδοση πρόσκλησης έως πιστοποίηση ολοκλήρωσης και τελικές εκταμιεύσεις). Στον μηχανισμό αυτό υπάρχουν αρκετά περιθώρια βελτίωσης τόσο σε ότι αφορά την αποδοτικότητα του, όσο και την **ικανότητα του να προσαρμόζεται** στο δυναμικό, απρόβλεπτο και ευαίσθητο επενδυτικό περιβάλλον (ικανότητα επανατακτικότητας / resilience).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ & ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ως προς τον σχεδιασμό του κινήτρου:

«Κίνητρα για αποτελέσματα»

Μέχρι σήμερα, σε όλα τα καθεστάτα ενίσχυσης των ιδιωτικών επενδύσεων, η επιλογή από τις υποβαλλόμενες αιτήσεις, ο έλεγχος τήρησης των όρων και η πιστοποίηση της επένδυσης γίνεται με βάση τις καταβληθείσες δαπάνες, ανεξαρτήτως τελικού επιχειρηματικού αποτελέσματος. Συνεπώς, η καταβολή του κινήτρου εξαντλείται στην φάση της υλοποίησης της επένδυσης και δεν επηρεάζει την επιχειρηματική προσπάθεια μετά την ολοκλήρωση της επένδυσης. Μια ριζική αλλαγή της φιλοσοφίας καταβολής των ενισχύσεων με **εστίαση στα αποτελέσματα των επενδύσεων** μπορεί να προάγει ριζικά την επίτευξη περισσότερο βιώσιμης θετικής αναπτυξιακής αλλαγής. Το διαφορετικό αυτό υπόδειγμα δημιουργίας κινήτρων για υψηλότερη απόδοση της ιδιωτικής επένδυσης και όχι για την δημιουργία επενδύσεων, όπως κυρίως ίσχυε μέχρι σήμερα, τείνει να αυξήσει το κόστος της επένδυσης, χωρίς να επηρεάζει την απόδοσή της. Εννοείται ότι η αλλαγή αυτή πρέπει να επηρεάσει τόσο τον σχεδιασμό των καθεστώτων ενίσχυσης, όσο και τον μηχανισμό παρακολούθησης και ελέγχου.

«Κίνητρα για ισοδύναμη ανάπτυξη των Περιφερειών»

Τα οικονομικά μεγέθη των υπαχθισών επενδύσεων φαίνεται να ακολουθούν την ανισότητα των περιφερειών σε όρους κ.κ. ΑΕΠ και απασχόλησης/ποσοστού ανεργίας. Συγκριτικά με τα πληθυσμιακά στοιχεία των τεσσάρων περιφερειών, το **αποτύπωμα της δημιουργούμενης απασχόλησης** είναι πολύ μεγαλύτερο στη νησιωτική χώρα (στο Νότιο Αιγαίο 1.685 θέσεις ανά 100.000 κατοίκους, τα Ιόνια Νησιά 645 και την Κρήτη 547), σε σύγκριση με τις μητροπολιτικές περιφέρειες της Κεντρικής Μακεδονίας (224) και της Αττικής (88). Αυτό φυσικά εξηγείται με βάση το μεγάλο ποσοστό των τουριστικών επενδυτικών σχεδίων και της πρωτοκαθεδρίας του τουριστικού κλάδου στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Η διαπίστωση αυτή εντείνει την παρατηρούμενη επί σειρά ετών τάση των επιχειρήσεων να επενδύουν σε δοκιμασμένους κλάδους αιχμής των περιφερειών, αποφεύγοντας την διαφοροποιημένη επένδυση, που συνδέεται με μεγαλύτερο κίνδυνο.

Ουσιαστικά αποδεικνύεται ότι οι επενδύσεις που προσέλκυσαν οι αναπτυξιακοί νόμοι, κινήθηκαν συντηρητικά αναπαράγοντας την κλαδική διάρθρωση των περιφερειών και κατευθύνονταν σε εύρωστες περιφέρειες. Έτσι, **οι περισσότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες προσελκύουν την πλειοψηφία των κεφαλαίων**, ενώ οι λιγότερο ανεπτυγμένες επωφελούνται λιγότερο, με μοναδικές εξαιρέσεις στον κανόνα τις Περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης και Ιονίων Νήσων. Τίθεται, συνεπώς, εν αμφιβόλω ο στόχος των παλαιότερων αναπτυξιακών νόμων για μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων, τουλάχιστον σε ότι αφορά τους οικονομικούς δείκτες, καθώς και των στρατηγικών στόχων για διαφοροποίηση των παραγωγικών κλάδων σε κάθε περιφέρεια και την μείωση της εξάρτησης της οικονομίας της από έναν μόνο κυρίαρχο κλάδο.

Ο νέος αναπτυξιακός νόμος 2022 επιχειρεί να ανατρέψει τις παραπάνω ανισότητες. Σύμφωνα με τα μέτρα πολιτικής, όπως αναλύθηκαν στην ομιλία του Υπουργού Ανάπτυξης & Επενδύσεων κατά την συζήτηση του νόμου στην Βουλή, το 97% των ενισχύσεων θα αφορούν την περιφέρεια της χώρας και όχι τις μητροπόλεις. Για να το πετύχει, ο νόμος θα πριμοδοτεί τις λιγότερο ευνοημένες περιφέρειες με

υψηλότερα ποσοστά ενίσχυσης. Ειδικά οι επενδύσεις, που θα υλοποιηθούν σε λιγνιτικές περιοχές των Περιφερειών Πελοποννήσου (Μεγαλόπολη) και Δυτικής Μακεδονίας, αλλά και στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης, θα λαμβάνουν ενίσχυση μέχρι και 60% επί του συνολικού προϋπολογισμού (αφορά μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις).

Επίσης, σύμφωνα με τον Υπουργό Ανάπτυξης και Επενδύσεων, για πρώτη φορά στην ιστορία των αναπτυξιακών νόμων, θα υπάρξει εκ των προτέρων κατανομή ποσών ανά περιφέρεια με ουσιαστική κατάργηση του “ανταγωνισμού” μεταξύ των περιφερειών. Σύμφωνα με τον ίδιο σχεδιασμό, αναμένεται ένα κύμα μεταφορών βιομηχανικών και άλλων παραγωγικών εγκαταστάσεων προς την περιφέρεια.

Πέρα από τις προθέσεις πολιτικής, η πραγματικότητα διαμορφώνεται από την επιχειρηματική λογική της μείωσης του επενδυτικού κινδύνου (διασφάλισης μακροπρόθεσμου κέρδους). Θα είναι ενδιαφέρον στο μέλλον να ερευνηθεί αν τα ενισχυμένα κίνητρα θα είναι ικανά να υπερνικήσουν άλλους παράγοντες που διαμορφώνουν την επενδυτική απόφαση, όπως είναι η εγγύτητα/πρόσβαση στην αγορά και στις πρώτες ύλες, οι καλύτερες υποδομές, η ύπαρξη εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού κτλ.

Οι μέχρι τώρα διατυπωθείσες προτάσεις των κοινωνικών εταίρων ήδη κινούνται στην κατεύθυνση αυτή. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο Σύνδεσμος Ελλήνων Βιομηχάνων ζητά από τις μελλοντικές πολιτικές κινήτρου να σχεδιάσουν μέτρα με:

- Παροχή κινήτρων για την προσέλκυση στις αδύναμες αναπτυξιακά περιφέρειες & διατήρηση ταλέντων σε κλάδους που σχετίζονται με την καινοτομία και την έξυπνη εξειδίκευση τους.
- Δέσμευση και υποστήριξη του κράτους στην υλοποίηση υφιστάμενου περιφερειακού προγραμματισμού για την υλοποίηση έργων ενεργειακής και ευρυζωνικής αναβάθμισης των ασθενέστερων περιφερειών.
- Προώθηση παρεμβάσεων για την διευκόλυνση πρόσβασης των επιχειρήσεων της ελληνικής περιφέρειας στη εναλλακτική χρηματοδότηση των επενδυτικών σχεδίων, πέραν του τραπεζικού δανεισμού, όπως είναι τα equifund, ομόλογα έργων, επιστρεπτές εγγυήσεις, έκδοση ομολόγων και νέες μορφές χρηματοδοτικών εργαλείων).

«Ενιαία κίνητρα για βιώσιμη οικονομία»

Η ταυτόχρονη ύπαρξη προσκλήσεων για την παροχή κινήτρων με διαφορετικά πλαίσια από προγράμματα του ΕΣΠΑ και από τους πόρους των αναπτυξιακών νόμων, όχι μόνο δημιουργεί σύγχυση αλλά και **μη παραγωγικό ανταγωνισμό μεταξύ τους**, καθώς και ζητήματα που επιβαρύνουν τον έλεγχο (κίνδυνος διπλής χρηματοδότησης, υπέρβαση διοικητικής ικανότητας του εφαρμοστικού μηχανισμού, σφάλματα ελέγχου από την ύπαρξη παράλληλων κανόνων).

Μια **εναρμόνιση όλων των πλαισίων παροχής κινήτρων** για τις ιδιωτικές επενδύσεις ανεξαρτήτως της πηγής των πόρων (εθνικά, συγχρηματοδοτούμενα) θα μειώσει το διοικητικό κόστος για την δημόσια διοίκηση και τις επιχειρήσεις, θα ενισχύσει την εμπιστοσύνη των επενδυτών και θα συμβάλει στην επίτευξη συνεργειών.

Τα σύγχρονα επενδυτικά κίνητρα θα πρέπει να εκπονούνται με τέτοιο τρόπο, ώστε να επιτυγχάνεται η αποτελεσματική και η αποδοτική χρήση, κυρίως από την άποψη του κόστους. Πολλές μελέτες μάλιστα εντοπίζουν τον κίνδυνο χρηματοδότησης επενδυτικών σχεδίων, τα οποία θα υλοποιούνταν ανεξάρτητα από τη χορήγηση του επενδυτικού κινήτρου.

Τα επενδυτικά κίνητρα θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως ανταπόδοση, η οποία προορίζεται για την πρόκληση ή την παρακίνηση μίας ιδιωτικής επιχειρηματικής δράσης. Ο σταθερός και μακροχρόνιος στόχος σε κάθε περίπτωση είναι η οικονομική ανάπτυξη (αύξηση παραγωγικότητας, εξωστρέφεια, καινοτομία, κτλ) και η βελτίωση της κοινωνικής ευημερίας (π.χ. μείωση της ανεργίας, μείωση ανισοτήτων).

Οι δράσεις εθνικής εμβέλειας που αφορούν στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας θα πρέπει να δίνουν έμφαση στην ανάπτυξη και αξιοποίηση της καινοτομίας, την ενίσχυση της εξωστρέφειας και την αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας με τελικό σκοπό την παραγωγική αναβάθμιση της χώρας και την μετάβασή της σε παραγωγικό μοντέλο που θα βασίζεται σε βιώσιμα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα. Οι δράσεις ενίσχυσης επιχειρήσεων και δράσεις εθνικής εμβέλειας σε υποδομές και δομές βελτίωσης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, επειδή υποστηρίζονται και από άλλα προγράμματα του ΕΣΠΑ (ΠΕΠ και ΕΠ) θα πρέπει να είναι συγκεκριμένες και θα πρέπει να έχει ελεγχθεί:

- ποιους τομείς / κλάδους, σε ποιο μέγεθος και ποιες κατηγορίες επιχειρήσεων ενισχύουν τα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα και ποιους οι αναπτυξιακοί νόμοι,
- ποιες μορφές παρέμβασης επιλέγουν τα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα και ποιες οι αναπτυξιακοί νόμοι,
- ποια θα είναι η «χωρική διάσταση» των χρηματοδοτικών εργαλείων.

Τέλος, η βιωσιμότητα των επενδύσεων, όπως τονίζει και ο James S. (2013) εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό από το γενικότερο επενδυτικό κλίμα που επικρατεί στους επενδυτές για μία περιοχή, καθώς και την ισχύ των θεσμών που αποτελούν προϋπόθεση για την προσέλκυση επενδύσεων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ ως προς την γενικότερη διαχείριση του κινήτρου:

«Ευφυής διαχείριση του κινήτρου»

Από τις παραπάνω αναλύσεις προκύπτει ότι οι διαχρονικές αδυναμίες στον σχεδιασμό και την διαχείριση του κινήτρου εξακολουθούν να πλήττουν την αποτελεσματικότητα των πόρων. Η άνω των 50 ετών εμπειρία δεν φαίνεται να “δίδαξε” την ελληνική πολιτεία, παρότι έχουν σημειωθεί ενδιαφέρουσες απόπειρες καινοτόμων διοικητικών πρακτικών και “δοκιμές” με αποκέντρωση ή συγκέντρωση, απλοποίηση ή συνθετοποίηση, διεύρυνση ή συρρίκνωση του φάσματος των εναλλακτικών επιλογών διάθεσης του κινήτρου. Η χώρα μας εξακολουθεί να κατατάσσεται στις τελευταίες θέσεις στην ΕΕ-27 βάσει του δείκτη διακυβέρνησης, ο οποίος αξιολογεί την ικανότητα μιας κυβέρνησης να διαχειρίζεται και να εφαρμόζει πολιτικές, την ικανότητά της να μαθαίνει και να προβαίνει σε μεταρρυθμίσεις σε θεσμικό επίπεδο και τον βαθμό λογοδοσίας της εκτελεστικής εξουσίας.

Στην παραμονή της νέας πλούσιας σε πόρους, αλλά και προκλήσεις προγραμματική περίοδο, η ελληνική πολιτεία έχει ανάγκη από **ένα νέο ευφυές (ευέλικτο, ευπροσάρμοστο νέο συνεκτικό) σύστημα διαχείρισης του κινήτρου**, προβαίνοντας στις απαραίτητες κανονιστικές, λειτουργικές και επιχειρησιακές αλλαγές όργανα και θεσμικό πλαίσιο σχεδιασμού, διαχείρισης, αξιολόγησης και ελέγχου των ενισχύσεων των αναπτυξιακών νόμων και προγραμμάτων, ώστε:

- να διασφαλίσουν την μέγιστη δυνατή απόδοση για τους δημόσιους πόρους και τις ιδιωτικές επενδύσεις, που ενισχύονται με την μείωση των καθυστερήσεων και του διοικητικού κόστους,
- να βελτιώσουν την θέση της Ελλάδας ως προς την ελκυστικότητα και ικανότητας της στην προσέλκυση ξένων επενδύσεων με την ενίσχυση της εμπιστοσύνης,
- να εξαλείψουν τις αδυναμίες και παθογένειες του μηχανισμού ελέγχου και αξιολόγησης των επενδυτικών σχεδίων και
- να επιτρέπουν την διαρκή παρακολούθηση, αξιολόγηση και προσαρμογή και βελτίωση του συστήματος ως ένα «οργανισμό που μαθαίνει».

Στην παρούσα εργασία, από την μελέτη των εισροών τριών αναπτυξιακών νόμων δεκαετούς διάρκειας διαπιστώθηκε το έλλειμμα, που αναδεικνύεται από τις σχετικές μελέτες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και προτείνεται μια συνολική στρατηγική ολοκλήρωσης και ενίσχυσης του θεσμού του κινήτρου, με ενίσχυση του συντονισμού των τομεακών πολιτικών για την μακροχρόνια διαχείριση των δημόσιων πολιτικών και των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που υποστηρίζουν την αιεφόρο οικονομική ανάπτυξη με δίκαιο για όλες τις περιφέρειες τρόπο. Απαιτούνται συνεπώς επενδύσεις για:

- την επιτελική λειτουργία της τοπικής αυτοδιοίκησης στην προώθηση της επιχειρηματικότητας και καινοτομίας σε περιφερειακό επίπεδο μέσω της εφαρμογής ευρωπαϊκών προτύπων και προσεγγίσεων,
- τον συντονισμό των τομεακών πολιτικών των εμπλεκόμενων υπουργείων ώστε να ενισχυθεί η παρακολούθηση των δημοσίων πολιτικών για την περιφερειακή ανάπτυξη,
- την βελτίωση της οργάνωσης και της λειτουργίας των περιφερειακών διοικήσεων, αφετέρου στην αναβάθμιση της ικανότητας του ανθρώπινου δυναμικού τους με δεξιότητες και γνώσεις που θα την υποστηρίζουν σε επιχειρησιακό επίπεδο μια μετάβαση των περιφερειών στην 4η βιομηχανική επανάσταση και
- την ενίσχυση του ρόλου του ανθρώπινου δυναμικού των περιφερειών, ώστε να ανταποκριθούν στις νέες απαιτήσεις.

Συμπεράσματα και προτάσεις για περαιτέρω μελέτη

Το κίνητρο με την μορφή θεσμικά και προγραμματικά ώριμου συστήματος παροχής ενισχύσεων για την πραγματοποίηση επενδύσεων, διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στον μετριασμό των κοινωνικοοικονομικών ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών. Στην Ελλάδα, μετά την δεκαετή οικονομική κρίση, φυσικές καταστροφές και διετή περίοδος πανδημίας, οι λιγιστοί διαθέσιμοι δημόσιοι πόροι τείνουν σε μεγάλο βαθμό να αναλώνονται για την κάλυψη ζημιών, παρά για νέες ενισχύσεις.

Αν και η ευρωπαϊκή οικονομία έδειξε αξιοσημείωτη ανθεκτικότητα, οι επιχειρήσεις θα βρεθούν αντιμέτωπες με πολλές, συχνά διαρθρωτικές, προκλήσεις μακροπρόθεσμα (προκλήσεις ρευστότητας, ζητήματα φερεγγυότητας κλπ) που ενδέχεται να απαιτούν ανακεφαλαιοποίηση. Ορισμένοι τομείς έχουν πληγεί ιδιαίτερα σκληρά από τους περιορισμούς. Βεβαίως, η υγειονομική κρίση οδήγησε επίσης σε επιτάχυνση των τεχνολογικών εξελίξεων, που αναθεωρούν πολλά υπάρχοντα επιχειρηματικά μοντέλα. Επιπλέον, το δεύτερο κύμα του COVID-19, γέννησε γενναίες στρατηγικές επιλογές και μηχανισμούς αναδιανομής των πόρων, όπως είναι το Ταμείο Ανάκαμψης, το Ταμείο Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης κλπ.

Σε αυτό το πλαίσιο, η αναθεώρηση του συστήματος σχεδιασμού και διαχείρισης του κινήτρου με στόχο την δίκαιη κατανομή των πόρων με την μέγιστη δυνατή επίτευξη στόχων βιώσιμης μεγέθυνσης της οικονομίας, είναι εν ολίγοις η σωστή πολιτική αντίδραση. Είναι ενδιαφέρον ωστόσο να μελετηθεί αν η αναθεώρηση αυτή έγινε στην σωστή κατεύθυνση και αν είναι ανθεκτική σε ακραίες πιέσεις και απρόβλεπτες εξελίξεις, που αποτελούν πλέον την νέα κανονικότητα.

Στην κατεύθυνση αυτή φαίνεται πλέον επιτακτική ανάγκη μετάβασης σε ένα διαφορετικό μοντέλο διοίκησης του κινήτρου, με ενίσχυση της στρατηγικής ικανότητας της πολιτείας να αναπτύσσει και συντονίζει σε επιτελικό επίπεδο τις ενισχύσεις, εναρμονίζοντας τις προσπάθειες τόσο της κεντρικής διοίκησης, όσο και των περιφερειών και δήμων. Το νέο αυτό μοντέλο θα πρέπει να είναι ικανό να παράγει γρήγορα αποτελέσματα πολυεπίπεδης διακυβέρνησης παρεμβάσεων. Αυτό προϋποθέτει ενίσχυση της ευθυγράμμισης μεταξύ των Πολιτικών Περιφερειακής Ανάπτυξης με τις Εθνικές Τομεακές Πολιτικές, με κεντρική στόχευση την μετάβαση των περιφερειών στην 4η Βιομηχανική Επανάσταση και την Ενεργειακή Μετάβαση με δίκαιη κατανομή των πόρων και προστιθέμενης αξίας

στο σύνολο της επικράτειας. Ωστόσο, η αυτόματη απόρριψη και εγκατάλειψη των υφιστάμενων διοικητικών πρακτικών δεν μπορεί να είναι ο στόχος και οι οργανωτικές και διοικητικές καινοτομίες που θα υιοθετηθούν για να δομήσουν το νέο μοντέλο πρέπει να προκύψουν από **μελέτη και πιλοτικές εφαρμογές**, που θα τροφοδοτήσουν τις αποφάσεις με τα αναγκαία τεκμήρια και γνώση, ούτως ώστε να είναι ενημερωμένες και αποτελεσματικές (informed decisions).

Πέρα των αρχικών αξιολογικών ερωτημάτων, που διατυπώθηκαν στην παρούσα εργασία, η αποδοτικότητα των αναπτυξιακών νόμων και των πολιτικών κινήτρου θα μπορούσε να ελεγχθεί επιπλέον βάσει των **παρακάτω κριτηρίων**:

- Η καταλληλότητα και επικαιρότητα των στόχων των κινήτρων με βάση τις αναδυόμενες προκλήσεις της οικονομίας.
- Η αποτελεσματικότητα των ενισχύσεων και η αποδοτικότητα των πόρων μακροπρόθεσμα (ROI) σε όρους όχι μόνο οικονομικούς, αλλά συνθετότερους, κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς.
- Η λειτουργικότητα των ενισχυόμενων επενδύσεων σε επίπεδο επιχείρησης και κλάδου, καθώς και η πέρα της λήξης υποχρεώσεων βιωσιμότητα των αποτελεσμάτων.
- Η συνέργεια με άλλες δράσεις περιφερειακής ανάπτυξης, όπως είναι οι δημόσιες επενδύσεις με αντίκτυπο ανά κλάδο.
- Η πολλαπλασιαστικότητα της ωφέλειας σε άλλους στόχους πολιτικής (πολιτισμός, ισότητα, κοινωνική ενσωμάτωση, δημόσια υγεία).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΚΑΙ ΠΗΓΕΣ (REFERENCES)

- 1) Aggelakis, A. and Takis E., “The regional problem in Greece: Public investment policy and the non-diffusion of development”, *The Current*, Vol. 11 (1), pp. 65- 81, 2007
- 2) Angelis V & Doumi M, “The effects of financial incentives on regional development. The case of Greece”, *Middle East Forum*, iss.4, 1999
- 3) Artelaris, P. “A development index for the Greek regions” *Qual Quant*, <https://doi.org/10.1007/s11135-021-01175-x>, 2021
- 4) Bobeni Hintošová, Aneta, František Sudzina, and Terézia Barlašová, “Direct and Indirect Effects of Investment Incentives in Slovakia”, *Journal of Risk and Financial Management* 14: 56. <https://doi.org/10.3390/jrfm14020056>, 2021
- 5) Deloitte-ΣΕΒ, «Εργαλειοθήκη επιτάχυνσης παραγωγικών επενδύσεων», Απρίλιος 2018
- 6) EU-OECD Report, “Improving the use of investment incentives in the MED region”, 2019
- 7) European Commission, EXECUTIVE SUMMARY, COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT, “FITNESS CHECK of the 2012 State aid modernisation package, railways guidelines and short-term export credit insurance” {SEC (2020) 372 final} - {SWD (2020) 257, 2020
- 8) European Commission, “R&D tax incentives. How to make them most effective?”, Working Paper, 2017
- 9) European Investment Bank, “EIB Group survey on investment and investment finance Country overview – Greece”, 2018
- 10) European Investment Bank, “EIB Group survey on investment and investment finance Country overview – Greece”, 2020
- 11) European Investment Bank, “EIB Group survey on investment and investment finance Country overview – Greece”, 2021
- 12) European Investment Fund, “European Small Business Finance Outlook 2020: The impact of COVID-19 on SME Financing markets”, Working Paper 2020/67, 2020
- 13) European Parliament, “Impact of state aid on competition and competitiveness during the COVID-19 pandemic: an early assessment”, December 2020
- 14) European Parliament resolution on the role of direct State aid as a tool of regional development (2004/2255(INI)), Εφημερίδα Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C 286 E/501, 2006
- 15) James S., “Effectiveness of tax and non-tax incentives and investments: evidence and policy implications”, 2013
- 16) Kokkinou A. & Psycharis I., “Foreign Direct Investments, Regional Incentives and Regional Attractiveness in Greece”, 44th European Congress of the Regional Science Association Aug. 25 - 29, Porto, 2004

- 17) Maria Tsiodra & Michail Chronopoulos, “A bi-level model for optimal capacity investment and subsidy design under risk aversion and uncertainty”, *Journal of the Operational Research Society*, DOI: 10.1080/01605682.2021.1943021, 2021
- 18) PWC, «Χρηματοδότηση μέσω καινοτόμων χρηματοδοτικών εργαλείων στη νέα προγραμματική περίοδο 2014-2020», 2014
- 19) SPEED ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΑΕ, «Διαμόρφωση προτάσεων για τις επενδύσεις που θα ενισχυθούν από ένα νέο, απλό και λειτουργικό Αναπτυξιακό Νόμο σε συσχετισμό με την εφαρμογή του ΕΣΠΑ 2021-27», Μάρτιος 2021
- 20) SPEED ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΑΕ, «Μελέτη καταγραφής της υφιστάμενης κατάστασης, ανάλυση δεδομένων και στοχευμένες προτάσεις βελτίωσης», Ιανουάριος 2021
- 21) Steinfort L., Kishimoto S., “Public Finance for the Future We Want”, Transnational Institute (TNI), 2019
- 22) The Greek Startup Manifesto, 2014
- 23) Van Hofe J., “Impact of state aid on competition and competitiveness during the COVID-19 pandemic: an early assessment” Study for the Gen. Directorate Internal Policies, EC, 2020 [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/658214/IPOL_STU\(2020\)658214_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/658214/IPOL_STU(2020)658214_EN.pdf)
- 24) Vasilis Avdikos & Anastassios Chardas, “European Union Cohesion Policy Post 2014: More (Place-Based and Conditional) Growth – Less Redistribution and Cohesion, Territory, Politics, Governance”, 4:1, 97-117, DOI: 10.1080/21622671.2014.992460, 2016
- 25) Williams N., & Vorley, T., “The impact of institutional change on entrepreneurship in a crisis-hit economy: The case of Greece”. *Entrepreneurship & Regional Development*, 27 (1–2), 28–49, 2015
- 26) ΕΝΑ Ινστιτούτο Εναλλακτικών Πολιτικών, «Δημόσια οικονομικά για το μέλλον που θέλουμε», Executive Summary, Φεβρουάριος 2020
- 27) Επιτροπή Πισσαρίδη, «Σχέδιο Ανάπτυξης για την Ελληνική Οικονομία», Νοέμβριος 2020
- 28) Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «8η έκθεση για τη συνοχή: συνοχή στην Ευρώπη με ορίζοντα το 2050», Ανακοίνωση COM(2022) 34 final, {SWD(2022) 24 final}, Βρυξέλλες, Φεβρουάριος 2022
- 29) Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Οδηγός χρήσης του ορισμού των ΜΜΕ», Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Λουξεμβούργο, 2015
- 30) Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ψήφισμα «Ο ρόλος των άμεσων κρατικών ενισχύσεων ως μέσου περιφερειακής ανάπτυξης», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2004/2255(INI)), 2016
- 31) Καλογήρου, Ν., Καραγιάννη, Στ., Λαμπριανίδης, Λ., «Οι επιπτώσεις των κινήτρων στην περιφερειακή ανάπτυξη της ελληνικής βιομηχανίας», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, τ. 73, σσ. 39-77, 1989
- 32) Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, «Ελληνική Μεταποίηση: Εξελίξεις, προοπτικές και προκλήσεις πολιτικής», 2018

- 33) Λαμπριανίδης Λ., «Αποτελεσματική επενδυτική πολιτική για μια βιώσιμη και συμπεριληπτική ανάπτυξη», ΕΝΑ Ινστιτούτο Εναλλακτικών Πολιτικών, 2019
- 34) ΟΟΣΑ, «Περιφερειακή Πολιτική της Ελλάδας μετά το 2020. Αξιολόγηση και Συστάσεις», Χωρική Μελέτη, 2020
- 35) Παπαδασκαλόπουλος Α., Χριστοφάκης Μ., «Περιφερειακός Προγραμματισμός και Αναπτυξιακός Σχεδιασμός», Εκδόσεις Παπαζήση, 2016
- 36) Πετράκος Γ. - Ψυχάρης Ι., «Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα», Εκδόσεις Κριτική, Αναπτυξιακά κίνητρα (σελ. 261-262), 2016
- 37) ΤΕΕ, Τμήμα Κεντρικής Μακεδονίας, «Κατευθύνσεις και προτάσεις για τον υπό διαμόρφωση Επενδυτικό – Αναπτυξιακό Νόμο», 2015
- 38) Τσότσου Α., «Το νομικό πλαίσιο των επενδύσεων στην Ελλάδα: Μια αργή πορεία ετών προς την απλοποίηση», Ιούλιος 2021, <https://lawyermagazine.gr/to-nomiko-plaisio-twn-ependisewn-sthn-ellada-mia-argh-poreia-etwn-pros-thn-aplopoihs/>
- 39) ΥΠΕΧΩΔΕ, «Ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης για τη βιομηχανία», 2008
- 40) Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων, «Αιτιολογική Έκθεση Αναπτυξιακού Πολυνομοσχεδίου 4635/2019», 2019
- 41) Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων, Έκθεση επί της Διαβούλευσης για το Σχέδιο νόμου «Επενδύω στην Ελλάδα και άλλες διατάξεις», 2019
- 42) Υπουργείο Εσωτερικών, «Προγραμματική Συμφωνία για την πράξη ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ 4.0: Η 4η Βιομηχανική Επανάσταση στην Κεντρική και την Περιφερειακή Διοίκηση – Πιλοτική Εφαρμογή στη Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας», Ιούνιος 2021
- 43) Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης, Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Θεσμικό πλαίσιο για τη σύσταση καθεστώτων Ενισχύσεων Ιδιωτικών Επενδύσεων για την περιφερειακή και οικονομική ανάπτυξη της χώρας – Σύσταση Αναπτυξιακού Συμβουλίου και άλλες διατάξεις», Ιούνιος 2016
- 44) Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης, «Τελική Έκθεση Αξιολόγησης της πορείας υλοποίησης του ΕΠ Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομίας», K&O Advisory Services, Αθήνα, Μάιος 2018
- 45) Χατζόπουλος Ι, «Επενδυτικά κίνητρα και επιπτώσεις στις επενδύσεις παγίου κεφαλαίου: διακλαδική ανάλυση», ΕΑΔΔ, 2016, <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/40073>
- 46) Χιονής Δ., Βασιλειάδης Λ., Γκόγκας Π., Πραγγίδης Ι., Χριστόπουλος Γ., «Απογραφή και αξιολόγηση της ασκηθείσας περιφερειακής πολιτικής στην Ελλάδα μετά την ένταξή της στην Ε.Ε. με έμφαση στα προγράμματα Δημοσίων Επενδύσεων και στα προγράμματα Περιφερειακής Ανάπτυξης», Μάιος 2009

ΠΗΓΕΣ

- Πληροφοριακό Σύστημα Κρατικών Ενισχύσεων (ΠΣΚΕ)
- Eurostat (<https://ec.europa.eu/eurostat>)
- ΕΛΣΤΑΤ (<https://www.statistics.gr/>)
- https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/2044-2012-State-aid-modernisation-package-railways-guidelines-and-short-term-export-credit-insurance-fitness-check_el

Νόμοι/διατάξεις

- Αναπτυξιακός Νόμος 3299/2004: “Κίνητρα Ιδιωτικών Επενδύσεων για την Οικονομική Ανάπτυξη και την Περιφερειακή Σύγκλιση”
- Αναπτυξιακός Νόμος 3908/2011: “Ενίσχυση Ιδιωτικών Επενδύσεων για την Οικονομική Ανάπτυξη, την Επιχειρηματικότητα και την Περιφερειακή Συνοχή”
- Αναπτυξιακός Νόμος 4399/2016: “Θεσμικό πλαίσιο για την σύσταση καθεστώτων Ενισχύσεων Ιδιωτικών επενδύσεων για την περιφερειακή και οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Σύσταση Αναπτυξιακού Συμβουλίου και άλλες διατάξεις”.
- Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 651/2014 της Επιτροπής της 17ης Ιουνίου 2014 για την κήρυξη ορισμένων κατηγοριών ενισχύσεων ως συμβατών με την εσωτερική αγορά κατ' εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 της Συνθήκης
- Νόμος 4146/2013: Διαμόρφωση Φιλικού Αναπτυξιακού Περιβάλλοντος για τις Στρατηγικές και Ιδιωτικές Επενδύσεις και άλλες διατάξεις.”
- Νόμος 4608/2019: “Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα και προσέλκυση Στρατηγικών Επενδύσεων και άλλες διατάξεις.”
- Νόμος 4712/2020: “Φορολογικά κίνητρα σε επενδυτικούς αγγέλους.”
- Νομοσχέδιο “Ελλάδα - ισχυρή ανάπτυξη”
- Οδηγός Ελέγχου Ιδιωτικών Επενδύσεων, ΓΔΙΕ, 2020
- Χάρτης Περιφερειακών Ενισχύσεων της Ελλάδας για την περίοδο 1.1.2017 - 31.12.2020

ΛΟΙΠΑ: Μελέτες & Εκθέσεις ΤΕΕ, ΙΟΒΕ, Επιμελητήρια και Επαγγελματικές Ενώσεις, άρθρα στον οικονομικό τύπο και ιστοσελίδες, Αιτιολογική Έκθεση του νέου αναπτυξιακού νόμου, πρακτικά της Βουλής.